

Mund og mæle til marginaliserede

- Advocacy i kirke og mission

Ny Mission nr. 18

Mund og mæle til marginaliserede - Advocacy i kirke og mission

Redaktør Mogens S. Mogensen

Ny Mission nr. 18

Dansk Missionsråd
2010

Mund og mæle til marginaliserede - Advocacy i kirke og mission

Ny Mission nr. 18

Redigeret af Mogens S. Mogensen

c)Dansk Missionsråd
Peter Bangs Vej 1D
2000 Frederiksberg
Telefon: 3961 2777
Fax: 3940 1954
E-mail: dmr@dmr.org

1. udgave, 1. oplag

Omslag:

Omslagsfoto:

Tryk: Laser Tryk, Århus

Layout: Charlotte Munch tlf. 2090 4638

ISBN: 978-87-87052-04-7

ISSN: 1399-5588

Indhold

Forord

Af Mogens S. Mogensen

Fortalervirksomhed – hvad, hvorfor og for hvem?

Dansk Missionsråds Udviklingsafdelings advocacy-politik 4

Af Kirstine Kaaber Pors

Kristenforfølgelse og advocacy 29

Af Henrik Ertner Rasmussen

Den bibelske baggrund for fortalervirksomhed 45

Af Jan Nilsson

Helligånden - Livgiver, Bisidder, Ledsager, Trøster og Fortaler 53

Af Anna Marie Aagaard

”Den, der ikke råber for jøderne, skal ikke synge gregorianske salmer” 61

Inspiration fra Dietrich Bonhoeffer

Af Peter Lodberg

Civil Rights in a Fledgling Democracy 70

Af Calev Myers

How Advocacy for Human Rights Lifts up the People of Kagera

in Tanzania 76

Af Anthea Bethge

Når græsrodde vokser sig stærke

– erfaringer fra det nordlige Bangladesh 88

Af Betty Thøgersen

Fortalervirksomhed i et netværkssamfund:

Et casestudie af Bedsteforældre for Asyl 96

Af Peter Fischer-Nielsen

Indignation og forsoning 102

Af Leif Bork Hansen

Forord

Af Mogens S. Mogensen

Helder Camara, der var biskop i den katolske kirke i Brasilien fra 1952 til 1985, var kendt som en stærk kritiker af den konservative ledelse i Brasiliens katolske kirke og af militærregimet. Han forsvarede menneskerettighederne under militærdiktaturet fra 1964-85 og var en ivrig fortaler for de fattige. Helder Camara er bl.a. kendt for at have sagt: "When I feed the poor, they call me a saint. When I ask why the poor have no food they call me a communist."

Det har altid været en integreret del af kirkens mission at give mad til de sultne og medicinsk hjælp til de syge osv. Ved at tilbyde uddannelse også til de fattigste har kirken været med til styrke de fattiges muligheder for at tale deres egen sag. I de senere år er der imidlertid kommet meget mere fokus på den udfordring, det er, at være med til at tale de fattiges, mindretallenes og andre marginaliserede gruppers sag.

Som citatet af Helder Camara illustrerer, vil de fleste, også magthaverne, bakke op om kirkens og missionens nødhjælp og sociale hjælpearbejde. Anderledes når der stilles spørgsmålstejn ved, hvorfor de marginaliserede grupper lider, når der peges på økonomiske, sociale og politiske strukturer, som er undertrykkende, og når kirke og mission i den sammenhæng taler de marginaliseredes sag og hjælper dem til at tale deres egen sag. Så risikerer 'fortalerne' ofte at blive beskyldt for at politisere.

Hvis politik bl.a. handler om fordeling af goder, vil fortalervirksomhed eller advocacy for marginaliserede grupper ofte bevæge sig ind på det politiske område, men det betyder ikke, at fortalere nødvendigvis bliver partipolitiske aktører på den politiske scene.

I 2007 satte Dansk Missionsråds Udviklingsafdeling (DMR-U) et arbejde i gang for at udvikle retningslinjer for advocacy arbejde – også kaldet fortalervirksomhed - for sine medlemsorganisationer. I denne bogs hovedartikel fremlægger Kristine Kaaber Pors, programsekretær i DMR-U, den advocacy-politik, som blev vedtaget af DMR-U's bestyrelse. Værdigrundlaget for DMR-U's advocacy arbej-

de er menneskelig værdighed, retfærdighed og menneskerettigheder, og målet er en mobilisering og styrkelse af marginaliserede grupper, politisk deltagelse og politisk forandring. I artiklen redegøres der for de forskellige praktiske tilgange, som er blevet anvendt af DMR-U's medlemsorganisationer og partnere. Advocacy har været med til at forbedre den statslige service gennem model-udviklende projekter. Igennem kirkelige strukturer er kontroversielle budskaber blevet kanaliseret ud til lokalsamfundene. Endelig er sårbare grupper blevet styrket og mobiliseret.

Mens DMR-U hovedsageligt koncentrerer sig om fortalervirksomhed på det sociale område, har andre kirkelig organisationer fokuseret på fortalervirksomhed til fordel for religiøse minoriteter. I artiklen "Kristenforfølgelse og advocacy" redegør Henrik Ertner Rasmussen, generalsekretær i Dansk Europamission, for, hvordan brud på religionsfriheden ofte udfolder sig som misinformation, diskrimination og direkte forfølgelse. Omkring 200 mio. kristne i 60 lande skønnes at være frataget nogle af deres menneskerettigheder pga. deres tro. Et hovedprincip i denne form for fortalervirksomhed er at undgå utilsigtet at gøre ondt værre for de forfulgte. Det er langt fra altid at fortalervirksomheden opnår det ønskede resultat, men alligevel kan det på langt sigt være vigtigt at gøre opmærksom på problemerne.

Advocacy er et nyt ord, men selve anliggendet er, som Jan Nilsson, teologisk medarbejder for Folkekirkens Mellemkirkelige Råd, gør opmærksom på i artiklen "Den bibelske baggrund for fortalervirksomhed", en integreret del af kirkens opgave at bringe evangeliet til mennesker. Fortalervirksomheden er begrundet i Det Gamle Testaments forkyndelse af skaberværkets iboende skønhed og værdighed, den frihedsforståelse, som ligger i beretningen om udvandringen fra Egypten og profettraditionens fokus på varetagelse af de marginaliseredes ret. Jesu stedfortrædende og forsonende virke giver i Det Nye Testamente en stærk begrundelse for kirkens engagement til fordel for de fattige og undertrykte. I artiklen "Helligånden - Livgiver, Bisidder, Ledsager, Trøster og Fortaler" peger dr. teol. Anna Marie Aagaard, på, at kirkens opgave som fortaler for andre mennesker i nød har sin rod i evangeliets forkyndelse om Helligånden. I dåben modtager vi Guds Ånd og dermed et liv med Helligånden som ledsager og bisidder for selv at være ledsagere og bisiddere for andre mennesker.

Op igennem kirkens historie har en række kirkelige personligheder spillet en betydningsfuld rolle som fortalere for marginaliserede grupper i samfundet. I artiklen ”Den, der ikke råber for jøderne, skal ikke synge gregorianske salmer”-Inspiration fra Dietrich Bonhoeffer” præsenterer Peter Lodberg, lektor ved Det Teologiske Fakultet, Århus Universitet, Dietrich Bonhoeffer, hvis eksempel og teologi i et opgør med den nazistiske stats jødeforfølgelse har inspireret mange i kirken til deres fortalervirksomhed. Blandt dem er Desmond Tutu i Sydafrika under kampen mod apartheid og den palæstinensiske teolog Mitri Rahab på den besatte Vestbred.

I bogens sidste fem kapitler præsenteres eksempler på fortalervirksomhed fra meget forskellige kontekster rundt om i verden. Caley Myers fra The Jerusalem Institute of Justice beskriver messianske jøders kamp for menneskerettigheder i Israel. Anthea Bethge, missionær for United Evangelical Mission, redegør for den lutherske kirkes arbejde for at værne om menneskerettighederne i Tanzania. Betty Thøgersen, programleder i Danmission, giver et indblik i et udviklingsprojekt i Bangladesh, hvis fortalervirksomhed er rettet mod tvangsgiftermål af unge piger og mod annektering af de fattiges jordlodder. Også i en dansk sammenhæng kan der være brug for fortalervirksomhed. PhD-studerende Peter Fischer-Nielsen beretter om ”Bedsteforældre for Asyl”, og sognepræst Leif Bork-Hansen rejser med udgangspunkt i politiets arrestation af flygtninge i Brorsons Kirke spørgsmålet, om der er en lov, der er højere end statens love.

Advocacy – hvad, hvorfor og for hvem? Dansk Missionsråds Udviklingsafdelings advocacy-politik

Af Kirstine Kaaber Pors

I denne hovedartikel, som er en oversættelse og sammenfatning af Dansk Missionsråds Udviklingsafdelings (DMR-U's) advocacy-politik¹, redegøres der for forståelsen af advocacy. Værdigrundlaget for DMR-U's advocacy-arbejde er menneskelig værdighed, retfærdighed og menneskerettigheder. Advocacy sigter mod mobilisering og styrkelse af marginaliserede grupper; politisk deltagelse og politisk forandring. Engagement i advocacy-arbejde er en proces, der begynder med information og oplysning mht. rettighedsforståelse og fører til empowerment og mobilisering. Gennem fælles markeringer i det offentlige rum arbejdes der frem mod bæredygtige forandringer til gavn for fattige og marginaliserede. Forskellige praktiske tilgange er blevet anvendt med succes af DMR-U's medlemsorganisationer og partnere. Der er eksempler på advocacy for forbedret statslig service gennem model-udviklende projekter, lige som kontroversielle budskaber er blevet kanaliseret ud til lokalsamfundene gennem kirkelige strukturer. En tredje tilgang er advocacy som et resultat af styrkelse og mobilisering af sårbare grupper. For mindre organisationer, som ikke selv har kapacitet til at engagere sig i advocacy-arbejde, er det muligt at støtte andre organisationer i deres advocacy-virksomhed.

1. Indledning: En advocacy politik

Fra 2007-2009 har Dansk Missionsråds Udviklingsafdeling, DMR-U, udviklet en politik for advocacy, eftersom begrebet har fået stadig voksende betydning inden for bistandsarbejdet, såvel den udviklingsbistand, der finansieres af Danida, som anden international bistand. DMR-U har de seneste år udviklet strategier og politikker på centrale arbejdsfelter. I 2007 kom DMR-U's politik for køn og ligestilling, og i 2008 DMR-U's strategi for at arbejde med HIV/AIDS i udviklingsarbejdet.

Advocacy-politikken er sidste skud på stammen fra 2009, og forarbejdet startede allerede i 2005, hvor behovet for at formulere, hvad advocacy egentlig var for

noget, var blevet drøftet i DMR-U sammenhænge på seminarer og møder. I efteråret 2007 påbegyndtes arbejdet hen imod en egentlig samlet politik. Advocacy-politikken blev vedtaget i princippet i maj 2009 på generalforsamlingen, hvorefter bestyrelsen satte det sidste punktum.

Men hvorfor nu dette svære ord og hvorfor er det så vigtigt?

Hvorfor det engelske ord advocacy?

Advocacy kan på dansk oversættes med fortalervirksomhed, altså det at tale til gunst for en anden. Fortalervirksomhed kan finde sted i forskellige fora, snævert forstået for eksempel som forsvarer i en retssag eller en bestemt magtfuld sammenhæng, eller bredere forstået i offentligheden – underforstået på vegne af en målgruppe, der ikke kan tale for sig selv. På dansk giver ordet fortalervirksomhed næsten for meget fokus på forfatteren og efterlader et billede af nogle svage hovedpersoner, der er afhængige af en udefrakommende fortaler.

I DMR-U har vi valgt at bruge det engelske ord advocacy, da advocacy på engelsk både har en klar reference til juridisk arbejde og samtidig kan betyde at støtte en sag i mere bred forstand. Derudover er advocacy blandt ulandsorganisationer blevet det gængse begreb for politisk arbejde med udgangspunkt i bistandsindsatser, og det er vigtigt at DMR-U og medlemsorganisationerne taler ind i denne bredere sammenhæng, nationalt og internationalt.

Hvorfor "en politik for advocacy"?

Det kan måske undre, at der skal bruges så mange kræfter på at udvikle politikpapirer, herunder dette om advocacy. DMR-U blev oprindeligt oprettet tilbage i 1986 som et professionelt udviklingskontor, der varetager administrationen af mange af medlemsorganisationernes udviklingsprojekter, så hvorfor skal vi også skrive politikker? Det korte svar er, at DMR-U, både som sekretariat, men også som bestyrelse og medlemsorganisationer, i stigende grad må kunne forstå og forklare centrale begreber i vores arbejde. Det mere uddybende svar er, at et større omfang af udviklingsprojekter og udviklingsfaglige medarbejdere i DMR-U og medlemsorganisationerne også betyder et voksende behov for at beskrive, dokumentere og reflektere over vores arbejde. Hvis vi ikke reflekterer, kan vi ikke lære af vores erfaringer, og så kan vi ikke blive dygtigere til vores arbejde til gavn for partnere og målgrupper. Derfor er disse centrale papirer også udviklet i

samarbejde med faglige medarbejdere i medlemsorganisationerne og med bestyrelsen, og de er vedtaget af generalforsamlingen. Så vidt muligt er partnere også blevet konsulteret for at give input og kommentere undervejs. Det ville nemlig være rigtig skidt, hvis disse papirer blev opfattet som DMR-U-sekretariatets sag udelukkende, for så har vi lavet professionalisering for professionaliseringens skyld og ikke professionalisering for den generelle retnings og kvalificerings skyld. Til gavn i sidste ende for partnere og målgrupper, de fattige borgere i Syd, som det hele egentlig handler om.

Advocacy-politikken udtrykker ligesom ligestillings-politikken fra 2007 og HIV/AIDS -strategien fra 2008 medlemsorganisationernes, bestyrelsens og sekretariatets forpligtelse på at sikre et fokus på et bestemt område. Et fokus på advocacy og en bred politisk dimension af udviklingsarbejdet skal udmøntes i, at de enkelte bistandsindsatser, som formuleres sammen med syd-partnerne, tænkes mere bredt og politisk. Dette kan også bidrage til at sikre en større bæredygtighed for ellers ret kortsigtede udviklingsaktiviteter. Bestyrelse, medlemsorganisationer og sekretariat er bevidste om, at dette arbejde vil kræve et aktivt lederskab og en prioritering af feltet også ressourcemæssigt i økonomisk og personalemæssig forstand.

Formålet med advocacy-politikken

Det overordnede mål med advocacy-politikken er at sikre et fokus på advocacy i alle DMR-U-støttede indsatser. Fremover skal DMR-U-støttede indsatser i størst muligt omfang arbejde for bæredygtige strukturelle forandringer til gavn for de fattige og marginaliserede. Strategierne, der i lokale sammenhænge konkret arbejder hen imod dette mål, kan variere afhængig af partner og lokale forhold, og vil blive beskrevet nærmere nedenfor. DMR-U forventer, at et formuleret fokus på advocacy i udviklingsarbejdet vil give grobund for flere udviklingsprojekter, der har til formål, at lokale myndigheder og andre magtfulde instanser i den lokale sammenhæng i højere grad bliver stillet til regnskab og lever op til deres ansvar overfor de fattigste medborgere.

Hvordan skal advocacy-politikken bruges?

Advocacy-politikken skal vise en retning, der kan vejlede DMR-U's og medlemsorganisationernes og partnernes arbejde. Derfor indeholder den udover definitioner også nogle beskrivelser af, hvilke tilgange man som medlemsorganisation kan

anlægge til at arbejde med advocacy i form af konkrete projekter. Advocacy-politikken omfatter DMR-U's Mini-Program, hvorfra medlemsorganisationerne kan søge om støtte til mindre projekter, samt de større Danida-støttede enkeltprojekter, der administreres af DMR-U. Advocacy-politikken er afspejlet i retningslinjerne for Mini-Programmet.

2. Grundlaget for DMR-U's advocacy

Værdier: Menneskelig værdighed, retfærdighed og menneskerettigheder

DMR-U betragter kort fortalt advocacy som en integreret del af vores mission som paraplyorganisation og som medlemsorganisationer. Det bør være en naturlig del af vores arbejde at tale imod uretfærdighed, at forsvare de fattige og marginaliserede og at stille magthavere til ansvar og sidst, men ikke mindst at sætte fattige og marginaliserede i stand til selv at tale deres sag overfor magthaverne.

Inspirationen til denne forpligtelse kommer ikke mindst fra de bibelske begreber om livets hellighed, menneskelig værdighed og lighed samt Verdenserklæringen om Menneskerettighederne. Eller, sagt mere præcist, så opfordrer DMR-U medlemmer og partnere til med udgangspunkt i de bibelske begreber at anvende et menneskerettighedsperspektiv. Det er ikke sådan, at vi nu gør menneskerettighederne til vores teologi. Vi begynder som kristne organisationer med bibelske begreber, men vi ser, at menneskerettighederne som sprog og begrebsapparat kan være en god udmøntning af centrale bibelske begreber. Således forstået er Verdenserklæringen om Menneskerettighederne og de forskellige menneskerettighedskonventioner at betragte som redskaber, der udtrykker basale menneskelige og samfundsmæssige forhold. Organisationer med et kristent udgangspunkt kan med fordel anvende menneskerettighedsbegreberne som et sprog, der er fælles med andre civilsamfundsorganisationer, NGO'er, statslige og internationale institutioner. Et sådant fælles sprog er en stor fordel i vanskelige forhandlinger, der angår regulering og fordeling af ressourcer samt adgang til beslutningsprocesser.

Bibelske begreber og menneskerettigheder

Livets hellighed – menneskelig værdighed og lighed

Ifølge Det Gamle Testamente er alle mænd og kvinder skabt i Guds billede med hver deres enestående gaver og potentialer. Derfor må vi til enhver tid beskytte og genoprette menneskelig værdighed. Gud kalder os til at tjene hinanden, idet vi husker på, at både giver og modtager er lige i Guds øjne. Kristus blev født som menneske for at dele vilkår med mennesker. I sit møde med mænd og kvinder behandlede han dem som lige. I flere tilfælde forsvarede han enkeltmænds og -kvinders værdighed overfor de privilegerede, for eksempel farisæerne, der af og til anvendte deres positioner til egen fordel.

Retfærdighed

Begreberne menneskelig værdighed og lighed tilskynder kristne til at arbejde for et mere retfærdigt samfund. De gammeltestamentlige profeter kritiserede deres tids magtfulde og krævede, at de også arbejdede for de svage og fattige medborgere. I Det Ny Testamente taler Kristus om det kommende Gudsrige, der omfatter fred med retfærdighed. Kristus opfordrer sine disciple til at elske hinanden, stifte fred og udøve retfærdighed. Budskabet er, at et uretfærdigt samfund altid vil være et usundt samfund.

Menneskerettigheder

Fra et klassisk bibelsk perspektiv har vi som mennesker fået livet fra Gud og kan ikke som sådan påberåbe os rettigheder overfor Gud. Imidlertid kan menneskerettighedsbegreberne i lyset af begrebet om menneskelig værdighed ses som et nødvendigt redskab i det konkrete udviklingsarbejde, særligt når det involverer advocacy.

Historien:

Forpligtelsen på konkrete mennesker i gamle samarbejdsområder

DMR-U's medlemsorganisationer arbejder i partnerskab med lokale kirker og kristent inspirerede organisationer, der er forankrede i lokale områder, med de mennesker, der bor der. Denne arbejdsform har givet DMR-U og medlemmerne et formidabelt netværk både på lokalt og regionalt niveau, stærkest på landet. Allede fra første halvdel af 1900-tallet var DMR-U's medlemmer etablerede inden for sektorerne sundhed, uddannelse og socialt arbejde. Ikke mindst på grund af arbejdets lokale fundering var der en god base for resultater inden for disse sektorer, først i form af institutioners arbejde, siden i form af udviklingsprojekter.

Nye politiske vinde indenfor udviklingsbistand, DMR-U og advocacy

Udviklingsbistand har som andre fagområder sit eget felt, hvor diskurs og fokuspunkter skifter. Det nyere fokus på advocacy har rødder tilbage i 1970'ernes fredsbevægelser og 1980'ernes menneskerettighedsbevægelser. Inspireret af disse bevægelser antog DMR-U's medlemsorganisationer og deres partnere i højere grad en såkaldt 'empowerment' tilgang i missions- og udviklingsarbejdet. 'Empowerment' kan mest præcist oversættes med myndiggørelse eller på bedre dansk beskrives som at sætte mennesker og organisationer i stand til i højere grad selv at træffe deres egne valg og selv vælge retningen i deres liv og afløste en tilgang til partnerkirkerne og -organisationerne, der langt hen ad vejen så dem som mere passive modtagere af viden og færdigheder, udviklet på den nordlige halvkugle.

Dette paradigmeskift var ikke enestående for kristne og kirkelige organisationer, men var fælles med andre NGO'er indenfor feltet. I løbet af 1990'erne blev empowerment-fokus kombineret med en bestræbelse på at skabe mere vedvarende strukturelle forandringer, og på dansk grund blev det Danidas Civilsamfundsstrategi fra 2001, der for alvor knæsatte advocacy med henblik på politiske forandringer som en målsætning for især den del af den statslige bistand, der gives igennem danske civilsamfundsorganisationer, herunder DMR-U's medlemmer. Medlemsorganisationerne blev udfordret til i udviklingsarbejdet at tænke ud over deres lokale partnerskabsorganisationer og disses institutioner som skoler og klinikker og i højere grad blive politiske spillere, der kunne tale de fattiges sag i samfundet.

Fra DMR-U's side har vi hilst denne udvikling velkommen, da vi var enige i ana-

lysen af, at udviklingsbistanden, også den, vi selv havde været med til at generere, i for høj grad skabte små projekt-øer, der af og til fremstod besynderligt afsondret fra det omgivende samfund. DMR-U har gennem design af udviklingsprojekter forsøgt at bevare de gamle styrker som stærke partnerskabsbånd og partnernes bånd til lokalsamfundene, samtidig med at motivationen og evnen hos partnerne til at indgå i politiske processer blev opbygget. Gode erfaringer fra institutioner og projekter kan via netværksarbejde og fortalervirksomhed bredes ud til gavn for både partnere, målgruppe/borgere i lokalsamfundene. Erfaringer med et konkret arbejde for og med en bestemt befolkningsgruppe, evt. indenfor en bestemt sektor, er et godt udgangspunkt for politisk arbejde på det lokale, og i flere tilfælde også på det regionale og nationale, niveau.

Hvor DMR-U's medlemmer og partnere traditionelt har arbejdet lokalt, har andre kirkelige organisationer mange års erfaring med at bevæge sig på de bonede gulve for at tale de fattiges sag. Kirkernes Verdensråd har deltaget i at formulere dagsordener for at fremme en mere retfærdig verdenshandel og for at afskrive udviklings-landenes enorme gæld i forbindelse med Jubilee 2000 op til årtusindskiftet. Der er også mange eksempler fra Afrika på nationale kirker, der har spillet en afgørende rolle for eksempel i forbindelse med demokratisering og med bekæmpelse af korruption blandt politiske ledere.

Et engagement på nationale og internationale niveauer er nyt for DMR-U, medlemmer og partnere. DMR-U føler sig fortsat forpligtet på de lokale områder, hvor medlemmerne har været engageret i mange år, men er også åben overfor at støtte indsatser på nationalt og internationalt niveau, hvis muligheden er til stede, og det kan sandsynliggøres, at lokale målgrupper af sårbare borgere vil drage nytte af indsatsen på længere sigt.

Der er mange påtrængende spørgsmål, der udfordrer os som verdensborgere og kristne til at udøve advocacy. Det altoverskyggende er de facto udelukkelsen af de fattigste fra afgørende politiske og økonomiske beslutninger. Et andet felt er fortsat at synliggøre diskriminationen af kvinder og den deraf følgende ulighed med henblik på at sikre en højere grad af ligestilling mellem kønnene.

Derudover er der et særligt anliggende, som er tæt på vores identitet og historie som trosbaserede organisationer: friheden til at praktisere sin tro efter sin samvittighed. I Asien og dele af Afrika har mange kirker og kristne grupper meget

begrænset indflydelse og er endog marginaliserede i en grad, der kan kaldes diskrimination. Især i Sydasiens og Mellemøsten er der eksempler på forfølgelse og overgreb på kristne fra medborgere af anden tro og myndigheder. Mange andre etniske og religiøse minoriteter oplever lignende scenarier på verdensplan. I sådanne situationer er advocacy for religionsfrihed på lokalt og nationalt niveau relevant, og dette inkluderer retten til at ændre religiøst tilhørsforhold og registrering efter eget ønske. Behovet for den type arbejde bliver mere og mere synligt og vil være en ny vigtig udfordring for mange DMR-U medlemsorganisationer.

Med Danidas opdaterede Civilsamfundsstrategi fra 2008 er et stærkt fokus på advocacy bevaret, men dertil er sammenhængen imellem forskellige typer udviklingsarbejde indenfor service (f. eks. konkret sundheds- og uddannelsesarbejde), kapacitetsudvikling og advocacy blevet gjort klarere. Det er nu mere tydeligt, at man eksempelvis kan bygge ovenpå et konkret stykke sundhedsarbejde for at advokere for eksempelvis en stærkere statslig satsning på sektoren. DMR-U mener, at det er vigtigt, at advocacy ikke står alene som en isoleret professionel satsning, men netop kan vinde ved at udøves af en organisation med konkret erfaring fra en sektor og/eller en konkret målgruppe. Jo stærkere sammenhæng mellem konkret arbejde, kapacitetsudvikling og advocacy, des stærkere bæredygtighed af udviklingsindsatserne.

Advocacy-politikken blev skrevet for at imødekomme behovet for advocacy i Syd efter mange års fokus på serviceydelser og kapacitetsopbygning. Det er dog vigtigt samtidig at slå fast, at DMR-U anerkender behovet for advocacy i Nord, hvilket også ved flere lejligheder er blevet klart formuleret af vores partnere. DMR-U opfordrer således medlemsorganisationerne til at inkorporere elementer af advocacy-tilgangene beskrevet her og tilpasse dem til en dansk sammenhæng. DMR-U vil ligeledes drøfte implementering af advocacy tiltag i Danmark på felter, hvor vi har noget særligt at bidrage med.

3. Konklusionerne fra DMR-U's advocacy-proces og review

Definitioner:

Undervejs i processen formulerede vi følgende korte definition på advocacy:

Advocacy skal forstås som strategisk handling med henblik på at få indflydelse

på politiske processer. Advocacy i DMR-U's forstand er rettet mod at skabe bæredygtige forandringer til gavn for fattige og marginaliserede mennesker.

Definitionen kan udfoldes på følgende niveauer:

1. Formålet med advocacy er at bearbejde/bekæmpe de strukturelle årsager til fattigdom og skabe bæredygtig forandring til gavn for fattige og marginaliserede grupper.
2. At udøve advocacy består i at få indflydelse på politiske, økonomiske, kulturelle og sociale processer og beslutninger på lokalt, regionalt, nationalt og internationalt niveau. Målgruppen for advocacy-aktiviteter er således magtfulde institutioner og/eller enkeltpersoner, mens det er de fattige og marginaliserede, der skal have gavn af det.
3. Advocacy bør i størst muligt omfang baseres på oplysning, kapacitetsopbygning og mobilisering af de fattige og sårbare grupper selv. Mobiliseringen har til formål at give de fattige og marginaliserede en stemme, de på sigt selv kan løfte overfor magthaverne.

Særlige træk for DMR-U's medlemsorganisationer i forbindelse med advocacy

Erfaring fra den danske NGO-sektor generelt indikerer, at civilsamfundets advocacy-arbejde generelt fokuserer på ét af de følgende tre felter:

- A. Mobilisering og styrkelse (empowerment) af marginaliserede grupper: Støtte til fattige og marginaliserede grupper for at styrke deres stemme og deres udøvelse af basale rettigheder i deres dagligliv.
- B. Politisk deltagelse: Aktiviteter rettet mod at øve indflydelse på lokale, regionale og nationale myndigheder og deres beslutninger vedrørende fordelingen af ressourcer. Aktiviteterne kan f. eks. omfatte oplysningsarbejde vedrørende borgerrettigheder og deltagelse i det politiske liv.
- C. Politisk forandring: Dette arbejde kan finde sted på forskellige niveauer, for eksempel kan det omfatte at advokere for nye love, nye regler, eller hvordan love og regler forvaltes i praksis.

Advocacy-reviewet og den gennemgang, DMR-U's sekretariat foretog af medlemsorganisationernes udviklingsprojekter, påviste, at medlemsorganisationerne og deres partnere besidder et stort potentiale for advocacy, særligt indenfor kategori A vedrørende mobilisering af fattige og marginaliserede grupper. Dertil kommer nogle eksempler på projekter rettet mod større politisk deltagelse og politisk forandring (kategori B og C) Hvad angår aktiviteter rettet mod politisk forandring, vedrørte eksemplerne især advocacy for gode modeller indenfor sundhed og uddannelse.

Review-besøgene hos partnerne og deres projekter påviste, at der allerede nu foregår mangeartede kvalificerede advocacy-aktiviteter med partnere og lokalbefolkning. Imidlertid viste reviewet også, at der blandt en stor del af de samme partnere og også blandt medlemsorganisationerne hersker en udbredt fornemmelse af, at advocacy er meget vanskeligt og meget anderledes end deres daglige arbejde som kirker og organisationer. Denne tænkning om, at advocacy er langt fra organisationernes eget arbejde og de muligheder og evner, de selv besidder, gør det meget vanskeligt at indarbejde advocacy i den daglige praksis. Derudover synes denne forestilling at være en anden udbredt ide, nemlig at advocacy er politisk i en ret snæver 'partipolitisk' forstand, at det alene handler om holdningsdannelse eller at 'politiserer', frem for evidens, altså at pege på og gerne demonstrere konkrete alternativer til det bestående. Forestillingen om advocacy som politisering forankrer ydermere udgangspunktet for advocacy hos enkeltpersoner med politisk interesse frem for hos en organisation med en kapacitet til netop at vise et alternativ. Første skridt for at komme ud af den negative spiral er for os at se simpelt hen at anerkende, at der faktisk foregår meget advocacy rundt omkring, men at dette aspekt naturligvis skal styrkes.

“Udfordringen er at betragte og indtænke advocacy som en strategisk tilgang i enhver indsats, stor eller lille”
DMR-U Mini-Program-strategi

DMR-U vil med denne politik opfordre medlemmer og partnere til at antage en advocacy-dagsorden, der er nært forbundet med deres egen vision og egne kerneaktiviteter. En troværdig advocacy-indsats må vokse ud af en organisations dagli-

ge praksis. Man når længst ved at bygge på opnåede resultater og/eller en virkelig situation, som organisationen har identificeret, analyseret og dokumenteret.

Med advocacy-politikken ønsker DMR-U at antage advocacy som en mere eksplicit og klart udtrykt del af vores udviklingsarbejde. Politikken skal være et udgangspunkt for at give advocacy-begrebet en relevant betydning for vores kerneopgaver og forpligtelser i Syd. Som en del af reviewet mødte vi forskellige praktiske tilgange til advocacy, der igen peger på forskellige mulige retninger for DMR-U's medlemmer og partnere (se afsnit 4 nedenfor).

Advocacy som en proces

At bevæge sig fra projektkultur til advocacy fordrer en gennemgribende forandring i den herskende projektkultur indenfor udviklingsarbejde.

Projektdesign er rettet mod at levere konkrete serviceydelser inden for en ofte meget kort tidsramme. Et projekt tænkes i princippet som et lukket system, hvor det tilstræbes i så høj grad som muligt at kontrollere input og udkomme.

Advocacy, derimod, indebærer at arbejde i et politisk felt, hvor der i sagens natur er mere begrænset kontrol, og hvor egenskaber som forhandling og politisk flair er helt essentielle.

Inden for DMR-U-støttet udviklingsarbejde kan der findes mange eksempler på 'civic action', altså borgere, der aktionerer i det offentlige rum for en bestemt sag. Der er også mange eksempler på, at sådanne aktioner fører til resultater, der letter tilværelsen for de fattigste. Eksemplerne omfatter tildeling af en læge til fattige områder efter pres fra borgerne eller adgang til jord for fattige jordløse bønder, der hidtil uretmæssigt har været forment adgang til jord, der ellers efter loven netop kan tildeles til fattige (såkaldt *khas*-land i Bangladesh). Der er også eksempler på, hvordan handicappede har fået adgang til sundhedsydelser eller offentlig transport. I enkelte tilfælde er der også tale om egentlige bæredygtige forandringer i form af f. eks. en ændring af forvaltningsreglerne, der på mere permanent vis har stadfæstet, at fattige mennesker har ret til bestemte goder, f. eks. vanding i Egypten, hvor vand er en omstridt ressource.

Der er typisk et stykke vej fra, at borgere går sammen og aktionerer til fordel for en enkelt sag, til at advocacy-definitionens bæredygtige forandringer til gavn for fattige og marginaliserede kan påvises. Der er dog ikke en grund til at fortvivle!

Det drejer sig snarere om at finde et godt sted at begynde. Adskillige isolerede forandringer (som eksempelvis enkeltpersoner, der får retmæssig adgang til jord på tværs af korrupte rigmænds interesser) kan væves sammen til et mønster af gentagne forandringer (som eksempelvis en gentagen praksis hos lokale myndigheder med ansvar for tildeling af land). Mange enkeltstående små sejre kan lede til en ændret institutionel praksis, der på et tidspunkt nedfældes som gældende praksis. Når det er sagt, må det også bemærkes, at processen også kan blive rullet tilbage - en gældende praksis alle steder og ikke mindst i fattige områder i Syd må imidlertid genforhandles om igen, så selv nedfældede regler og reguleringer skal måske markeres og forsvares. I mange lande i Afrika og Asien forefindes der en udmærket lovgivning, men problemet er, at denne lovgivning ikke håndhæves. En kortvarig borgeraktion i det offentlige rum kan være begyndelsen til en reel implementering af den gældende lov og dermed også en bæredygtig forandring set med de fattiges øjne. Andre eksempler på bæredygtig forandring kan være en påvist større inkludering af hidtil udstødte mennesker, f. eks. HIV-smittede eller spedalske, i lokalsamfundene.

For klarhedens skyld er det altså nødvendigt at skelne mellem borgeraktioner i det offentlige rum (civic action) med evt. deraf følgende enkeltstående forbedringer for de fattige på den ene side, og så egentlig advocacy i form af bæredygtige forandringer på den anden side. Men selvom borgeraktion med efterfølgende enkeltstående forbedringer ikke kan kaldes advocacy, er borgeraktion og de enkelte små sejre vigtige elementer af enhver advocacy proces. En simpel analogi med et skakspil kan illustrere forskellen og sammenhængen: Et enkelt succesfuldt træk på skakbrættet svarer til koordinerede borgermarkeringer (civic action). For at disse enkelte træk kan kaldes advocacy, må der en mere langsigtet strategi til, der tager højde for modstanderens næste få træk og mulige scenarier.

Figuren nedenfor udtrykker, hvordan disse elementer kan placeres langs et kontinuum, der bevæger sig hen imod endemålet, bæredygtige forandringer.

Advocacy betragtet som proces

Advocacy-processens trin eksemplificeret:

Første trin: Information og oplysning: Informations- og oplysningskampagner for at sætte et bestemt emne på dagsordenen, udført af Syd-partneren.

Andet trin: Dannelse med henblik på rettighedsforståelse: Når mere generelle kampanjer antager karakter af dannelse inden for rettigheder, altså når der oplyses om borgernes faktiske rettigheder (herunder også andre borgeres rettigheder!), får borgerne et grundlag for at arbejde for disse rettigheder i praksis.

Tredje trin: Empowerment og mobilisering: Borgerne organiserer sig for at tale deres egen og/eller de svagestes sag, og ved f. eks. at forme foreninger bygges der nogle talerør, hvorigennem enkeltborgere kan henvende sig til myndighederne. Der kan også være tale om at kapacitetsopbygge eksisterende organisationer til at få en større gennemslagskraft. Syd-partnerens rolle er at bidrage til at mobilisere borgerne selv.

Fjerde trin: Fælles markering i det offentlige rum: På dette stadie er der tale om egentlige markeringer i det offentlige rum til fordel for en bestemt sag, enten foretaget af borgerne selv eller af Syd-partneren. Her kommer der konkrete enkeltforbedringer som resultater af arbejdet, for eksempel en enkeltstående ydelse til et fattigt område, en fattig enkeltperson, der får sin jord tilbage, eller lignende. De enkeltstående forbedringer skulle gerne på sigt forbindes og danne et mønster, der leder til mere omfattende forandringer i form af lovgivning eller forvaltning af eksisterende lovgivning.

Femte trin: Bæredygtige forandringer til gavn for fattige og marginaliserede. Der er tale om en ændring i lovgivningen, og/eller i eksisterende regler og reguleringer. Der kan også være tale om ændrede kommunikationsgange mellem myndigheder og borgere, således at borgerne høres, f. eks. i forbindelse med beslutninger, der vedrører deres liv direkte. En ændret attitude til tidligere udstødte, f. eks. HIV-smittede eller spedalske, som reflekteres i en ændret forvaltningspraksis eller nedfældet adgang til f. eks. uddannelsesmuligheder, kan også kaldes en bæredygtig forandring.

Med det formål at opnå bæredygtige forandringer til gavn for fattige og marginaliserede kan alle DMR-U-støttede udviklingsindsatser placeres langs kontinuumlinjen. Formålet med advocacy-politikken er at fostre en tankegang, hvor DMR-U-medlemsorganisationer og deres Syd-partnere kan arbejde hen imod næste trin, der til sidst potentielt leder til bæredygtige forandringer. Kapacitetsudvikling af implicerede Syd-partnere bør være en integreret del af denne proces.

4. Praktiske tilgange til advocacy og eksempler

Baseret på erfaringer fra reviewet kan der til inspiration peges på fire praktiske, operationelle tilgange, som er blevet anvendt med succes af DMR-U's medlemsorganisationer og partnere.

Tilgang 1:

Advocacy for forbedret service gennem model-udviklende projekter

DMR-U ønsker at fremelske og støtte innovative modeller til forbedring af serviceydelser. En høj professional standard for serviceydelser er påkrævet samt et godt samarbejde med autoriteter i samfundet.

DMR-U's partnere har mangeårige erfaringer inden for sundhed, uddannelse og socialt arbejde rettet mod de fattigste. Dette arbejde giver DMR-U's partnere legitimitet som fortalere på vegne af de fattige, de har nært kendskab til og har arbejdet for. Selve det konkrete arbejde for de fattigste sender et budskab om, at der er mennesker, hvis behov ikke bliver mødt.

De serviceydelser, som DMR-U's partnere tilbyder, kan blot ved at eksistere betragtes som en udfordring til myndighederne i de områder, hvor de arbejder, fordi det derigennem demonstreres, hvordan vitale serviceydelser kan leveres på en bedre og mere effektiv måde, end staten gør. Eksempelvis synliggøres det, hvordan sundhedsarbejde kan udføres på en mere omsorgsfuld og respektfuld måde, eller hvordan uddannelse kan fremelske en mere demokratisk indstilling i befolkningen. Bagsiden af privatfinansierede gratis serviceydelser er imidlertid, at de for de lokale myndigheder kan blive en form for sovepude eller undskyldning for ikke at opfylde deres ansvar for at levere de serviceydelser, befolkningen har brug for. Man kan risikere, at myndighederne gradvist bliver mere passive og afhængige af disse institutioner, som de ikke selv behøver at budgettere med. Endnu værre er det, at private gratis alternativer også kan pacificere borgerne, således at myndighederne ikke bliver holdt ansvarlige for fraværet af serviceydelser. Det skal derfor overvejes nøje, hvornår DMR-U's medlemsorganisationer og partnere skal levere sådanne ydelser uden at kræve, at staten involverer sig og tager ansvar.

Eksempler på, hvordan model-udviklende projekter har ledt til forandringer på lokalt, regionalt og nationalt niveau:

Luthersk kirke, Liberia: Indflydelse på det nationale HIV/AIDS-program

I Liberia, gennemfører Dansk Ethiooper Mission/DMR-U i samarbejde med Den Lutherske Kirke i Liberia (LCL) det såkaldte LCL-HIV/AIDS-program. Dette program har haft betydelig indflydelse på den nationale tilgang til HIV/AIDS-forebyggelse og behandling. Igennem dokumentation af programmets tilgang og resultater særligt indenfor anonym testning og rådgivning har den lutherske kirkes HIV/AIDS-program haft betydelig indflydelse på det nationale liberianske hiv/aids-programs (NACP) tilgang til HIV-smittede. Anonym rådgivning og testning kombineret med mobilisering af HIV-smittede kan dokumenteres at medføre adfærdsændringer og mindske af stigma af HIV-smittede, hvilket igen giver mindre udstødelse af denne gruppe mennesker.

Armenien: Integration af hørehæmmede børn i almindelige skoler

I Armenien har Mission Øst/DMR-U i samarbejde med Undervisningsministeriet promoveret en model, som fremmer integrationen af børn med nedsat hørelse i skoler. Ministeriet og Mission Øst arbejdede sammen om modellen fra begyndelsen. Efter projektets afslutning er der oprettet et center i et af ministerierne, som har til opgave at følge op på implementeringen. Dette kunne lade sig gøre inden for rammerne af et minipulje-projekt, men minipulje-projektet er en del af et meget længere projektsamarbejde mellem Mission Øst og det armenske undervisningsministerium.

CEOSS, Ægypten: Undervisning i religionsdialog og aktivt medborgerskab

I Ægypten arbejder Coptic Evangelical Organization for Social Services (CEOSS) og Danmission/DMR-U sammen med lokale skoler om at udvikle en undervisningsmetode, som skal fremme dialogen mellem muslimske og kristne børn og deres familier. Det faktum, at regeringsskoler og lokale uddannelsesmyndigheder fra begyndelsen har været involveret i dette arrangement, giver den nye undervisningsmetode en reel chance for at udvikle sig og siden hen bredes ud til andre skoler efter projektafslutning.

Tilgang 2:

Kontroversielle budskaber kanaliseres igennem kirkelige strukturer ud til afrikanske lokalsamfund

DMR-U ønsker at fremelske og støtte advocacy, hvor kirkelige netværk kanalisere kontroversielle budskaber ud til kirkeledere, menigheder og, på længere sigt, den bredere befolkning.

Inkluderende og ikke-fordømmende lokale kirker udgør et trygt miljø, hvor mennesker kan søge trøst, bede om tilgivelse og blive tilgivet og finde fred i fællesskabet. Samtidig har kirkestrukturer særligt i Afrika stor legitimitet både lokalt og nationalt. Ildsjæle inden for kirkens strukturer med et relevant emne at advokere for har således et godt udgangspunkt for at bringe dette budskab langt videre end til kirkedøren. Særligt når det gælder kontroversielle emner såsom vold i hjemmet eller udstødelse og stigmatisering af folk, der lever med HIV/AIDS, har denne tilgang været virkningsfuld. Via kirkelige netværk af præster, menigheder, ungdomsgrupper og kvindegrupper kan budskaber effektivt kanaliseres ud til store geografiske områder, hvis der samarbejdes med lokale uformelle ledere som høvdinge og ældsteråd.

Eksempler på, hvordan kontroversielle budskaber kan sættes i tale af kirken

Luthersk kirke i det nordvestlige Tanzania: Bekæmpelse af vold i hjem og lokalsamfund

I Nordvesttanzania er miniprojektet Fighting Domestic Violence (Bekæmpelse af vold i hjemmet), udviklet i et samarbejde mellem den lutherske kirke og Danmission/DMR-U. Projektet kombinerede informationsindsamling, træning i konflikthåndtering og fortalervirksomhed rettet mod traditionelle ledere. Projektets strategi beroede på en kampagne med lokale kirkemedarbejdere som kontaktpersoner. Lokale kvinder og mænd udvalgte som trænere, og de underviste på seminarer for traditionelle ledere (høvdinge og ældsteråd) og moderne lokale ledere (landsbyniveau). Gennem personlige historier og øvelser informerede seminarerne om det problem, vold i hjemmet udgør. Man har opnået en høj deltagelse på seminarerne, og indberetninger om vold i hjemmet er faldet. Danmission og nordveststiftet i den lutherske kirke har fortsat projektet i større skala med støtte fra Projektrådgivningen.²

Panafrikansk indsats mod stigmatisering af HIV-smittede

I adskillige afrikanske lande samarbejder Pan African Aids Network (PACANET) med DMR-U om et stort projekt, der arbejder for at reducere udstødelse og fordømmelse af HIV-smittede inden for såvel kirkelige netværk som i lokalsamfundet, hvori kirken arbejder. Træning af forandringsagenter er en kernestrategi. Forandringsagenterne træner kirkegrupper, præster og lokale frivillige. Erfaringer fra Swaziland viser, at stigmatisering af mennesker, der lever med HIV/AIDS, kan blive reduceret gennem denne tilgang.

Tilgang 3:

Advocacy som et resultat af styrkelse og mobilisering af sårbare grupper

DMR-U ønsker at støtte advocacy, som udspringer af indsatser, hvor mennesker og civilsamfundsorganisationer er blevet styrket og mobiliseret (empowerment).

DMR-U's medlemsorganisationer og partnere har stor erfaring med arbejde, hvis formål er at styrke og mobilisere sårbare mennesker. Arbejdet er ofte begyndt med træning af enkeltpersoner, derpå grupper og siden små civilsamfundsorganisationer. Konteksten afgør, på hvilket niveau mobiliseringen kan begynde: Er konteksten meget fattig og uden tradition for organisering, eller kan arbejdet tage afsæt i eksisterende organisatoriske strukturer, hvorfra der kan skabes en platform for fortalervirksomhed? I forhold til mini-projekterne betyder det, at nogle vil kunne arbejde med mobilisering på et meget grundlæggende niveau og måske først på længere sigt arbejde med advocacy, mens man andre steder har potentiale til at begynde på et stadie længere fremme i advocacy-processen.

Eksempler på, hvordan advocacy baseret på styrkelse og mobilisering (empowerment) arbejder:

SUPOTH: Fra selvhjælpsgrupper til advocacy

I Nordbangladesh har "Scheme for Underprivileged People to Develop Themselves" (SUPOTH) i samarbejde med Danmission/DMR-U et større selvhjælpsprojekt med stort advocacy-potentiale. Udgangspunktet er, at den fattige målgruppe ønsker at deltage i SUPOTH's arbejde, fordi der er mulighed for fælles sikker opsparing med bankkonto, hvilket er et eftertragtet gode for dem. Opsparingsgrupperne introducerer samtidig basal forståelse af menneskerettighederne samt en opbyggelse af organisatoriske færdigheder osv., som på sigt sætter selvhjælpsgrupperne i stand til at arbejde uafhængigt. Arbejdet er meget banebrydende i det landlege, yderst fattige Nordbangladesh, da traditionelle autoriteter, herunder imamerne, har stor indflydelse, f. eks. på kvindernes stilling.³

I løbet af 3-5 år danner selvhjælpsgrupperne sammenslutninger eller civilsamfundsorganisationer, hvorigennem de kan få en stemme. Disse sammenslutninger sættes efterhånden i stand til at lave advocacy for adgang til jord og udfører rådgivende arbejde og mediering på lokalt plan for at styrke kvinders stilling. Der er mange enkeltstående succeshistorier om adgang til jord og succesfulde lokale medieringer og et stærkt potentiale for mere bæredygtige ændringer i den fordeling af land, som lokal- og distriktsmyndigheder er ansvarlige for.

CEOSS: Udvikling af civilsamfundsorganisationers kapacitet til at arbejde med advocacy

I Ægypten, har CEOSS i samarbejde med Danmission/DMR-U et større projekt, hvor lokale organisationer udvælges og trænes med henblik på kapacitetsopbygning og advocacy. De lokale organisationer er typisk begyndt med at levere serviceydelser til lokalbefolkningen, hvorigennem de opbygger relationer og legitimitet. Dette arbejde er igen afsat for advocacy inden for deres faglige felt. Et dokumenteret eksempel på en mere permanent forandring, som de lokale organisationers arbejde har ført til, er fattige bønderes nu nedskrevne ret til overrisling fra Nilen – et gode, der ellers ofte monopoliseres af de rigeste med de bedste forbindelser.

Tilgang 4:

Link til anderledes organisationer som advocacy strategi

DMR-U ønsker at fremelske og støtte interventioner, der ikke nødvendigvis selv inkluderer advocacy men som kobler til og styrker andre organisationers advocacy.

Det er ikke alle DMR-U's medlemsorganisationer og partnere, der ønsker at opbygge kapacitet til at udføre advocacy. Det er helt acceptabelt at have en anden rolle og have andre prioriteter, der ikke inkluderer advocacy, og det er i så fald muligt at finde en rolle i samarbejde med andre organisationer, der arbejder med advocacy

Mindre organisationer kan eksempelvis yde hjælp og service til udsatte grupper og ved at dele deres erfaringer bidrage med cases og dokumentation til andres advocacy. Dermed kan selv små organisationer levere vigtige argumenter og gode historier, der understøtter det mere tekniske. Sådanne argumenter og cases er vigtige, både hvis man ønsker at ændre forvaltningspraksis og/eller prioriteringer i en given sektor, og hvis man kobler sig på professionelle menneskerettighedsnetværk eller lokale initiativer, der dokumenterer vold eller misbrug.

Eksempler på advocacy gennem samarbejde med anderledes organisationer

VIVA/CRANE Network, Uganda – græsrodder kobler sig til et nationalt børnerettighedsnetværk

“Children at Risk Action Network” (CRANE)-netværket i Kampala er et netværk af en række kristne organisationer, som arbejder med børn. Som led i et kapacitetsopbygningsprogram støttet af Leve Børnene/DMR-U blev CRANE-medlemmer tilbudt træning i FN’s Børnekonvention og træning i advocacy af det nationale ugandiske børnerettighedsnetværk. Dette har ført til, at mange af CRANE’s små medlemsorganisationer nu samarbejder med dette netværk eller andre aktører for eksempelvis at dokumentere misbrug i lokalområder eller lokalt eller regionalt.

Frelsens Hær, Bangladesh - samarbejde mellem kvindekrisecentre og national advocacy imod kvindehandel

Frelsens Hær, Bangladesh, (FHB) har i samarbejde med Frelsens Hær, Danmark/DMR-U og andre internationale samarbejdspartnere i mange år tilbudt sundhedsydelser, rådgivning og alternative fremtidsudsigter for sex-arbejdere, som for manges vedkommende er handlede. I de senere år har FHB udvidet deres fokus til det bredere samfund med det formål at skabe oplysning og større inkludering af sex-arbejdere i lokalsamfundene. På det sidste har FHB samarbejdet med andre NGO’er, som er specialiserede i advocacy mod kvindehandel på nationalt og internationalt niveau, for via samarbejdet at kunne gøre opmærksom på handlede kvinders forhold på et højere plan. FHB har stor legitimitet og leverer tilsyneladende legitimitet til det større advocacy-arbejde på grund af deres erfaringer og kontakter inden for området.

En yderligere præcisering og mere konkret beskrivelse af, hvordan advocacy kan gøres i praksis findes i kap. 5 af DMR-U's engelske advocacy policy, der ligger på DMR-U's hjemmeside eller kan rekvireres som hæfte fra DMR-U.

Noter:

1. Hele den oprindelige tekst på engelsk kan findes på DMR-U's hjemmeside, på adressen: http://dmcdd.org/images/stories/policy_and_strategies/advocay_policy_2009_pdf.pdf.
2. Advocacy-projektet "Fighting Domestic Violence" beskrives mere udførligt i Anthea Bethges artikel "How Advocacy for Human Rights Lifts up the People of Kagera in Tanzania" i denne bog.
3. Advocacy-arbejdet i SUPOTH beskrives mere udførligt i Betty Thøgersens artikel "Når græsrodder vokser sig stærke – erfaringer fra det nordlige Bangladesh" i denne bog.

Kristine Kaaber Pors, f. 1970, er socialantropolog og programkonsulent i Dansk Missionsråds Udviklingsafdeling. Har tidligere arbejdet for Kirkernes U-landsoplysning, Mellempøkkeligt Samvirke i Århus og Dansk Ungdoms Fællesråd.

Kristenforfølgelse og advocacy

Af Henrik Ertner Rasmussen

Brud på religionsfriheden tager ofte form som misinformation, diskrimination og direkte forfølgelse. Det skønnes, at omkring 200 mio. kristne i 60 lande er frataget nogle af deres menneskerettigheder pga. af deres tro. Kristne forfølges ikke kun i en lang række muslimske lande, men også i hinduistiske lande og lande med kommunistisk eller socialistisk styre. Derfor er der et stort behov for hjælp til forfulgte kristne og advocacy-arbejde for dem. Fortalervirksomheden er teologisk begrundet bl.a. i, at Gud er de forsvarsløses beskytter og forsvarer, og at Helligånden er 'talsmanden' eller 'fortaleren'. Fortalervirksomheden for forfulgte kristne kan tage mange forskellige former, men et hovedprincip er, at være opmærksom på ikke at gøre ondt værre for de forfulgte. Selv i de tilfælde, hvor fortalervirksomheden til fordel for konkrete forfulgte kristne ikke gav det ønskede resultat, kan nytten være den, at der trods alt gøres opmærksom på problemerne. Midt i den berettigede kamp for religionsfrihed er det imidlertid vigtigt at minde om, at lidelse for troens skyld er et almindeligt vilkår for kristenlivet.

Misinformation, diskrimination og forfølgelse

Kristne er i det 20. århundrede blevet slået ihjel for deres tros skyld i større antal end i de foregående 19 århundreder tilsammen ifølge oplysninger fra forskellige organisationer, som arbejder for at hjælpe forfulgte kristne. Allerede i 1997 var man i stand til at sige det ud fra de tilgængelige statistikker. Det anslås af World Evangelical Alliance i en rapport til FN i 2002, at mere end 200 millioner kristne verden over ikke fuldt ud nyder respekt for deres menneskerettigheder, sådan som de defineres af FN's menneskerettighedserklæring, blot fordi de er kristne. Dette er sandsynligvis den største enkeltgruppe, som pga. deres tro ikke nyder godt af deres menneskerettigheder. De står som ofre for misinformation, diskrimination og direkte forfølgelse.

Denne tredeling af problematikken gælder alle grupper, som må lide på grund af, at de er anderledes end flertallet et givet sted i verden. Den er systematiseret af

den finske præst Johan Candelin, der gennem mange år har været aktiv fortaler for religionsfrihed inden for Evangelisk Alliance på verdensplan. Det letteste eksempel på tredelingen man kan nævne, er nok jøderne i Europa. Misinformation foregik bl.a. ved beskyldninger om, at jøder tog små kristne børn og slagtede dem. Diskrimination foregik ved, at jøder blev tvunget til at bo i bestemte bydele og bære bestemte kendemærker på tøjet. Direkte forfølgelse foregik ved pogromer. Candelin skriver om emnet religionsfrihed, tolerance og faktorer, som fører til mangel på samme:

With respect to religious freedom, the ideal society seeks to reach a place where all faith traditions enjoy 'equal justice under law'. Even though religious tolerance is clearly preferred over intolerance, the notion of 'tolerance' suggests that those in dominance simply tolerate or allow other faiths to exist on a more or less equal footing. Tolerance is not synonymous with freedom but infers a top-down mindset rather than one of equality. It is our hope that those nations where tolerance is embraced would continue to move towards full and complete equality before the law for all faiths.

The Pattern: There is a discernible pattern in the societal evolution leading down the slope from tolerance to intolerance and eventual persecution of minorities. The first slippery step is disinformation that often leads to the second step, discrimination, which can finally end in a slide into persecution. At each step, the role of the state and its agencies may be passive or active (Candelin 2001:4).

Forfølgelse af kristne

I de statistikker, der er udarbejdet over antallet af kristne, der i det 20 århundrede forfulgtes og dræbtes for deres tilhørsforhold til kristendommen, tælles både katolske, ortodokse og evangeliske kristne med. Men også katolske og ortodokse kilder tegner samme dystre billede inden for deres egne trossamfund.

I World Evangelical Fellowships (WEF) rapport hedder det:

At the same time WEF believes that it is necessary to pay particular attention to the suffering faced by Christians globally due to its sheer magnitude. No doubt, many people would find it surprising, even unbelievable, that at the beginning of the 21st Century the largest faith group being persecuted is the Christian faith. It has been estimated that over 200 million Christians in at

least 60 countries are denied fundamental human rights solely because of their faith. Moreover, persecution of Christians often serves as an indicator of the status of religious freedom for other minorities, since where Christians are persecuted other religions tend also to suffer. Discrimination and persecution have been found to follow a distinct pattern regardless of who is being persecuted. Thus, although the focus and examples used in this report relate primarily to the Christian community, the same analysis could be applied to other faiths (Candelin 2001:4).

I rapporten fra den arbejdsgruppe, der på Lausannebevægelsens Forum 2004 i Pattaya, Thailand, drøftede temaet Den Forfulgte Kirke, hedder det, at

... der er en række af kræfter og faktorer, som bidrager til den aktuelle forfølgelse, enten direkte eller indirekte... Siden 11. september 2001 skal alle disse sættes ind i konteksten af den stigende fjendtlighed over for kristne, som er forårsaget af det amerikansk ledede svar på de forfærdelige terrorangreb, der fandt sted i USA den dag. Vestens såkaldte 'krig mod terror' bliver fortsat i den muslimske verden set som en 'krig mod islam' og bliver mødt med bitterhed og vrede. For de fleste muslimer er der intet håb om at kunne hævne sig på amerikanere, briter og vesterlændinge i almindelighed; i stedet har de ofte mulighed for at angribe lokale kristne i deres egne lande idet, logikken er, at sådanne kristne er trosfæller med folk fra det 'kristne' Vesten (Sookhdeo 2005:8).

Forfølgelser i hinduistiske og kommunistiske lande

I 2004 var de storstilede og blodige forfølgelser mod kristne fra hinduistiske ekstremistbevægelser i Indien endnu ikke blevet til virkelighed, og ingen havde nok forestillet sig, at mere end 50.000 kristne indere ville blive drevet fra hus og hjem, som det skete i de pogromer, der fandt sted i den indiske delstat Orissa i slutningen af august 2008 som hævn for et drab på en hinduistisk leder, et drab, som de kristne ikke havde lod og del i, men som maoistiske oprørere tog ansvaret for.

Derfor skal man ikke ensidigt fokusere på 11. september 2001 og på forfølgelse af kristne som en muslimsk specialitet. Dertil er billedet for broget. Efter den russiske revolution og den kommunistiske magtovertagelser i Østeuropa efter 2. verdenskrig var den europæiske og amerikanske del af kirken, der var optaget af

emnet kristenforfølgelse, mest bevidst om den forfølgelse af kristne, som fandt sted i netop den kommunistiske verden. Efter jerntæppets fald skiftede mange af de organisationer, der arbejdede for at støtte forfulgte kristne, fokus fra Østeuropa til den muslimske verden, men der er en tendens til at glemme, at socialismen stadig er den enerådende ideologi i mange lande, og i disse lande er der stadig store problemer med respekt fra myndighedernes side over for religionsfriheden. Det gælder i særlig grad Nordkorea, men også lande som Kina, Laos, Vietnam og Cuba. Der, hvor nye socialistiske regeringer og statsledere er kommet til magten ad demokratisk vej, som f.eks. i Venezuela, er der også grund til bekymring over, hvordan kirkens stilling vil udvikle sig i fremtiden.

I lande med en mere vanskeligt definerbar ideologi, men med notorisk diktatoriske regimer, er der også problemer med respekt for religionsfriheden. Det gælder ikke mindst Burma/Myanmar, hvor undertrykkelsen af en del etniske mindretal i nogen grad hænger sammen med undertrykkelsen af deres religion. F.eks. er mange af karenerne kristne. De karenske kristne lider under forfølgelse både på grund af deres etnicitet og deres religion. Fordi der findes en karensk separatistbevægelse, bliver karenerne som gruppe forfulgt.

I lande som Indien og Nepal, hvor hinduismen er flertallets religion, har de kristne lidt under forfølgelser, stort set uanset hvilket kirkesamfund de tilhører. Der er dog en tendens til, at de kasteløse, dalitterne, og stammefolkene, *adivasi*'erne, som udgør flertallet af de kristne i Indien, også udsættes for en til tider voldelig diskrimination blot på grund af deres kaste eller etnicitet. At de er kristne, gør som regel blot situationen værre. Dalitter, som er enten hinduer, sikher eller buddhister, har visse rettigheder ifølge Indiens forfatning, mens kristne og muslimske dalitter ikke nyder de samme rettigheder. Ræsonnementet bag denne diskrimination er, at hverken islam eller kristendommen anerkender kastesystemet som sådant.

Forfølgelse i den muslimske verden

I den muslimske verden er tendensen den, at 'etniske' kristne tolereres. Denne betegnelse er – naturligvis – ikke præcis, men jeg benytter den alligevel for at signalere forskellen på kristne, som qua deres etnicitet og tradition 'naturligt' hører med blandt dem, som man i et givet land regner for kristne, og andre kristne. Således regnes det i Egypten for forholdsvis legitimt for en kopter at være

kristen, mens en person, hvis familie er muslimsk, ikke bør kunne blive kristen. I Usbekistan er det legitimt for etniske russere at tilhøre en kristen kirke, mens etniske usbekere og folk fra andre oprindeligt centralasiatiske folkeslag naturligt tilhører islam og ikke kristendommen. Det regnes for ekstremt og nærmest på linje med landsforræderi at bekende sig til kristendommen, hvis man af fødsel tilhører islam. I Usbekistan er det dog også suspekt for en etnisk usbekisk mand at have skæg og gå i en klædedragt, der signalerer overholdelse af traditionelle islamiske forskrifter, og for etnisk usbekiske kvinder at gå tilsløret.

I de tidligere sovjetiske republikker i Centralasien har myndighederne i høj grad efter en kort periode med liberaliseringer i begyndelsen af 1990-erne genoplivet de tidligere sovjetiske restriktioner for religiøs virksomhed. Således forsøger man af al magt at modvirke religiøs påvirkning af børn fra forældres og menigheds side. Man kræver registrering af menigheder og religiøse organisationer. Det forbydes at holde religiøse møder i private hjem. Import af religiøs litteratur pålægges strenge restriktioner. Visse religiøse publikationer forbydes strengt, og der foregår censur af sådan litteratur produceret i landet (Rotar 2004 og 2006; Corley 2007).

Saudi-Arabien er det grelleste eksempel på et land, hvor lovgivningen ikke tillader nogen form for religionsfrihed, og hvor selv diskrete ikke-islamiske religiøse møder i private hjem risikerer at blive afbrudt af det religiøse politi *mutawwa'*, og deltagerne risikerer at blive arresteret for derefter at blive fængslet og deporteret. Dette gælder udenlandske statsborgere med ophold og arbejde i landet. For landets egne borgere, der pr. definition er muslimer, er der i overensstemmelse med islamisk lov dødsstraf for konversion til andre religioner. Dødsstraffen eksekveres i visse tilfælde af den konverteredes slægtninge, men ellers er det landets offentlige bødler, der skal gøre det. Antallet af offentlige henrettelser af saudiske konvertitter, som er kommet til Vestens kendskab, er dog forsvindende lille – hvis der overhovedet kan nævnes nogen. På den anden side bliver de personer, der tager loven i egen hånd i sådanne tilfælde, ikke straffet.

Hvad angår udlændinge med ophold i Saudi-Arabien, er straffen for at deltage i religiøse aktiviteter langt værre for de fattige arbejdere fra Syd- og Sydøstasien end for de højt specialiserede arbejdstagere fra Vesten. De fattige asiatiske kristne bliver kastet i fængsel og derefter udvist, mens vestlige kristne normalt nøjes med en høflig udvisning. At der er saudiske statsborgere, som bliver kristne, vidner

mange, som deltager i chats over internettet, om. En martyrberetning om en ung pige, der var blevet kristen, og som blev henrettet af sine nærmeste mandlige slægtninge, er nok det tydeligste tegn. At straffe en *murtadd*, dvs. en person, der har forladt islam, er en æressag, og de, der slår en sådan ihjel, har intet imod at offentliggøre det på internettet, bl.a. til skræk og advarsel over for andre, der måtte gå med tanker om at forlade islam (Al Hakeem 2008).

Andre lande med direkte forbud mod konvertering fra islam til andre religioner er Irak, Iran, Afghanistan, Maldiverne og Malaysia. Derudover er det næsten uoverstigeligt vanskeligt i det meste af den muslimske verden at forlade islam officielt. I Egypten verserer to sager anlagt af konvertitter fra islam mod staten. De to personer ønsker at få deres identitetskort ændret mht. angivelsen af deres religion. Dette gøres rutinemæssigt, når en person konverterer fra kristendommen til islam, men den anden vej er det en umulighed. Dette tvinger i visse tilfælde konvertitter til at forfalske deres identitetskort, f.eks. i det tilfælde, at en tidligere muslimsk kvinde ønsker at gifte sig med en kristen mand. Det er ifølge *shari'a* ikke muligt for muslimske kvinder at gifte sig med mænd fra en anden religion, mens muslimske mænd godt kan gifte sig med kristne eller jødiske kvinder.

I arabiske lande uden stærk historisk tilstedeværelse af organiseret kristendom, som f.eks. Marokko og Algeriet, forsøger staten at dæmme op for en bølge af konverteringer fra islam til kristendom ved ny restriktiv lovgivning, tilsyneladende inspireret af sovjetisk lovgivning. Der har været nogle retssager mod evangelister og præster fra nogle af de nydannede kirker. Bl.a. blev en evangelist i Algeriet idømt en bøde samt ét års betinget fængsel for at have gået rundt med en bibel og noget kristen litteratur på sig, og kirker skal være officielt registreret for at kunne fungere lovligt. Lige som i flere gamle sovjetrepublikker nægter myndighederne imidlertid en del nyere kirker at blive registreret eller genregistreret efter de nye love, der trådte i kraft i 2008. De nyere kristne, for det meste evangeliske menigheder, bliver hermed og på andre måder udsat for systematisk chikane fra myndighedernes side (Compact Direct News 2008a & b).

Chikanen kan også komme fra de officielt godkendte medier, hvilket også er et udbredt problem i Centralasien og Tyrkiet. Kristen missionsvirksomhed bliver nævnt i forbindelse med terrorisme og spionage for fremmede magter i tv, radio og den trykte presse, og således mistænkeliggøres kristne og deres kirker generelt i hele det pågældende land. I Tyrkiet er det til tider kommet så vidt, at man på tv

har offentliggjort navne på og billeder af individuelle kristne fra muslimsk baggrund samt deres adresse, hvorefter en menneskemængde har samlet sig foran den pågældendes hus og er begyndt at kaste sten mod boligen.

Advocacy-arbejde for forfulgt kristne

Stillet over for disse fakta og de enorme tal synes opgaven at støtte forfulgte kristne overvældende. De store tal for kristne, der i løbet af det 20. århundrede har mistet livet for deres tro, omfatter vel at mærke også folkedrabene på armenierne i Det Osmanniske Riges sidste år, der kostede omkring 1½ mio. mennesker livet, dertil de hundredetusinder af grækere og syriske kristne, som også gik til i forbindelse med Det Osmanniske Riges fald. Endvidere er de civile døds ofre talt med fra borgerkrigen i Sudan gennem 80'erne og begyndelsen af 90'erne, hvor landets officielle regering i Khartoum, der var domineret af det muslimske nord, førte krig mod separatistiske bevægelser i det overvejende kristne og animistiske syd. Her anslås det, at omkring 2 mio. mennesker døde. Sovjetunionens forfølgelser af kristne hører også med i dette billede. Præster, munke og nonner, der døde i årene umiddelbart efter revolutionen i 1917, tælles i tusinder, og Stalins udhungning af Ukraine i 1930-erne, hvor mindst 2,5 mio. mennesker døde, havde også antikristne motiver. Ukraine har historisk været gennemsyret af kristendommen i langt højere grad end det egentlige Rusland, et faktum, som også i dag efter genrejsningen af kirkens stilling gør sig gældende.

Som i så mange andre forhold, der skriger på menneskers hjælpsomhed og gavmildhed, må man sige, at den enkelte ikke kan hjælpe alle, men alle kan hjælpe nogle. Det er muligt at hjælpe nogle ofre for antikristne voldshandlinger, hvor hele kristne lokalsamfund løbes over ende af ekstremistiske hinduer eller muslimske jihad-krigere, og hvor de kristnes huse brændes ned og plyndres for alt af værdi. Man kan samle ind til genopbygning af huse og kirker, og man kan give hjælp til selvhjælp i form af mikrolån til (gen-)etablering af små familiedrevne virksomheder.

Dette kræver viden om og formidling af information vedrørende sådanne hændelser. Denne viden og information kan dog også bruges til en mere generel hjælp, hvor man supplerer den materielle hjælp med påvirkning af den offentlige mening, politikere og myndigheder til fordel for dem, som bliver forfulgt eller netop har oplevet og overlevet forfølgelse.

Det er, hvad advocacy eller fortalervirksomhed i denne sammenhæng går ud på. Advocacy har potentiale til at hjælpe alle i den gruppe, som man driver advocacy for. Dog må enhver enkeltperson eller organisation, der vil drive advocacy, gøre sig klart, at jo mere man vil påvirke myndigheder og offentlig opinion, desto højere krav stilles der til dokumentationen for de hændelser eller forhold, man vil påtale. Organisationer, der driver advocacy for forfulgte kristne, er dybt afhængige af at indhente præcise informationer om de forfølgelser, der sker, og da ressourcerne er knappe, er organisationerne også i stadigt højere grad afhængige af at danne netværk med hinanden, både for at sikre mod overlappning af indsatsen for de forfulgte, og for at holde hinanden ansvarlige for kvaliteten af indsatsen og af de informationer, de bringer til torvs. Fejlagtig og misvisende information kan rive tæppet væk under velment advocacy-aktivitet og kan være til skade for alle, der vil gøre en indsats for de forfulgte kristne.

Når informationens lødighed er sikret, er det også vigtigt at kunne fortolke informationen ud fra de i hvert tilfælde gældende politiske, religiøse og kulturelle parametre.

DMR-U's strategidokument

DMR-U's strategidokument om fortalervirksomhed drejer sig i væsentlig grad om, at kirker og missionsorganisationer skal være et talerør for marginaliserede grupper i udlandene, for dem, der pga. fattigdom er udelukket fra indflydelse på de store beslutninger, som tages af regeringerne i deres lande og af verdens politiske ledere, og som påvirker deres dagligdag direkte.

Dog anerkender dokumentet også, at marginaliseringen ikke nødvendigvis kun er socialt og økonomisk betinget, men også kan skyldes en given gruppes religiøse tilhørsforhold som minoritet overfor en anden religion, flertalsreligionens, dominans. Marginaliseringen kan antage mange former. Den kan give sig udslag i misinformation og løse rygter, der igen kan medføre alt på en skala fra mere eller mindre systematisk diskrimination til chikane og direkte forfølgelse, i værste fald med tab af ejendele, personlig frihed og, i ekstreme tilfælde med døden til følge for de marginaliserede.

We face many persistent challenges demanding advocacy. The overall issue is the de facto exclusion of the poor from political and economic decision-making. Another issue is to highlight discrimination of women and consequently gender inequality.

However, one special challenge should also be mentioned here as it is close to our identity as faith-based organisations: the issue of freedom of religion. In Asia and parts of Africa many churches and Christian groups have little local influence and are even marginalised to the point of suffering discrimination, harassment or even persecution from residents and authorities. Many ethnic and religious minority groups worldwide face a similar scenario. In such contexts, advocacy at local and national level regarding freedom of religion is relevant, and this includes the right to change religious affiliation according to one's own desire. The need for this type of work is becoming increasingly visible and will be a new challenge for many DMCCD member organisations (DMR-U 2009).

Teologisk begrundelse for fortalervirksomhed

Lige som det er almindeligt at sige, at vi ikke fra de rige lande skal yde udviklingsbistand til de fattige lande alene for de fattiges skyld, men også for vor egen skyld, kan man hævde, at vi som kristne i Danmark og andre vestlige lande ikke skal øve fortalervirksomhed for kristne, der forfølges på grund af deres tro, alene for de forfulgtes skyld, men også for vor egen skyld.

At kristne også bør påtage sig at være fortalere for andre forfulgte grupper, har pastor Martin Niemöller i sine taler i opgøret med nazismen i sit hjemland Tyskland klart sagt med sine berømte ord, som han i sine taler varierede lidt alt efter sammenhængen:

Først gik nazisterne efter kommunisterne, men jeg sagde ikke noget, for jeg var jo ikke kommunist. Dernæst gik de efter de uheldeligt syge, men jeg sagde ikke noget, for jeg var jo ikke uheldeligt syg. Derefter kom de efter jøderne, men jeg sagde ikke noget, for jeg var jo ikke jøde. Til sidst kom de efter mig, men da var der ingen tilbage til at sige noget (Marcuse 2005 og 2009).

Hvor meget mere bør da ikke kristne tale på medkristnes vegne, når de forfølges? For Niemöllers og andre tyske kirkelederes vedkommende var der efter 2. verdenskrig en vidt udbredt skyldfølelse over ikke at have gjort nok for at stå nazismens gudløse ideologi imod. Fortalervirksomhed kan altså begrundes i, at den er god for samvittigheden. Man kan blive 'medskyldig' i den ondskab som de forfulgte beskyldes for, men man kan berolige sin samvittighed med, at man har gjort det rette.

Fortalervirksomhed for forfulgte brødre og søstre i troen har dog en dybere teologisk begrundelse end den alment etiske – endsige den selviske, altså parallellen til sætningen om, at de rige lande skal yde udviklingsbistand for deres egen skyld. For det første er der et klart bibelsk bud: ”Kom de fængslede i hu” (Hebr 13,3 1948 oversættelsen). For det andet ligger det i Bibelens budskab, at sand gudstro omfatter omsorg for de svage, og at Gud selv er de forsvarsløses beskytter og forsvarer, og at Han forventer af sine troende at de i, ved og med Hans Ånd, både enkeltvis og navnlig som fællesskab (Kristi legeme) reflekterer Hans væsen og handlemåde.

Fortalervirksomhed har også sin teologiske grund i læren om Helligånden. Helligånden kaldes af Jesus, især i kapitlerne 13-16 i Johannesevangeliet, for ’Talsmanden’, og det græske ord, som ligger til grund for denne titel, kan også oversættes med ’advokaten’ eller ’fortaleren’. Helligåndens virke retter sig ikke blot mod den enkelte troende, men også, og måske navnlig, mod det kristne fællesskab, menigheden, kirken. Kirken virker som kristen kirke i overensstemmelse med sit kald der, hvor den er til for andre, hvor den hengiver sig selv for andre, hvor den enkelte såvel som fællesskabet kan sige, ”jeg er korsfæstet med Kristus.” Kristi herlighed er uadskillelig fra Hans korsfæstelse, ligeledes er kirkens herlighed uadskillelig fra dens selvhengivelse i troen på Kristus.

Paulus fremhæver selvhengivelsen som den rette etik i forholdet mellem ægtemænd og deres hustruer, og han kæder dette nærmest organisk sammen med Kristi forhold til Kirken som Kristi brud. (Ef 5,25-28)

Mange pavelige rundskrivelser og apostolske skrivelser i det 20. og 21. århundrede er i sig selv eksempler på, at kirken, i dette tilfælde den katolske, øver fortalervirksomhed på vegne af de svage og dem, der mangler beskyttelse. Religionsfrihed er et af de emner, der ofte tages op som en fundamental rettighed, således fx i pave Paul VI’s ”Evangeliets forkyndelse” (Evangelii nuntiandi) fra 1978, hvor det bl.a. hedder: ”Til denne legitime befrielse, der er knyttet til forkyndelsen af evangeliet, og som stræber efter at opnå strukturer, der beskytter den menneskelige frihed, hører også sikringen af alle menneskets grundlæggende rettigheder med. Blandt dem indtager religionsfriheden den vigtigste plads.” Videre fremhæver han, ”hvor mange kristne, der endnu i dag – blot fordi de er kristne, fordi de er katolikker – bliver systematisk undertrykt. Dramaet om troskab mod Kristus og om religionsfrihed fortsætter stadig, selv om det ofte tilsløres af kategoriske

erklæringer, der går ind for personens rettigheder og et menneskeligt samfund” (Paul VI 1978:37).

De to senere paver, Johannes Paul II og Benedikt XVI, lægger endnu større vægt på religionsfriheden som forudsætning for sand menneskelig og samfundsmæssig udvikling. I *Caritas in Veritate* kommer det til udtryk i afsnit 29, og afsnit som 56 og 62 kan ikke godt forstås uden den baggrund, som rides op i afsnit 29, hvor det hedder:

There is another aspect of modern life that is very closely connected to development: *the denial of the right to religious freedom*. ...people frequently kill in the holy name of God ... Violence puts the brakes on authentic development and impedes the evolution of peoples towards greater socio-economic and spiritual well-being (Benedict XVI 2009:43. Forfatterens fremhævelse).

Afsnit 62 handler om migration, altså arbejdskraftens bevægelighed over nationale grænser. Fænomenet kaldes 'slående' på grund af det blotte antal, og det har været nødvendigt at betone det i *Caritas in Veritate*, fordi det endnu ikke i Paul VI's tid havde vokset sig så omfattende, som det er sket fra 1970-erne og frem (Benedict XVI 2009:103-4). Problemet føles nok mest akut af de millioner af hinduer, buddhister og kristne, som fra Syd- og Sydøstasien rejser til oliestaterne i Den arabiske Golf, og mest af alt i Saudi-Arabien, hvor ingen anden religion end islam er tilladt, og hvor selv dyrkelse af ikke-islamiske religioner inden for hjemmets fire vægge indebærer risiko for arrestation, fængsel, tortur og deportation.

Retningslinjer for fortalervirksomhed i forbindelse med forfølgelse

Først fra og med Lausannebevægelsens konference i Pattaya, Thailand, i 2004 blev der i evangelikal sammenhæng sat skub i en fælles principiel teologisk og etisk drøftelse af fænomenet den forfulgte kirke af kristne ledere fra forskellige kirker i den 3. verden samt ledere for vestlige organisationer, der arbejder for at støtte forfulgte kristne.

Her bliver det først og fremmest beskrevet, under hvilke former advocacy drives i forbindelse med tilfælde af religiøst betinget forfølgelse. I individuelle tilfælde som f.eks., når det gælder samvittighedsfanger, er der tradition for at sætte kampagner i værk med følgende elementer:

- Brevskrivning til den eller dem, der lider for troens skyld.
- Henvendelser til ambassader for de lande, hvor uretfærdigheden sker.
- Henvendelser til regeringer i disse lande.
- Henvendelser til internationale organisationer som f.eks. FN eller EU.

Ofte er der tale om et både-og. Afgørelsen, om én eller flere muligheder vælges eller fravælges, sker så vidt muligt i konsultation med den lidende selv, vedkommendes nære familie og eventuelle menighed samt kirken eller organisationer i det pågældende land med indsigt i menneskerettighedsproblemer. En tommelfingerregel, som har været bragt frem i “Religious Liberty Partnership”, et internationalt forum for organisationer, der hjælper forfulgte kristne på verdensplan, er “Do no harm”, dvs., at vi i vor iver efter at være fortalere for de forfulgte skal være opmærksomme på ikke at gøre ondt værre. “Do no harm” er i sit indhold den korte version af anden del af det første led i den hippokratiske ed (lægeløftet) vedrørende lægebehandling.

Over for systemisk undertrykkelse og forfølgelse, såsom lovgivning, der – tilsigtet eller utilsigtet – rammer bestemte grupper hårdere end andre, anvendes følgende muligheder:

- Henvendelser til udenrigsministeriet i ens eget hjemland.
- Henvendelser til ambassader for de lande, hvor problemet findes.
- Henvendelser til regeringer og lovgivende myndigheder i disse lande.
- Henvendelser til internationale organisationer, gerne fra større koalitioner af kristne organisationer som f.eks. Kirkernes Verdensråd, Konferencen af Europæiske Kirker, World Evangelical Alliance, nationale fælleskirkelige råd m.fl.

Af eksempler på undertrykkelse af denne art kan nævnes den berygtede pakistanske såkaldte blasfemiparagraf (straffelovens § 295, der bl.a. under dødsstraf forbyder at udtale sig spottende om profeten Muhammad og under fængselsstraf at spotte Koranen). Loven er næsten udelukkende blevet anvendt som et påskud for at undertrykke og forfølge kristne i Pakistan, for eksempel i nabostridigheder vedrørende ejendomsret o.l. I mange tilfælde bliver kristne også i første retsinstans dømt skyldige, men efter appel til højere retsinstanser, hvor kravene til bevisførelsen skærpes, er det lykkeligvis ofte sket, at de anklagede er blevet frifundet, men det er sjældent sket, uden at de anklagede og deres familie samt

deres advokater har måtte leve med dødstrusler, er blevet drevet fra hus og hjem, og de tillige står tilbage uden mulighed for at forsørge sig selv.

Talrige opfordringer fra både nationale og internationale kirkelige organisationer til den pakistanske regering om at afskaffe denne paragraf har hidtil ikke båret frugt. Efter tre meget voldelige episoder i Pakistan i sommeren 2009, hvor kristne blev angrebet af muslimer efter falske rygter om blasfemi mod Koranen, hvor det kostede flere kristne livet, og hvor rasende menneskemængder hærgede og plyndrede kristnes hjem og ejendele, er der dog opstået et nyt håb om større velvilje i den lovgivende forsamling til i det mindste at tage spørgsmålet om en revision af denne lov op til overvejelse.

I den blotte rapportering om tilfælde af undertrykkelse og forfølgelse af minoriteter, herunder kristne, gælder de førnævnte forsigtighedsregler lige så meget. Forum 18 News Service, der formidler nyhedsstof om religionsfrihed og brud på denne i tidligere sovjetstater, offentliggør således ikke noget, som de berørte ikke ønsker offentliggjort, heller ikke selv om korrespondenterne eller redaktøren ud fra deres overordnede viden om landet og dets politik skønner, at det kunne hjælpe andre i samme situation.

Nytten af fortalervirksomhed

Man kan fristes til at spørge, hvad nytte den form for aktivisme, der er omtalt ovenfor, egentlig gør. Organisationer, der arbejder på den måde, både verdslige som Amnesty International og kirkelige som Christian Solidarity Worldwide, kan samstemmende berette om, at brevskrivning til samvittighedsfanger og bestormelse af nationale og internationale myndigheder med henvendelser på vegne af forfulgte faktisk nytter. I visse stater ønsker man måske ikke at sammenkæde en løsladelse af en samvittighedsfange med en kampagne for dennes løsladelse, men man fornemmer på de meddelelser, der kommer om løsladelser af samvittighedsfanger, at beslutningerne ikke er truffet ud af den blå luft, men på grund af den internationale opmærksomhed, deres sager har vakt.

Et slående eksempel fra dette årti er den turkmenske baptistprædikant Shageljdy Atakov, som sad fængslet på opdigtede anklager om svindel i forbindelse med en bilhandel. Christian Solidarity Worldwide, Norsk Misjon i Øst og Dansk Europa-mission satte en underskriftskampagne i gang for hans løsladelse og for respekt for religionsfriheden i Turkmenistan. Ca. 43.000 underskrifter på appelskrivelser

fra Storbritannien, Norge og Danmark blev afleveret på Turkmenistans ambassade i London. Der kom aldrig nogen officiel reaktion på appellen, men ca. 4 måneder senere kom det frem, at Atakov var blevet løsladt et godt stykke tid før hans straf var afsonet. I mellemtiden var Turkmenistans ambassadør til Storbritannien i øvrigt hoppet af, uvist af hvilken grund.

At det ikke altid nytter, viser et eksempel fra Indonesien desværre. Tre mænd, Fabianus Tibo, Marianus Riwu og Dominggus Silva, der var blevet dømt til døden for medvirken til drab på muslimer i forbindelse med uroligheder mellem kristne og muslimer i Poso-området i Centralsulawesi, blev trods internationale protester og beviser for, at de ikke havde befundet sig på stedet, henrettet. Her regnedes det indenrigspolitisk for mere ønskværdigt at ofre de tre mænds liv som syndebukke frem for at lade retfærdigheden ske fyldst og måske forårsage mere uro mellem kristne og muslimer i provinsen. Man regnede med, at de kristne ville være mindre tilbøjelige til at anstifte uro end muslimerne, der ved flere lejligheder havde vist sig letpåvirkelige af ekstremisters propaganda.

At advocacy i dette tilfælde ikke gav det ønskede resultat, betyder ikke nødvendigvis, at det var et mislykket forsøg. Det lykkedes nemlig at gøre verden opmærksom på, at et justitsmord var sket, og på, at der stadig er al mulig grund til at gøre regeringer opmærksomme på fejl og mangler i deres juridiske system og på skævheder i deres respekt for menneskerettighederne. Dette er et selvfølgelig led i en kamp for en bedre verden for alle, ultimativt for, at Guds rige kan komme ”i magt og vælde” (Mark 9,1).

Lidelse for troens skyld som et almindeligt vilkår for kristenlivet

Når alt er sagt og gjort for at hjælpe forfulgte kristne med fortalervirksomhed og henvisning til de såkaldt universelle menneskerettigheder, skal det ikke glemmes, at lidelse og, om nødvendigt, martyrdøden, er et af kristenlivets almindelige vilkår. Det ved de fleste kristne i den del af verden, hvor der foregår direkte forfølgelse. De er ikke forbavsede over ”den ildprøve, de er ude for,” idet de sikkert kender verset fra 1. Peters Brev: ”I kære, I skal ikke undre jer over den ildprøve, I er ude for, som var det noget fremmed, der skete med jer.” Saligprisningerne i Matthæusevangeliets kap. 5 giver netop trøst og håb netop til dem ”som forfølges på grund af retfærdighed”, og som man på grund af Jesus håner og lyver alt muligt ondt på.

Dette almindelige vilkår for Kristi disciple synes i Vestens kirke generelt at være glemte. Kun få almindelige menighedsmedlemmer synes at ofre dette aspekt af troen megen opmærksomhed. Dog kan det være, at en ny bevidstgørelse vil vokse frem i takt med, at der kommer stadig flere sager om afskedigelser af ansatte i sygehusvæsenet eller luftfartsselskaber på grund af at de bærer kors som smykke på halsen, om fjernelse af krucifikser på offentlige skoler i Italien, om nedtoning af julepynt på offentlige steder og om bøn i offentlige skoler mv. Den nye berøringsangst fra det offentliges side over for det religiøse kan forhåbentlig føre til en sund besindelse på nødvendigheden af, at den enkeltes tro og det kristne fællesskabs realitet bliver bekendt offentligt, koste, hvad det vil. I bevidstheden om, at verden vil stå sandheden i Kristus imod, kan en ny solidaritet vokse frem blandt kristne i Vesten med deres brødre og søstre i Syd og Øst, som virkelig har lært de værste udslag af forfølgelsen at kende på tæt hold, måske endda på egen krop.

Litteraturliste

Al Hakeem, Mariam

2008 "Saudi man kills daughter for converting to Christianity".
<http://gulfnnews.com/news/gulf/saudi-arabia/saudi-man-kills-daughter-for-converting-to-christianity-1.124541>.

Benedict XVI

2009 *Caritas in Veritate*. Ignatius Press.

Candelin, Johan

2001 "The Geneva Report - WEF Report to the U.N".
http://www.membercare.org/images/wea_unreport_2001.pdf.

Compact Direct News

2008a "Algeria: Christian sentenced for carrying a Bible".
<http://archive.compassdirect.org/en/display.php?page=news&idelement=569&lang=en&length=short&backpage=archives&critere=Algeria&countryname=&rowcur=0>.

2008 b "Algeria: Christians sentenced for spreading faith".
<http://archive.compassdirect.org/en/display.php?page=news&idelement=5453&lang=en&length=short&backpage=archives&critere=Algeria&countryname=&rowcur=0>.

Corley, Felix

2007 "Uzbekistan: Severe literature censorship continues".
http://forum18.org/Archive.php?article_id=1039.

DMR-U

- 2009 "DMCDD Advocacy Policy".
http://dmcdd.org/images/stories/advocay_policy_2009_pdf.pdf.
- Marcuse, Harold,
 2005 "The Stuttgart Declaration of Guilt". Oversat til engelsk af Harold Marcuse.
<http://www.history.ucsb.edu/faculty/marcuse/projects/niem/Stuttgart-Declaration.Htm>.
- 2009 Martin Niemöller's famous quotation: "First they came for the Communists" <http://www.history.ucsb.edu/faculty/marcuse/niem.htm>.
- Paul VI
 1978 *Evangeliets Forkyndelse*. Katolsk Forlag.
- Rotar, Igor
 2004 "Uzbekistan: Is headscarf ban "enlightened" Islam?"
http://forum18.org/Archive.php?article_id=402.
- 2006 "Central Asia: Religious intolerance in Central Asia"
http://forum18.org/Archive.php?article_id=815.
- Sookhdeo, Patrick, ed.
 2005 *The Persecuted Church. Lausanne Occasional Paper No. 32*.

Henrik Ertner Rasmussen er født 1953, uddannet som lutenist på musikkonservatorierne i Århus og Haag (Holland), derefter uddannet i teologi, sognepræst 1984-87, studier i arabisk og islam 1987-89, missionær i Egypten og Albanien, siden 1997 generalsekretær i Dansk Europamission, en fælleskirkelig organisation, der hjælper forfulgte kristne og støtter evangeliets udbredelse i lande, hvor kristne forfølges.

Den bibelske baggrund for fortalervirksomhed

Af Jan Nilsson

Kirkens fortalervirksomhed er en integreret del af kirkens ene opgave, at bringe evangeliet til mennesker. Fortalervirksomheden er begrundet i Det Gamle Testaments forkyndelse af skaberværkets iboende skønhed og værdighed, den frihedsforståelse, som ligger i beretningen om udvandringen fra Egypten og profettraditionens fokus på varetagelse af de marginaliseredes ret. Jesu stedfortrædende og forsonende virke giver i Det Nye Testamente en stærk begrundelse for kirkens engagement til fordel for de fattige og undertrykte. I sin profetiske fortalervirksomhed er det kirkens opgave at sige sandheden ved at pege på problemerne, ikke at anvise politikerne løsninger.

Evangeliet i ord og handling

Fortalervirksomhed – eller advocacy – er heldigvis i dag blevet en naturlig del af kirkernes arbejde på lige fod med nødhjælps- og udviklingsarbejde. Hvis ikke det traditionelle nødhjælps- og udviklingsarbejde blev fulgt op af fortalervirksomhed, kom man aldrig til at arbejde med årsagerne til nøden. Fortalervirksomhedens formål er nemlig at ændre forudsætningerne for den konkrete nød. Det kan ske enten ved at gøre de berørte i stand til at føre deres sag over for myndigheder, virksomheder eller andre instanser (ofte kaldet ‘empowerment’), eller det kan ske ved, at den kirkelige fortalervirksomhed selv gør opmærksom på uretfærdighed og magtmisbrug over for magthaverne eller i den bredere offentlighed (ofte kaldet ‘profetisk fortalervirksomhed’).

Ærindet bag fortalervirksomhed er det samme som bag alt diakonalt arbejde, nemlig at hjælpe mennesker i nød. Som sådan hører fortalervirksomhed med til det centrale i kirkens virke, så vidt som det centrale i kirkens virke er at formidle frelse i ord og handling til verden. Det er i dag almindeligt at karakterisere hele kirkens virke som en del af Guds mission (*Missio Dei*). Uanset om kirken prædiker evangeliet, giver mad til sultne, driver skoler og hospitaler eller hjælper forfulgte, så er det dybest det samme, der er spil, nemlig at kirken arbejder med på

Guds store mission om at frelse hele verden. Det hører altså lige så meget med til kirkens væsen og opgave at være i tjeneste for verden som at forkynde evangeliet. Eller rettere: Alt hvad kirken gør – i både ord og handling – gør den, fordi den er sendt til at være i tjeneste i og for verden.

Kirkens ene opgave er at bringe evangeliet til mennesker. Hvis ikke fortalervirksom var en del af den opgave, så skulle kirken opgive arbejdet med det samme og overlade det til andre velmenende kræfter. Både forkyndelsen og diakonien må altså have samme begrundelse og samme indhold, for at det kan hævdes at være et stykke kirkeligt arbejde. Det er dog umuligt at hævde, at der er nogen afgørende forskel på, hvad kirken siger, og hvad kirken gør. Kirken bringer evangeliet til mennesker både gennem ord og gennem handlinger; både gennem forkyndelse og gennem diakoni og dermed fortalervirksomhed.

Der er altså to forudsætninger til stede for, at diakoni i almindelighed, og dermed også fortalervirksomhed, kan siges at være lige så centralt for kirken som forkyndelsen af evangeliet med ord. Den første forudsætning er, at Guds frelse (også) er rettet mod mennesker i deres konkrete livssituationer nu og her og altså ikke kun handler om menneskets åndelige beskaffenhed eller om et liv hinsides det jordiske. Den anden forudsætning er, at der ikke kan skelnes skarpt mellem ord og handling. Det er nu en erkendelse, der hverken er ny eller særlig for kirken: sprogfilosoffer har længe kunnet fortælle os, at vi ofte handler i og med, at vi taler – og omvendt: at rene handlinger kan indeholde lige så meget kommunikation som ren tale.

Efter disse indledende og mere generelle bestemmelser om fortalervirksomheden og dens forhold til kirkens øvrige virke skal der i det følgende ses mere specifikt på den bibelske begrundelse bag fortalervirksomheden og dernæst dens særlige kirkelige karakter med hovedvægt på den profetiske fortalervirksomhed. Spørgsmålene om den bibelske begrundelse og den særlige kirkelige karakter er nok så vigtige, hvis fortalervirksomhed skal blive til andet og mere end blot politisk korrekte markeringer, som lige så vel kunne have været fremført af enhver anden humanitær organisation. Men først skal det altså handle om den specifikke begrundelse bag fortalervirksomheden.

"Skaf den faderløse ret, før enkens sag"

Den specifikke begrundelse for fortalervirksom skal falde i to dele: den første del (dette afsnit) henter sine argumenter fra Det Gamle Testamente og dermed altså

fra en mere universalistisk tradition, mens anden del (det følgende afsnit) henter sine argumenter fra Det Nye Testamente.

Det første og mest overordnede argumentet hentet fra Det Gamle Testamente er rent skabelsesteologisk: hele skaberværket besidder værdighed i og med, at det er skabt og dermed villet af Gud. Når der i den første skabelsesberetning i 1. Mosebog igen og igen står, at Gud sagde, at det var godt, så er det et udtryk for skaberværkets skønhed og iboende værdighed. Skaberværkets egen værdighed kommer også til udtryk i selvopretholdelses- og forplantningsdriften hos alt levende: det ligger nærmest som en naturlov i alt levende, at livets opretholdelse og dets videreførelse er et formål, der i sig selv er værd at kæmpe for. Alt levende handler og organiserer sig efter princippet om, at liv er bedre end ikke-liv – altså at livet har en iboende værdighed, som alle organismer instinktivt værner om. Hvis det skabte er godt og har værdighed, så følger heraf pligten til også at tage vare på det skabte. Det er den samme tanke, der ligger bag, når Gud (i 1 Mos 2, 15) siger til mennesket, at det skal "dyrke og vogte" haven, som det er sat i: Jorden skal nemlig ikke blot dyrkes, den skal også vogtes og beskyttes, fordi alt det skabte har værdi som skabt.

Det andet argument for at tage vare på sin næste og sin næstes livssituation kommer fra den store frihedstanke i Det Gamle Testamente, nemlig fra det store drama om israeliternes overgang fra at være slaver i Egypten til at være et frit folk. Spændingen mellem at være slave og fri konkretiseret i fortællingen om udvandringen fra Egypten konstituerer om noget den gammeltestamentlige teologi og jødedommen og siger da også noget helt centralt både om menneskets forhold til Gud og menneskers forhold indbyrdes. Udvandringen fra Egypten giver os et billede af Gud som en, der bekymrer sig om menneskers nød og lidelser, og som sætter mennesker fri fra undertrykkelse. Hele handlingsforløbet starter med Guds udsagn: "Jeg har set mit folks lidelse i Egypten, og jeg har hørt deres klageskrig over slavefogederne. Jeg har lagt mig deres lidelser på sinde, og derfor er jeg kommet ned for at redde dem" (2 Mos 2, 7-8). Ikke underligt har beretningen om udvandringen fra Egypten bragt masser og håb og inspiration til folk, som i moderne tid er blevet undertrykt under voldelige regimer i fx Sydafrika og Sydamerika.

Udvandringen fra Egypten har også givet begrundelse for den særlige mellem-menneskelige etik, som vi finder i Det Gamle Testamente: Igen og igen kan man læse den påfaldende formulering, "Husk, at du selv var træl i Egypten, og at Her-

ren din Gud udfriede dig derfra", som et argument for at tage vare på de svage i samfundet. Fx: "Du må ikke bøje retten for den fremmede og den faderløse, og du må ikke tage enkens klædning i pant. Husk, at du selv var træl i Egypten, og at Herren din Gud udfriede dig derfra" (5 Mos 24,17-18). Argumentet må være, at der påhviler det folk, der af Gud har fået sin frihed, en særlig forpligtelse til at tage vare på de grupper i samfundet, som trænger til hjælp.

Det tredje argument for at tage vare på de svage og marginaliserede findes i den gammeltestamentlige profet-tradition, som i det følgende skal vise sig at have særlig relevans for kirkens nutidige fortalervirksomhed. De gammeltestamentlige profeter udmærker sig nemlig næsten alle sammen ved at være eksponenter for en radikal magtkritik til fordel for dem, som ikke selv har kræfterne til at kæmpe imod magtovergreb og magtmisbrug. Profeten Esajas' parole er programmatisk for denne tradition: "Stræb efter ret, hjælp den undertrykte, skaf den faderløse ret, før enkens sag!" (Es 1,17). Der sker her en bevægelse fra, at den enkelte har en pligt at tage sig af sin næste (altså et forhold mellem to parter), til at profeten intervenserer som en tredje part i konflikten mellem den undertrykte og undertrykkeren. Helt det samme er tilfældet, når det gælder fortalervirksomhed, hvor kirken med profetens ord skaffer den faderløse ret og fører enkens sag over for magthaverne.

Den profetiske dimension i fortalervirksomhed skal udfoldes mere i det følgende, men først skal der på tilsvarende vis spørges efter begrundelsen for fortalervirksomhed og det særlige ansvar over for svage og udsatte ud fra Det Nye Testamente.

Kirken som stedfortræder og forsoner

Hele Jesu jordiske virke havde som sigte at hjælpe mennesker i deres konkrete livssituationer. Igen og igen læses der i evangelierne om, at Jesus opsøger de marginaliserede og de udstødte for at give dem nyt liv. Det gør ingen forskel, om marginaliseringen skyldes sygdom eller sociale omstændigheder, eller om situationen for den enkelte er selvforskyldt eller ej. Der er et tydeligt mønster i Jesu virke om – med Jesu egne ord – at opsøge og frelse det fortabte. Jesus bruger selv et citat fra Esajas' Bog som overskrift for sin virksomhed, når han siger, at han (Jesus) er kommet "for at bringe godt budskab til fattige, for at udråbe frigtelse for fanger" (Luk 4,18). Når kirken i dag ser det som sin særlige opgave at tage vare på de udstødte og marginaliserede både i lokal og global sammenhæng, ligger det altså helt i forlængelse af Jesu jordiske virke.

I en samtale med disciplene kommer Jesus selv ind på forholdet mellem undertrykkere og undertrykte: "I ved, at de, der regnes for folkenes fyrster, undertrykker dem, og at deres stormænd misbruger deres magt over dem" (Mark 10, 41-45, par. Matt 20, 24-28). Over for dette forhold af undertrykkeren og den undertrykte sætter Jesus så sig selv som en tredje part (helt parallelt til bevægelsen fra en to-parts til en tre-parts relation i den gammeltestamentlige profet-tradition), når han siger, at "Menneskesønnen [ikke] er kommet for at lade sig tjene, men for selv at tjene og give sit liv som løsesum for mange" og dermed hiver både undertrykkeren og den undertrykte ud af deres negative relation. Fortalervirksomheden som tredje-instansen, der fører den undertrykte parts sag eller giver den marginaliserede ressourcer til selv at komme ud af sin marginalisering, har altså sit forlæg hos Jesu egen person som den, der bryder relationer af magtovergreb og magtmisbrug.

Hermed er det også blevet klart, at begrundelsen for fortalervirksomhed i sidste ende hviler på Jesu person som den, der giver sit eget liv for menneskene. Når kirken med sin fortalervirksomhed fører den udstødtes sag og dermed tager den udstødtes nød på sig og gør den til sin egen, så viderefører kirken på meget konkret vis Kristi gerning på jorden. Det er også baggrunden for den ældgamle tale om kirken som Kristi krop på jorden: Dén stedfortrædende og forsonende gerning, som Kristus udførte, fortsætter kirken i dag, når den tager verdens lidelse på sig og bringer forsoning mellem mennesker.

Både det stedfortrædende og det forsonende element er ofte til stede i kirkens fortalervirksomhed, netop fordi kirken her optræder som den tredjepart, der fører den undertryktes sag (eller gør ham eller hende i stand til selv at føre sin sag) over for magthaverne, eller som den, der bringer forsoning i stand, hvor der før var fjendskab. Når vi som her taler om kirkens stedfortrædende og forsonende virksomhed, bliver det tydeligt, at fortalervirksomheden befinder sig i centrum af kirkens virke, fordi den her meget direkte viderefører det mest centrale i Kristi gerning.

Vi har nu set på bibelske begrundelser for fortalervirksomheden på baggrund af centrale forestillinger i både Det Gamle og Det Nye Testamente. I begge tilfælde så vi, at det særlige for fortalervirksomheden findes, når tredjeparten tager den nødstedte lidelse på sig og fører dennes sag, som om det var sin egen. Det var tilfældet i den gammeltestamentlige profet-tradition; i Kristi stedfortrædende og forsonende gerning, ligesom det er det særlige element i kirkens fortalervirksomhed.

I det følgende skal den profetiske dimension af fortalervirksomheden – og dermed dét, som gør den til en særlig kirkelig virksomhed – udfoldes nærmere.

Kirkens profetiske funktion

Som antydet i indledningen af denne artikel, kan fortalervirksomhed antage to forskellige former: for det første ‘empowerment’, hvor den svage/udstødte gøres i stand til at føre sin egen sag gennem oplysning eller gennem tilførsel af konkrete ressourcer; eller for det andet ‘profetisk fortalervirksomhed’, hvor kirken gør opmærksom på uretfærdigheden over for magthaverne eller i en bredere offentlighed. Det er denne sidste form for fortalervirksomhed, som her skal forfølges.

Den første bestemmelse, vi skal have på plads, er den helt grundlæggende: hvad er en profet? I nudansk sprog er en profet nærmest blevet synonym med en person, som forudsiger fremtidige begivenheder. Vi kender det fra vejr-profeter og andre, som gør sig kloge på spådomme om fremtiden. Det er åbenlyst ikke denne funktion ved profetvirksomheden, som gør, at fortalervirksomhed kan kaldes profetisk. Hvis vi ser nærmere på de gammeltestamentlige profeter, viser det sig imidlertid, at deres primære funktion heller ikke var at forudsige fremtiden, men derimod at tale sandheden i situationer, hvor sandheden var ilde hørt, hvilket ofte var ensbetydende med at tale de politiske og religiøse magthavere midt imod. Profeterne i Det Gamle Testamente levede livet farligt, fordi deres funktion var at være den evigt kritiske instans over for landets ledere. Det er denne funktion, som videreføres af kirken i den profetiske fortalervirksomhed.

Det er ganske vist rigtigt, at profeternes udsagn ofte havde karakter af forudsigelser om fremtiden, hvilket dog sjældent skal forstås som spådomme i egentlig forstand, men derimod som betingede forudsigelser af arten: dette og hint vil ske i fremtiden, hvis ikke I omvender jer og stopper med at handle ondt! Formålet med den betingede forudsigelse af fremtiden er altså stadig at være den kritiske instans, der påpeger problemerne og uretfærdigheden i samfundet.

Profetens fornemmeste opgave er at sige sandheden i situationer, hvor sandheden ellers er skjult. Sandheden kan groft sagt være fraværende af to forskellige grunde: enten på grund af uvidenhed, eller fordi ingen tør sige sandheden på grund af frygt for repressalier. Profetens – og fortalervirksomhedens – ærinde er derfor at modvirke uvidenhed og frygt. Uvidenheden modvirkes ved oplysning (i megen fortalervirksomhed ved at oplyse borgere om deres grundlæggende rettigheder,

som de på forhånd slet ikke kendte til), og frygt modvirkes ved, at den undertrykte får opbakning fra en tredjepart, som tør gå ind i en konflikt på den svage parts side og gøre opmærksom på uretfærdigheden. Uanset om det er uvidenhed eller frygt, som imødegås, er sigtet at bringe frihed i en ellers ufri situation. Fra de berømte ord af Jesus ved vi, at "sandheden skal gøre jer frie" (Joh 8, 32). Der er altså en nær sammenhæng mellem sandhed og frihed, og det gælder ikke mindst i fortalervirksomhed, hvor fastholdelsen af sandheden på bekostning af uvidenhed eller frygt sker for at bringe frihed i ellers fastlåste situationer.

Fortalervirksomhedens funktion er altså ligesom de gamle profeters at være den evigt kritiske instans, som siger fra, når magtanvendelse bliver til magtmisbrug. Det sidste, der skal overvejes, er grænserne for, hvad kirken kan sige, når den skal sige sandheden i konkrete og ofte yderst komplekse konflikter, hvor Sandheden med stort S slet ikke er indlysende for nogen parter – heller ikke kirken selv.

De rette svar eller de rette spørgsmål?

Kirken er sat til at forkynde sandheden, hverken mere eller mindre, hvilket også må gælde fortalervirksomheden, som ellers opererer i situationer, som ofte er så komplekse, at der ikke findes nogen løsning, som ikke på samme tid skaber nye problemer. Hvad er den profetiske røst i disse situationer? Hvordan undgår kirken at blive part i et politisk spil? Og i sidste ende: hvordan kan kirken forkynde sandhed og kun sandhed, når den på samme tid forholder sig til menneskers konkrete og dermed komplekse livssituationer?

Et svar på det spørgsmål kan være, at kirken aldrig kan eller skal fortælle, hvad politikere eller andre magthavere konkret skal gøre for at løse et problem; kirkens opgave er derimod alene stædigt at påpege problemet. Opgaven for den profetiske fortalervirksomhed bliver dermed at gennemskue uretfærdigheden og gøre opmærksom på den, men aldrig at levere løsningerne – det er nemlig beslutningstagernes opgave og ikke kirkens. Hvis kirken begyndte at levere løsningsforslag på konkrete problemer, ville der for det første ske det, at kirken gjorde sig klog på noget, som den ikke er klog på, al den stund at løsninger på komplekse problemstillinger ofte kræver en teknisk og administrativ kundskab, som kirken ikke besidder. For det andet vil kirken løbe ind i det problem, at der i denne verden ikke eksisterer gode løsninger uden bivirkninger. Ingen politiske projekter er så gode, at de løser alle problemer uden på samme tid at skabe nye problemer andre

steder. Selv i et demokrati gælder det, at mindretallet har en pris at betale, når flertallet skal tilgodeses. Hvis kirken indlod sig på at legitimere konkrete politiske beslutninger, ville kirken på samme tid legitimere de evt. utilsigtede bivirkninger, som fulgte hermed. Kirkens opgave er derfor aldrig at levere de rette svar i politiske sager, men det er kirkens opgave konstant at stille de rette spørgsmål og dermed pege på uretfærdigheden.

Kirken er sat til at forkynde sandheden. Af den grund kan kirken kun i absolut forstand give sit "ja" til Kristus som kirkens Herre og aldrig til politiske ideer, hvor perfekte de end måtte synes. I forhold til politiske ideer er kirkens opgave alene at sige "nej", når den gennemskuer magtmisbrug. Det er denne logik, som også ligger bag Barmen Erklæringen fra den tyske Bekendelseskirke fra 1934, som protesterede imod Hitler-regimets absolutistiske magtmisbrug: Barmen Erklæringen er bygget op som en række teser, der alle starter med en positiv bekendelse til centrale bibelske trosudsagn, hvorefter en række modsigelser hertil forkastes, fx "Vi forkaster den falske lære, at staten ud over sin særlige opgave skulle og kunne blive menneskelivets eneste og absolutte ordening og dermed også skulle kunne opfylde kirkens bestemmelse" (fra art. 5). Barmen Erklæringen gør sig ikke klog på, hvilken samfundsindretning der er den rette, men den forkaster den konkrete samfundsindretning, hvis rationale strider imod bekendelsen til frihedens og barmhjertighedens Gud.

Som samfundets kritiske og profetiske instans kan kirken med andre ord kun sige fra, når det kommer til politiske ideer og beslutninger, fordi kirkens målestok ikke er pragmatisk, men derimod bunder i selve evangeliet. Det betyder ikke, at opgaven bliver mindre, end hvis kirken skulle levere løsninger på politiske problemer, for desværre vil der i denne verden altid være arbejde med at sige fra, når retfærdigheden ikke sker fyldest. Det er denne profetiske og kritiske tilgang, som udgør det særligt kirkelige element i fortalervirksomheden, og som adskiller den fra almindeligt politisk arbejde, hvor vigtigt dette end måtte være, men som blot ligger uden for kirkens domæne.

Jan Nilsson, f. 1974, cand.theol. Siden 2004 teologisk medarbejder for Folkekirken mellemkirkelige Råd. Har tidligere været ansat som projektleder ved forskningsprojektet "Kirke og religion i dansk nødhjælp og udviklingsbistand".

Helligånden - Livgiver, Bisidder, Ledsager, Trøster og Fortaler

Af Anna Marie Aagaard

Kirkens opgave som fortaler for andre mennesker i nød har sin rod i evangeliets forkyndelse om Helligånden. I Johannes-evangeliets afskedstaler kaldes Helligånden Parakleten, som kan oversættes med Livgiver, Bisidder, Ledsager, Trøster eller Fortaler. I Dåben modtager vi Guds Ånd og dermed et liv med Helligånden som Ledsager, og Bisidder for selv at være andres ledsagere og bisiddere.

Ved slutningen af det første århundrede var de menigheder, vi kender fra Johannes-skrifterne, ved at være færdige med at skille sig ud fra de jødiske synagoge-forsamlinger. Men samtidig med at identificere sig som Kristus-troende måtte disse tidlige menigheder tumle med spørgsmålet: Hvordan kan vores bekendelse blive ved med at være levende - hvordan kan vi opretholde vores tro? Øjenvidnerne er forsvundet. Der er gået omkring tres år, siden ”det med Jesus af Nazaret” skete. I et længere afsnit (13,1-17,26) fokuserer Johannesevangeliet på sådanne spørgsmål. Teksterne er formet som Jesu afskedstaler til sine disciple. De fortæller om, hvordan det er muligt at leve som Kristus-troende, selv om Jesus har forladt verden (13,1) og nu lever Guds opstandelsesliv. Svaret går i al korthed ud på, at Jesus, den korsfæstede og opstandne, ikke har forladt verden. Han er nærværende og binder sit opstandelsesliv til hver enkelt Kristus-troende. Det hænger på Gud Helligånd, som vil være med dem i Jesu navn (14,26). Johannes-evangeliet prøver at overlevere denne tro til 2. og 3. generations kristne, så de får en chance for at fatte, hvad det indebærer, at Jesus ikke har efterladt dem som forældreløse børn (14,18).

Det går som en rød tråd gennem evangeliet, at mennesker viser sig som Jesu disciple ved at elske hinanden, ligesom Jesus har elsket dem (13,34-35). Johannes er overbevist om, at denne dobbelthed: tro som bundet til menneskers måde at leve på - og tro som helt afhængig af Guds initiativ, ikke falder fra hinanden. Bundethed til Gud og Guds Kristus og bundetheden til hinanden hænger sammen, fordi Guds Skaberånd ikke bare gør mennesker levende, men også, i dåben, giver dem alle del i Jesu opstandelsesliv (jf. 3,1-8). Evangelisten folder så denne

forkyndelse ud i afskedstalerne, hvor han på sin helt egen måde knytter Jesus-overlevering, opstandelsestro og bekendelse til Gud Helligånd som Livgiver sammen.

Bisidder

Men dermed har nutidens kristne fået et problem (Smith 1995:140ff). Når Johannes fortæller om Helligånden og dens gerning, kalder han nemlig Helligånden for Parakleten. Som betegnelse for Guds Ånd forekommer ordet kun i Johannesevangeliets afskedstaler og en enkelt gang i første Johannesbrev. Hvad betyder ordet? Det er der ikke enighed om. Regner man med afsmitning fra det tilsvarende udsagnsord, kan man oversætte med Trøster, men da ordet på Johannes' tid kunne henvise til en, der bliver kaldt til en andens side, ligger oversættelsen Advokat, Bisidder, Fortaler eller Talsmand lige for. Det passer med 1 Joh 2,1, der bruger juridisk sprog og kalder Kristus for synderes fortaler hos Gud Fader. Oversættelsen passer også med Johannes' henvisning til Helligånden som en anden talsmand (14,16), for det udsagn giver kun mening, hvis Helligånden er fortaler på samme måde som Kristus, den primære fortaler. Vanskeligheden med alt det ligger imidlertid i, at afskedstalerne ikke fokuserer på Helligånden som advokatbistand i den endelige dom foran Guds domstol, når de bruger ordet Parakleten, men på Helligåndens gerning som den, der gør Kristus, hans liv og hans kærlighed nærværende i verden. Det er spørgsmålet om troens mulighed og udfoldelse efter Kristi død og opstandelse, der står i centrum. Afskedstalerne fortæller, at det ikke er nonsens at sætte sin lid til, at mennesker også efter Jesu død og opstandelse kan få del i Guds historie, for Gud Helligånd lever og vejleder mennesker i den sandhed om os selv og verden, der hedder Kristus (16,12-15). Bistand til at leve et liv bestemt af Kristus - det forbinder afskedstalerne med Parakleten.

(Beretningerne om Jesu opstandelse og Helligåndens komme) peger på samme grundlæggende virkelighed, nemlig Jesu vedvarende nærvær hos sine disciple efter den død, der sluttede nogle jordiske relationer. Opstandelsen og himmelfarten skabte en ny form for relation (jf. 20,17; 20,27-29), og den relation er afhængig af Helligånden... Johannes sætter ord på det, der er underforstået eller forudsat andre steder i Det Nye Testamente, nemlig Helligåndens gerning: at gøre Kristus nærværende i sin menighed, så den udrustes til mission og trosfællesskab (Smith 1995: 141;142).

Johannes vidste tilsyneladende godt, at han måtte gøre denne forkyndelse konkret. Han gengiver i hvert tilfælde de overleverede beretninger om Jesus sådan, at de svarer på spørgsmål om: hvordan kommer Gud Helligånd til os? hvad går et liv bestemt af Jesu opstandelses Ånd nærmere ud på?

Fortællingen om Jesu møde med Johannes Døberen (1,29-34) understreger, at Jesus af Nazaret ikke kan skilles fra Gud Helligånd. Det er Gud selv, som Helligånd, at mennesker møder i Jesus. Derfor hedder Jesus "Guds søn". Gud Helligånd har slået sig ned hos ham som en due, hedder det i evangelistens billedsprog. Så langt stemmer evangelierne overens. Men kun det fjerde evangelium holder udtrykkeligt fast ved, at netop den Jesus, i hvem Gud Helligånd er nærværende, bliver nærværende hos mennesker i deres dåb. Modtag Helligånden, siger den Opstandne til sine forsamlede disciple (20,23). Og spørger 2. og 3. generations kristne: Hvordan får vi del i Helligåndens opstandelsesliv? så lyder Johannes-evangeliets forkyndelse: ved dåb med vand og Helligånd. Tankegangen bagved er yderst enkel: Et barn, der er født af et menneske, får et menneskeligt liv fra sine forældre. Hvis vi fødes af Gud Helligånd, så bliver vi Guds børn og arver Kristi opstandelsesliv. Den fødsel sker i dåbens vand (3,3-6).

Nogle tekster fra den syriske kirke gør det muligt at komme i nærheden af, hvordan Johannes' forkyndelse blev opfattet i tidlig oldkirke. Det kan vi ikke bare gentage, men vi kan måske (hvis vi ellers vil) bruge dem som hjælp til et bud på, hvordan kristne i dag kunne forholde sig til den vanskelige forkyndelse af Helligånden som Parakleten. Sagt i al korthed går min læsning af de gamle tekster ud på, at det er muligt for kristne at forholde sig sådan til deres dåb, at dens fokus flyttes fra arvesynd, Guds dom og evig død for udøbte (jf. *Confessio Augustana* II) til Helligåndens bistand til helt konkret at leve opstandelsesliv i hverdagen.

Helligåndens dåbsgave

Allerede i overgangen mellem 2. og 3. århundrede var vanddåb med tre neddykninger en del af et omfattende ritual for kristen initiation i de geografiske områder, hvor Johannesevangeliet blev til. Disse syriske ritualer var langtfra enslydende, men en nogenlunde fast ordning var der dog. Den rummede salvning med olie - dåb med vand - deltagelse i eukaristien (Siman 1971,70ff; Spinks 2006,71ff).¹ I flere tekster ledsages olie og vand med bøn om, at Gud Helligånd må forbinde sig med olien til salvning og vandet til dåb. Salvningen før vanddåben synes at

have været en renselsesrite. Sådan forstår Efraim Syrereren (død 373) den i hvert tilfælde: ”Ligesom engang den spedalske blev rensset, [begynder præsten] med at salve med olie, og så fører han [dåbskandidaten] til fonten”. Senere kan denne salvning også knyttes til fortællingen om den opstandne Jesus, der ånder på sine disciple og siger: ”Tag imod Helligånden” (Joh 20,22):

Giv [dåbskandidaten] din Ånd, den Ånd, som din enbårne Søn gav til sine disciple. Fjern ethvert spor af afgudsdyrkelse fra hans (!) tanke og forbered ham til at modtage din hellige Ånd. Gør ham værdig til den nye fødsels bad ved din enbårne Søn, vor Herre og Gud...

En anden tidlig dåbsrite fra det syriske område binder bøn om Helligåndens nærvær til Helligåndens gaver:

Hellige Gud, du som ved dine apostle gav Helligånden til dem, der blev døbt, send også nu... din hellige Ånd over dine tjenere, som forbereder sig til dåben, for at de fyldt med Ånden og dens gaver kan bære frugt for dig: tredive, tres og hundred gange.

Modtagelse af Guds Ånd indebærer afvisning af al afgudsdyrkelse. Et liv med dåben som fortegn bestemmes af Åndens frugter. Et sådant liv er muligt, fordi Guds Ånd, der i dåben giver mennesker del i Jesu opstandelsesliv, er identisk med den Gud Helligånd, der tager bolig i Jesus ved hans dåb:

Du, som har sendt den hellige Ånd i skikkelse af en due ned over din enbårne Søn..., der indsatte dåben på jorden; du som har helliggjort Jordans vande, lad du nu, Herre, din hellige Ånd stige ned over din tjener, som skal døbes. Gør ham (!) fuldkommen og gør ham til din Søns familie...

Ephraim Syrereren kan da tolke Jesu dåb i Jordan floden som udvidelse af dåbens gave fra at være renselse fra synd til at være begyndelsen på et liv med Helligånden som ledsager:

Johannes [Døberen] vaskede overtrædelsernes pletter af med almindeligt vand, for at legemet skulle blive værdigt til den åndelige klædning, som gives af vor Herre. Fordi Ånden var hos Sønnen, kom Sønnen til Johannes [Døberen] for at modtage dåben af ham og blande den usynlige Ånd med det synli-

ge vand, så at ånden kan modtage Åndens gave, mens legemet modtager vandets fugtighed (Beck 1956,114).

Hvad et liv med Gud Helligånd som ledsager nærmere går ud på, fortæller Ephraim om i en hymne, hvis mange sproglige billeder falder så meget over hinanden, at man skal holde godt fast i sammenhængen for at få meningen frem (*The Harp* 1983,46ff). Salvet med Helligåndens olie kan de døbte ikke drukne i dåbens grav, hedder det (jf. Rom 6,4). Vandriten kan derfor blive en anden livmoder for dem, der bliver døbt. Her fødes gudsrigets børn. Et følgende afsnit afslører forløbet af den kristne initiation: Præst assisteret af diakoner står for dåbshandlingen/fødselsriten. Den begynder med salvning og indvielse af dåbsvand (Helligånden er nu duen, der svæver over dåbens vand som over skabelsens vande, jf. 1 Mos 1,2). Når dåbens fødsel har fundet sted, giver altret die til de døbte. Dåbens børn spiser brød med det samme. Gennemgående centrerer Ephraim sig om at holde Kristus (*Meschicha*) og dåbens olie (*mescha*) sammen. Han henviser til, at det ”skjulte portræt af vor skjulte konge” males med olie på dem, der mærkes i dåben - det nye billede, der erstatter den første Adams billede (1 Kor 15,45). Og så fortsætter Ephraim:

Denne olie er Helligåndens gode ven. Den tjener Ånden og følger Ånden som en discipel... Med olien sætter Helligånden sit mærke på sine får. Ligesom en signetrings mærke efterlades på voks, sådan sættes Åndens skjulte segl legemligt på dem, der salves i dåben.

De følgende vers fortæller om, at olien/Helligånden vasker synder væk og ”i sin kærlighed” følger med, når den, der bliver døbt, begraver sig i dåbsvandet. Af natur kan olie ikke synke, understreger Ephraim, men olien hænger fast ved den salvede krop, og af dåbens dyb kan den døbte derfor rejse sig med et væld af gaver. Umiddelbart derefter uddyber hymnen troen på, at olien/Helligånden gør den opstandne Kristus nærværende i de døbtes liv:

Af natur kan Kristus ikke dø, og dog ikklædte han sig et dødeligt legeme; han blev døbt, og således trak han en rigdom af liv for Adams slægt op af vandet. Oliens sætning sig selv til salg i stedet for de faderløse for at hindre, at de blev solgt som slaver (2 Kg 4,1-7)... Prisen for olien gjorde ende på gældens bånd, der anklagede skyldnerne; den sønderrev de bånd, der ville berøve en mor hendes sønner.

I sin kærlighed, betaler olien, ligesom Kristus, en gæld, der ikke er hans egen (Kol 2,14)...

Både i navn og gerning afbilleder olien Kristus...

Kristus har mange facetter, og olien er et spejl for dem alle.

Fra hvilken vinkel jeg end ser på olien, ser Kristus på mig fra den.

Den gamle syriske dåbsteologi viderefører Johannesevangeliets forkyndelse om Gud Helligånd. Evangeliet om den korsfæstede og opstandne Kristus modtages som en bekendelse til, at Kristi opstandelse er vores opstandelse. I dåben får mennesker ikke bare del i livet, for det har vi fået i forvejen ved vores fødsel, men Kristus giver os del i det liv, hvormed han opstod (jvf. DS 246,4). Det opstandelsesliv har Gud Helligånd som ledsager. Gud Helligånd, Jesu dåbs og opstandelses Ånd, klæber til den døbte, ligesom olie klæber til kroppen, og konkret går dåbslivet ud på at holde sig fra afguder og selv at være andres bisiddere og ledsagere som troværdige vidner om Kristi kærlighed til mennesker. I Johannesevangeliet siger Jesus det sådan: ”I valgte ikke mig, det var mig, der valgte jer. Jeg har sendt jer ud for at jeres arbejde skal bære frugt ...” (15,16).

Helligånden trøster og holder oppe

Det er naturligt muligt at stå af en sådan tro og regne den for ubrugeligt vås. Men man kunne jo også prøve på at lade tro på en Gud, der giver liv, ledsager og står bi, give mening til og bære en tilværelse, der i dag er så ovenud fuld af destruktion: ødelæggelse af naturen, underminering af retfærdighed og barmhjerlighed i samfundene, grådighedens blokering af andres økonomiske muligheder for livsudfoldelse, politisk ideologis oppustning af had og nedkuling af andre. Kort sagt: af den borende frygt for død og i morgen. I Johannes-evangeliets afskedstaler lyder Jesus' bøn for hans disciple: ”Jeg beder dig ikke om at tage dem ud af verden, men om at beskytte dem mod verdens ondskab” (17,15). Led-sager Gud Helligånd mennesker, der lever midt i destruktions og ikke på en sky, så rykker betydningen af Parakleten i afskedstalerne nærmere til det underliggende udsagnsord. Den Gud Helligånd, der giver dåbens opstandelsesliv, ledsager og står bi, bliver Trøsteren.

Den gamle kirkes dåbsteologi taler, ligesom apostlen Paulus, om Åndens ”frugter” som kendetegn på det liv, som Guds Ånd klæber til: kærlighed, glæde, fred,

tålmodighed, hjælpsomhed, gavmildhed, troskab, mildhed og selvbeherskelse... Hvis Helligånden er grundlag for vores liv, så skal vi også følge Helligånden...(Gal 5,22-26). Men er det ikke helt urealistisk at satse sin tilværelse på den tro i en verden, hvor økosystemerne bryder sammen, og respekt for mennesker svinder? Indvendinger af den slags må have ligget bag et afsnit i Romerbrevet, hvor Paulus så langt fra at benægte lidelse og destruktion sætter fokus på Gud Helligånds nærvær i en tilværelse fuld af ødelæggelse (Rom 8). Kristne ved, hævder Paulus, at hele skabningen sukker og lider. Vi ved, at vi selv sukker, selv om vi har fået Helligånden som ledsager i vores dåb. Og af erfaring ved vi, at vi ikke engang rigtig ved, hvordan vi skal bede Gud om hjælp. Men Paulus er overbevist om, at alt dette ikke kan udpine det kristne håb. Vi ved nemlig også, at skabningens suk er opstandelseslivets fødselsveer; at vi selv sukker som mennesker, hvis liv er konfiskeret af Guds Livgiverånd, og at Gud godt ved, hvad Ånden vil, når den går i forbøn for os i vores suk.

Når Paulus taler om hele skabningens, om Kristus-troendes og Helligåndens suk bruger han et usædvanligt græsk ord. Det samme ord bruger Septuaginta (LXX), den græske oversættelse af GT, i fortællingerne om israeliternes suk og klage i Egyptens slaveri (2 Mos 2,23-25; 6,5 LXX). I disse fortællinger bliver klagen i sig selv protestens bøn om befrielse, og den bøn hører Gud stadig. Det er ikke så mærkeligt, for Gud selv som Helligånd er menneskers ledsager, bisidder og trøster i en verden, der ser ud, som den gør. Ondskaben og ødelæggelsen - de andres og vores egen - kan ikke tage dåbens klædning, Helligånden, af os. Den tro kan man forestille sig på mange måder. Hvad den går ud på, kommer frem i et sent, byzantinsk kalkmaleri, der viser dåbens børn i hvide klæder i Guds store beskyttende hånd. I vores egen samtid kan samme tro tolkes ved et maleri af et menneske, der går sin livsvej i Guds hånd. Gud selv ledsager og trøster som Parakleten: den, der holder oppe.²

Noter

1. Rækkefølgen salvning med hellig olie, tvætning med rent vand og brød og vin at spise og drikke kendes fra antik jødedomms beskrivelse af Levis indvielse til præst, TestLevi 8,4-5 i *De gammeltestamentlige Pseudepigrapher* (2. udg.), København, Det Danske Bibelselskab 2001.
2. De hellige Apostles kirke i Thessaloniki; Arne Haugen Sørensen, kirkebænkronde i Bregnet kirke, Djursland.

Litteratur

Beck, E.

1956 "Le Baptême Chez Saint Ephrem". *L'Orient-Syrien I*, 111-130
Saint Ephrem.

The Harp of the Spirit. Eighteen Poems of Saint Ephrem (2nd ed.)

1983 Introduction and Translation by Sebastian Bock, Studies Supplementa-
ry to Sobornost No.4

Siman, Emmanuel-Pataq.

1971 *L'Expérience de l'Esprit par l'Église d'après la Tradition Syrienne
D'Antioche*, Paris: Beauchesne.

Smith, D. Moody,

1995 *The Theology of the Gospel of John*. Cambridge University Press.

Spinks, Bryan D.,

2006 *Early and Medieval Rituals and Theologies of Baptism*. Aldershot:
Ashgate.

Anna Marie Aagaard, dr. teol. Har undervist i dogmatik, Det teologiske Fakultet, Aarhus Universitet. Nu pensioneret.

”Den, der ikke råber for jøderne, skal ikke syngre gregorianske salmer”

Inspiration fra Dietrich Bonhoeffer

Af Peter Lodberg

Dietrich Bonhoeffers eksempel og teologi har inspireret mange kirker til deres fortalervirksomhed. I 1930'erne tog han et skarpt opgør med den nazistiske stats jødeforfølgelser og understregede, at kirkens eksistens som kirke stod på spil, hvis man ikke protesterede mod Hitlers politik over for jøderne. Kirkeledere i Sydafrika som fx Desmond Tutu hentede inspiration fra Bonhoeffer til deres kamp mod apartheidsystemet, der umuliggjorde, at sorte og hvide kunne fejre nadver sammen. På den besatte Vestbred knyttede kristne palæstinensiske teologer som fx Mitri Raheb til ved Bonhoeffers teologi, som den kommer til udtryk i hans fængselsbreve. At være kirke er altid at være kirke for andre, og kirkens opgave i det besatte Palæstina er at beskytte mennesker mod overgreb og at være et fri-sted, hvor mennesker kan erfare at være frie mennesker.

Opgør med nazismens jødeforfølgelse

Den tyske teolog og præst Dietrich Bonhoeffer, der døde i koncentrationslejren Flossenbürg i april 1945, anerkendes i dag som én af det tyvende århundredes kristne martyrer. Hans teologi og personlige eksempel tjener som inspiration for mange, der står midt i politiske og kirkelige konfliktsituationer, hvor det er vigtigt at formulere et teologisk begrundet svar på kirkens opgave, når mennesker bliver forfulgt eller overset pga. deres tro, politiske overbevisning eller etniske tilhørsforhold. Ikke mindst Dietrich Bonhoeffers hurtige og klare afvisning af den nazistiske jødeforfølgelse samt hans deltagelse i den tyske modstandsbevægelse og tilslutning til mordforsøget på Adolf Hitler giver et fingerpeg om, at kristendommen indeholder vigtige ressourcer, når det gælder om at bestemme kirken, den kristne og teologiens bidrag til fortalervirksomheden for verdens fattige og udstøede mennesker.

Dietrich Bonhoeffer blev født i 1906. Han voksede op i et hjem præget af klassisk tysk dannelse i et rigmandskvarter i Berlin. Religion og kirkegang spillede en rin-

ge rolle hos forældrene, og ikke mindst Bonhoeffers far, der var en berømt psykiater ved universitetet i Berlin, forsøgte at tale sønnen fra at læse teologi og blive præst. Bonhoeffer holdt ikke desto mindre fast i sit ønske om at studere teologi, og han blev immatrikuleret på det teologiske fakultet i Tübingen i 1923. Han afsluttede sine teologistudier ved universitetet i Berlin i 1927 og nåede at skrive den lille og den store doktorafhandling, inden han var fyldt 25 år. Senere gik turen til Union Theological Seminary i New York, hvor han underviste, og til Barcelona og London. Her gjorde han tjeneste som præst ved de tyske menigheder. Han besøgte Danmark i sommeren 1934, hvor han deltog i en økumenisk konference på Fanø, der bidrog til, at den økumeniske bevægelse uden for Tyskland kunne tage afstand fra kirkepartiet De Tyske Kristne og den tyske rigskirke, der var nazismens forlængede arm i kirkepolitiske spørgsmål. På Fanø kunne han orientere om de politiske forhold i Tyskland, herunder behandlingen af de tyske jøder.

Dietrich Bonhoeffer havde et godt kendskab til det jødiske miljø i Berlin. Flere af hans skole- og gymnasiekammerater var jøder, og hans tvillingsøster Sabine giftede sig i 1926 med juristen Gerhard Leibholz, der stammede fra en jødisk familie. Han blev derfor hurtigt klar over konsekvenserne af den nazistiske regerings indførelse i 1933 af den såkaldte 'arierparagraf', der forbød jøder og folk af jødisk afstamning at gøre tjeneste i kirke og offentlige institutioner. Samtidig erfarede han, hvordan præster og teologer var meget villige til at fremsætte teologiske legitimeringer af antisemitisme og støtte til den kirkelige arierlovgivning.

Kirke og stat

Det gjaldt blandt andet præstekonventet ved Jacobskirken i Berlin. Her tog flere af konventets præster afstand fra Dietrich Bonhoeffer, da han i april 1933 holdt et foredrag, hvor han afviste at betragte kirken ud fra hensynet til nationalitet. Han betonede, at både jøder og kristne står sammen under Guds ord, og hvor det sker, er der kirke. Kirken kan if. Bonhoeffer ophøre med at være kirke, hvis den ikke tænker om sig selv og handler derefter, at Guds ord er fælles for både kristne og jøder. Dermed fik han også understreget, at kirkens eksistens som kirke står på spil, hvis ikke kirken protesterer mod Hitlers politik over for jøderne. Her er det vigtigt at huske på, at Hitler var kommet til magten nogle måneder forinden ved et demokratisk valg. Bonhoeffer argumenterer således imod en lovlig valgt regering og dens politik, fordi den politik, den førte, var umenneskelig og ukristelig på samme tid.

I foredraget bevægede Bonhoeffer sig inden for et traditionelt luthersk skema, når han betonedede, at så længe staten arbejder seriøst på at skabe lov og orden i samfundet, så skal kirken ikke direkte tage del i politiske handlinger mod staten. Det er samtidig i statens egen interesse, at den skaber lov og orden i samfundet, fordi det er ensbetydende med, at staten opfylder sine funktioner, så borgerne kan leve i et velordnet samfund. Staten skal styre efter en kurs, der forhindrer både anarki og tyranni. Bonhoeffer opfattede forholdet på den måde, at anarkiet eksisterer i et samfund, hvor der er for lidt orden og ret. Det går ud over de svageste i samfundet, når staten ikke er i stand til at opretholde ordnede forhold. Tyranniet opstår, hvis staten gør sig skyld i, at der er for megen orden og ret i et samfund. Den situation opstår, hvis staten forfølger bestemte grupper eller griber ind i kirkens område ved at opstille racistiske kriterier for medlemskab og ansættelse i kirken.

Status confessionis

Bonhoeffer understregede, at kirkens eksistens som kirke er på spil, når staten gør sig skyld i for lidt eller for megen orden og ret i et samfund. Han brugte det latinske udtryk *in statu confessionis*, der peger hen på det forhold, at kirken er bekendelsesmæssigt udfordret til at sige fra over for statens magtmisbrug. Det sker først og fremmest for statens skyld, så den kan lære at kende sine grænser, og statens grænse er nået, hvor den støder på kirkens krav på at kunne forkynde evangeliet og irettesætte staten. Han betoner, at i en kirkelig og politisk situation, der kan karakteriseres som *in statu confessionis* har kirken tre opgaver. Den første er at udfordre staten til at indrømme, at den har begået en fejl, så den igen kan besinde sig på sin egentlige opgave: at skabe orden og ret i et samfund. Den anden opgave er diakonal, som går ud på at hjælpe ofrene for statens forsømmelser. Et tyranni eller anarki vil if. Bonhoeffer ødelægge livsmulighederne for mange mennesker, og de skal hjælpes til at komme videre. Endelig har kirken den tredje opgave, som går ud på at protestere mod statens magtmisbrug.

Det er vigtigt at understrege, at Bonhoeffer betoner, at kirkens tre-delte opgave skal løses af hensyn til staten, så den igen kan komme til at fungere som det, den skal være: en stat, der skaber orden og ret. Han er altså ikke ude på at kirkeliggøre staten eller blande teologi og politik sammen. Kirken skal snarere varetage et vægterembede over for staten og tale på ofrenes vegne, sådan at staten kan besinde sig på det, den skal være: en stat, der styrer en kurs mellem for megen og for lidt orden og ret, dvs. mellem tyranni og anarki.

Hans teologiske synspunkter og kirkepolitiske konsekvens mødte megen modstand i teologiske og kirkelige kredse. Bonhoeffer blev betragtet som en besværlig person, der var alt for konkret og principiel i sin anvisning på, hvad der er teologi og kirkens opgave. Han var dybt skuffet over Bekendelseskirkens manglende mod til at sige fra over for nazismen, og han gik ind i den politiske modstandsbevægelse. I 1943 blev han sat i fængsel, hvor han skrev en række breve til sin ven og kollega Eberhard Bethge, hvor han satte fokus på kirkens fremtid og indgående diskuterede, hvordan det er muligt at opretholde en kristen tro og gudsforestilling efter krigens ragnarok med dens totale værdisammenbrud.

Man skal passe på med at glorificere Bonhoeffers indsats. Han ville være den første til at pege på sine egne mangler og de episoder, hvor han ikke levede op til sine egne teologiske idealer. Han har således dybt beklaget, at han ikke havde fulgt sin svoger Gerhard Leibholzs ønske om at begrave hans far, der var jøde. I et brev til svogeren gav Bonhoeffer udtryk for, at han ikke forstod, hvorfor han manglede mod til at gøre det eneste naturlige og imødekomme svogerens ønske. Han bad sin søster og svoger om undskyldning for at have været svag i den pågældende situation.

Dietrich Bonhoeffer i Sydafrika

I efterkrigstiden har Bonhoeffers personlige eksempel og teologiske forfatterskab haft stor betydning i mange forskellige sammenhænge. Hvis vi koncentrerer os om de steder, hvor hans indsats har fungeret som en afgørende inspirationskilde for det, som vi i dag kalder for kirkernes fortalervirksomhed, så vil jeg pege på to områder: Sydafrika og Palæstina.

Eberhard Bethge besøgte i 1973 Sydafrika inviteret af John de Gruchy, som på dette tidspunkt var leder af Det Sydafrikanske Kirkeråds studieafdeling. De Gruchy havde skrevet doktorafhandling om Bonhoeffers kirkeforståelse, og han håbede, at Bethges møde med de sydafrikanske kirker ville afstedkomme en dialog om, hvorvidt erfaringerne fra den tyske kirkekamp i 1930'erne kunne bruges i den sydafrikanske situation. Bethge var i første omgang forsigtig med at drage sammenligninger mellem Tyskland og Sydafrika, fordi de to situationer er historisk forskellige. Ikke desto mindre pegede han på, at der i den sydafrikanske situation var brug for at gennemtænke, hvad det vil sige at være kirke i en situation, hvor medlemmer af den samme kirke ikke kan fejre nadver sammen, fordi

kirkesamfundene er opbygget efter apartheid-samfundets princip om raceadskillelse.

Bethge henviste til Bonhoeffers opfattelse af, at kirken er et konkret sted midt i den historiske verden. Derfor kan man ikke undgå det teologiske problem, der er i selve princippet om apartheid, ved at henvise til, at den sande kirke er skjult i den synlige kirke, og at kirkens aktuelle organisatoriske skikkelse ikke har betydning for kirkens måde at være kirke på. Bethge betonedede i forlængelse af Bonhoeffer, at der er en integreret sammenhæng mellem kirkens væsen og kirkens ordninger. Det betyder, at kirkeordningen ikke må få lov til at forhindre, at kirken kan forkynde sit budskab. Hvis kirken ikke kan leve op til sit budskab i ord og handling, er kirken i færd med at ødelægge sig selv som kirke.

Det var denne opfattelse, der banede vejen for, at kirkefolk som Desmond Tutu, Beyers Naudé og Allan Boesak engagerede sig så stærkt i fortalervirksomheden i Sydafrika. De erfarede, hvordan apartheid trængte ind i kirkerne som et fremmed princip, der forhindrede, at sorte og hvide kunne fejre gudstjeneste sammen. Dermed blev det heller ikke muligt, at sorte og hvide kunne fejre fælles nadver, fordi apartheidsamfundets racistiske princip om adskillelse mellem sorte og hvide blev vigtigere end nadverens konkrete forkyndelse af forsoning og enhed i Kristus. Nødvendigheden af at betone enheden i Kristus og den fælles nadverfejring for alle uanset hudfarve blev samtidig anledning til, at de sydafrikanske teologer gjorde op med en forestilling om, at det verdslige og det åndelige regimente ikke har noget med hinanden at gøre. De erfarede på deres egen krop, at principper i det verdslige regimente var trængt ind i kirken og havde ødelagt det åndelige regimentes mulighed for at være et åndeligt regimente. Skulle det åndelige regimente kunne fungere som det, det skulle, var det nødvendigt, at der skulle ske ændringer i det verdslige regimente. Den lutherske biskop Manas Buthelezi formulerede det på den måde, at der ikke var forskel på, om sorte og hvide kunne nyde en kop kaffe sammen på en café, eller om det var muligt for dem at deltage i en fælles nadverfejring.

Fortalervirksomheden begynder således i evangeliets tilsagn om forsoning og enhed, sådan som det kommer til udtryk i nadverens sakramente, og den slutter dér, hvor den undertryktes ret til at deltage i den demokratiske valghandling blev forsvaret. Fortalervirksomhed og arbejdet for at indføre demokrati i Sydafrika førte til en kirkekamp, der teologisk og historisk kan sammenlignes med kirke-

kampen i Tyskland under nazismen. Den offentlige teologiske debat var hård, efterfølgelse af afvigere hørte til dagligdagen, og behovet for international samt økumenisk støtte var afgørende. Også i den sydafrikanske debat dukkede begrebet om *status confessionis* op. Det Lutherske Verdensforbund anvendte det i 1977, da man understregede, at under normale omstændigheder kan kristne have forskellige meninger om politiske spørgsmål, men at politiske systemer kan blive så perverterede, at det er i overensstemmelse med bekendelsen at betragte modstand mod et perverteret politisk system som en bekendelseshandling. Den Reformerte Verdensalliance fulgte samme linje i 1982, da man besluttede at betragte apartheid og støtte hertil som et kristent kætteri.

Beslutningerne om at betegne modstand mod apartheid som en kristen bekendelseshandling var inspireret af Dietrich Bonhoeffer, og de skabte den samme debat om forholdet mellem kristendom og politik, lov og evangelium, kirke og stat, som Dietrich Bonhoeffers arbejde gjorde det i 1930'erne. De sydafrikanske teologer benyttede sig af Bonhoeffers indsats i begyndelsen af hans forfatterskab. Senere dele af forfatterskabet fra ikke mindst 1940'ernes fængselsbreve bliver i disse år læst som en væsentlig inspirationskilde for de palæstinensiske kirkers fortalervirksomhed på den besatte Vestbred.

Dietrich Bonhoeffer på den besatte Vestbred

Den palæstinensiske Vestbred er if. international lov besat af Israel. Derfor må Israel ikke bygge de mange bosættelser på Vestbredden eller den ca. 700 km lange mur inde på Vestbredden, fordi det strider mod international lov, der fastslår, at en besættelsesmagt ikke må ændre på de fysiske forhold i et besat område. Som bekendt afviser Israel, at Vestbredden er besat med en henvisning til, at Samaria og Judæa er områder, som Gud har givet til jøderne – både i fortid, nutid og evig fremtid. Prisen for Israels misbrug af Bibelen betales blandt andet af de kristne på Vestbredden. Mange familier har mistet deres jord i forbindelse med bygning af muren inde på Vestbredden, huse bliver jævnet med jorden af store bulldozere, og unge får deres bevægelsesfrihed hæmmet, fordi de bliver betragtet som en sikkerhedsrisiko.

Den israelske besættelse virker, og Israel har i dag vundet krigen mod palæstenserne. Det palæstinensiske folk er mere splittet end tidligere. De israelske bosættelser ligger placeret på højderyggen fra nord til syd, så israelerne kan kontrollere

området mod øst ned til Jordan-floden og mod vest ned mod Middelhavet. Der er anlagt et vejsystem forbeholdt bosættterne, så de ubesværet kan komme fra deres bosættelser på Vestbredden og til Israel. Palæstinenserne på Vestbredden holdes fanget i 15 forskellige enklaver, der er omringet af muren, bosættelser, checkpoints, veje og sikkerhedshegn. Israelsk militær kontrollerer og bestemmer omfanget af al transport af fødevarer, olie og industriprodukter – ind og ud af Vestbredden.

Med ryggen mod muren og midt på den besatte Vestbred lever 50.000 kristne. Blandt disse er der ca. 300 lutheranere i Betlehem. Flere er flygtninge eller efterkommere af flygtninge fra krigen i 1948 og 1967. De holder til i Julekirken, der ligger et langt stenkast fra den berømte Fødselskirke, og den lutherske Julekirke har i dag udviklet sig til at være et af de væsentligste omdrejningspunkter for det kirkelige, kulturelle og folkelige liv i Betlehem. Det skyldes ikke mindst økonomisk og moralsk støtte fra udlandet, men også den lutherske præst Mitri Rahebs utrættelige arbejde med at etablere et uddannelses- og kulturcenter i forbindelse med kirken, så unge får mulighed for at lære engelsk, arbejde med moderne informationsteknologi og traditionelt palæstinensisk håndværk.

Mitri Rahebs teologiske arbejde og fortalervirksomhed er bl.a. inspireret af Dietrich Bonhoeffers teologi i fængselsbrevene. Raheb mener, at der er for megen falsk religion i det offentlige rum i Israel og Palæstina. Både jøder, kristne og muslimer misbruger Gud som et surrogat, når de midt i angsten for egen overlevelse og fremtid benytter Gud som et våben til at begrunde deres historiske og guddommelige ret til land. Magthaverne i de forskellige religiøse og politiske miljøer bruger religionen til at drive mennesker, der er bange, uden håb og frustrerede, i retning af endnu mere vold og konflikt. Skal man derfor løse den israelsk-palæstinensiske konflikt, er det således nødvendigt if. Raheb at begynde med at afmontere religion som et surrogat og brugen af gudsbegrebet som et politisk våben. Det er til dette teologiske oprydnings- og nedbrydningsarbejde, Mitri Raheb er inspireret af Dietrich Bonhoeffers udsagn i de sene fængselsbreve, hvor Bonhoeffer skriver, at Gud ikke skal forstås i de uløste spørgsmål, men i de løste. Gud er således ikke én, der lever i og af hullerne i den menneskelige erkendelse, men midt i verden, hvor mennesker bliver vist hen til den hjælpeløse og lidende Gud, fordi kun den lidende Gud kan hjælpe.

Mitri Raheb slår hermed en række korsteologiske overvejelser an, der indikerer et

andet gudsbegreb end det gudsbegreb, hvor Gud bruges som et instrument til at cementere politisk magt og fastholde drømmen om det rene Israel eller det rene Palæstina, hvor der ikke er plads til mennesker med en anden tro eller politisk overbevisning end ens egen. Centralt hos Mitri Raheb er opfattelsen af Jesu inkarnation som en begivenhed, der gør det umuligt at bruge religionen imod mennesker eller sætte Gud op imod mennesker. Inkarnationen er Guds tilsagn om, at Gud vedkender sig den menneskelige eksistens som sin egen. Når man derfor sårer et menneske, sårer man også Gud, for Gud har i Kristi lidelse vedkendt sig hele den menneskelige tilværelse. Mitri Raheb kan derfor sige, at det at være religiøs blot betyder at være et sandt menneske.

Religionen er således til for menneskets skyld og ikke omvendt. Det betyder for Mitri Raheb, at kirkens forkyndelse, liv og aktivitet er til for at beskytte mennesker mod overgreb, når de lever i et besat land. Kirken skal være til for andre end sig selv og give mennesker håb om, at det kan betale sig at uddanne sig, at dyrke skønheden i kunsten og finde sine kulturelle rødder. Midt i besættelsen skal kirken være et fristed, hvor man kan leve som et frit menneske, og ikke som et besat menneske, fordi det er gennem erfaringen af frihed og befrielse, at man henter inspirationen og kræfterne til at holde ud og holde håbet om frihed i live.

Inspiration fra Bonhoeffers eksempel og teologi

Der er mange lighedspunkter mellem Sydafrika og Palæstina. I Sydafrika var dagligdagen præget af apartheid, og i Palæstina sætter besættelsen rammerne for livet. Men der er også mange forskelle. Det hvide Sydafrika byggede aldrig en mur mellem sig selv og de sorte. Sydafrikansk militær skød ikke ind i de sorte bantustans på samme måde, som Israel har bombet palæstinenserne fra luften med missiler fra lavthængende helikoptere. Sydafrika anvendte ikke kemisk krigsførelse mod sin egen befolkning, og de hvide sydafrikanere anlagde ikke et alternativt vejnet kun forbeholdt de hvide indbyggere. Derfor skal man være varsom med at sammenligne sydafrikansk apartheid og israelsk besættelse med hinanden. Men det er interessant, at i begge situationer dukker Dietrich Bonhoeffer op og anvendes som teologisk inspirationskilde.

Det er først og fremmest hans eksempel, der har betydning. Han turde protestere mod undertrykkelsen af jøderne, og han kunne blive ved med at synge gregorianske salmer. Han insisterede på, at jøderne skulle behandles på lige fod med alle

andre mennesker, med samme respekt og værdighed. Bonhoeffer handlede på sin teologi. Han så, at de politiske samfundsforhold krænkede kirkenes mulighed for at være det konkrete sted, hvor frihed og forsoning ikke blot var fromme ord, men en levende realitet, der havde betydning for det daglige liv. Kristus eksisterer i dag som menighed, og det er menighedens opgave at bevidne dette i sin forkyndelse og eksistensform. Ligesom Kristus er til for det udsatte, undertrykte og fattige menneske, sådan skal kirken være det midt i samfundet og midt i menneskers liv. Bonhoeffer samlede sin opfattelse op i udtrykket om, at kirken kun er til, når den er til for andre.

Dermed er også antydningen, at Bonhoeffers teologi fortsat kan inspirere i situationer, hvor menneskets ret, værdighed og respekt bliver krænket. I sydafrikansk teologi kom begrebet *status confessionis* til at spille en vigtig rolle, fordi det understregede, at selve den kristne tros væsen og identitet er på spil i opgøret med den adskillelsestænkning, der ligger i apartheid. Besættelsen af Palæstina og etableringen af mur og bosættelser betyder også en adskillelse mellem mennesker. Besættelsen er som apartheid udtryk for den største synd, fordi den adskiller det, som burde høre sammen. Også i Palæstina misbruges religionen til at ødelægge samlivet og samarbejdet mellem mennesker, der er nødt til at leve i det samme område. De palæstinensiske kristne udfordrer efter inspiration fra Sydafrika og Dietrich Bonhoeffer os til at betragte situationen i Israel og Palæstina med nye teologiske briller, så vi kender vores besøgstid og betragter besættelsen som vor tids *status confessionis*.

Peter Lodberg, f. 1958, er lektor ved Det Teologiske Fakultet, Aarhus Universitet, i missionsteologi og økumenisk teologi. Tidligere generalsekretær i Det økumeniske Fællesråd og Folkekirkens Nødhjælp. Tidligere medlem af Kirkernes Verdensråds Centralkomite og Commission for Faith and Order. Har udgivet en lang række bøger og artikler nationalt og internationalt – senest sammen med Kirsten Jørgensen "Genkomster: Religion og Politik i Palæstina" på forlaget Anis i 2009. Udgav i 2006 "Von Kaj Munk zu Desmond Tutu. Der Widerstand der Kirchen gegen Apartheid und Ungerechtigkeit in Afrika", i tidsskriftet Transparent, Duisburg.

Civil Rights in a Fledgling Democracy

By Calev Myers

Messianic Jews in the Jerusalem Institute of Justice in Israel endeavour to protect the rights of Arabs, Palestinians, Messianic Jews and others whose legitimate rights are threatened. The civil rights challenges have evolved as the result of the 'siege mentality' in Israel, the large political power of the ultra-orthodox Jews and Islamist terrorism. The good news concerning advocacy work is that Israel is a strong democracy with an independent court system upholding the rule of law, and the free and independent media. Over the past five years the institute has handled over 350 cases of discrimination.

Regional and Local Context

It would be quite unfair, particularly in the face of the current anti-Semitic and anti-Israeli propaganda in the international community, to write about civil rights problems in Israel without first presenting a factual context. The state of Israel, contrary to popular opinion, is not the foremost opponent of human and civil rights in the Middle East, not by a long shot.

Israel is not connected in any way with the child executions in Iran, or the horrid practice of female circumcision practiced in Egypt, Sudan, Syria, Jordan and the United Arab Emirates, or the ruthless Iranian terror campaign in Lebanon, Saudi Arabia and Iraq. The recent genocide in Sudan and the fighting between Yemen and Saudi Arabia have absolutely nothing to do with Israel. Likewise, the Taliban war in Afghanistan, the war between Egypt and Yemen where the Egyptians used the chemical weapons, and Saddam Hussein's use of poison gas against his Kurdish citizens have absolutely no relation to Israel. Certainly, Hussein did not attempt to conquer Kuwait because of Israel. In fact, from the genocide and ethnic cleansing in the last few years in Algeria, the ruthless murder of thousands of Syrian citizens in El Hamma by their own government, to the Libyan hijacking and destruction of the Pan-Am flight a few decades ago, none of these horrible abuses of human rights have anything to do with Israel whatsoever.

The main problem in our region, which includes 22 nations stretching from Afg-

hanistan to Morocco and from Turkey to Somalia, is radical Islam, which has effectively booted over 300 million Moslems back into the dark ages. This whole region, with a land mass exceeding that of the USA, and massive oil and natural resources, has a combined GDP smaller than that of the nation of Italy. The gaps between those who have and those who have not, in this sad reality, are simply staggering. The status of women's rights is deplorable. Millions of children are exploited, abused and indoctrinated with militant hatred. Minority religions, such as Christianity and Judaism, are tolerated, but have virtually no rights, public representation, or substantive freedom to share their faith. In the heart of this terribly dysfunctional region, a tiny fledgling democracy called Israel has somehow succeeded in not only surviving; indeed, it is thriving.

The fact that there are more Israeli companies traded on NASDAQ than all of Europe combined, even more than India, China, Korea and Japan combined, and that Israel has the fastest growing entrepreneurial economy, in the midst of an international global economic crisis, is quite impressive. But it is nothing less than a miracle that this miniscule Jewish nation, located in the midst of the most chaotic region on the globe, has succeeded in building a strong, democratic society, which places the highest value of the sanctity of human life, liberty and freedom of religion.

We are by no means stating that Israel is a utopia. If it were, there would be no need for the advocacy of a civil rights organization like the Jerusalem Institute of Justice. Anyone who has lived in this nation, for even a relatively short amount of time, knows that Israel, like every nation, has serious weaknesses and struggles.

In our opinion, Israel's civil rights challenges have evolved as the result of three major phenomena within its society. One phenomenon is the prevalence, and indeed the deepening, of a collective mentality coined by the Israeli academia as a 'siege mentality'. The second phenomenon has more to do with the organic development of historic political realities, namely the disproportionately large political power granted to the ultra-orthodox Jewish sector in Israel, in spite of their relatively small numbers in the society at large. The third phenomenon, which is not a challenge faced exclusively by Israel, is the ongoing, unconventional, unethical, and downright evil attempt of radical Islamic elements in the region to infiltrate, undermine and ultimately destroy the egalitarian fabric of all western democracies. We will very briefly touch on how each of the above phe-

nomena has developed and coalesced, and how their combination has created a situation of systematic illegal discrimination in certain cases in Israel.

Siege Mentality

A siege mentality is a common factor in people groups who have a collective history of persecution and constant existential threats. It would be superfluous to list here all of the attempts to eradicate the Jewish nation, from the pharaohs of Ancient Egypt, to the emperors of Rome, to the popes of the inquisitions and the leaders of the Third Reich; nation after nation, people after people, leader after leader have persecuted, hounded, harassed and brutally murdered innumerable amounts of Jewish people spanning several millennia.

The effect that this historic reality leaves on the collective mentality of any people group is the acute sense that they are under a constant siege. This mentality is unfortunately reinforced in Israel by current realities. Undeniably, genocidal despots still find a platform in the international community from which to spew forth their rabid anti-Semitism; Mahmud Ahmadinejad tops off the current list.

The siege mentality is so vivid in the Israeli society, that many times new or unusual streams within Judaism, let alone foreign movements or societies, are perceived as an existential threat, a 'time-bomb', or an attempt to extinguish the Jewish people. There are organizations in the Israeli society which thrive on the promulgation and magnification of the siege mentality.

Although Messianic Judaism, for instance, currently accounts for less than 0.2 percent of the Israeli population, there are self-described "anti-missionary" organizations which raise tens of millions of dollars per year to "fight the Mission". Such organizations play on the siege mentality by constantly exaggerating the size of the Messianic Jewish movement, and presenting its members as devious individuals with the sole goal of converting as many Jews as possible to a foreign religion: a clear and present danger as far as they're concerned.

Political Power of the Ultra-Religious

The disproportionate political power of ultra-religious Jewish factions in Israeli politics is the direct result of the structure of our coalition-government-system.

Israeli democracy is both fascinating and admirable. It never ceases to amaze

political science students to see how such a heterogeneous democratic system continues to function. After any given election, we usually have anywhere from ten to thirteen political parties represented in our parliament. These may include right-wing parties, left-wing parties, Russian immigrant parties, Arab communist parties, ultra-religious parties, national-religious parties, as well as parties with the sole goal of separating religion and state.

In fact, there are Arab members of parliament in Israel who do not believe in the legitimacy of the existence of the state of Israel. Yet these MPs are permitted to express that opinion in the parliament of the very state which they wish to undermine. In this sense, Israel is probably the strongest democracy in the world.

After each election, a coalition government is formed by creating a political pact of several parties representing at least 61 out of 120 seats in the parliament. Traditionally, the political map is split up into three political blocs; a large left-wing bloc, a large right-wing bloc, and relatively small ultra-religious bloc.

For the last three decades it has been impossible for either the right-wing bloc or the left-wing bloc to have enough seats to create a coalition government on their own. In the 2009 elections, for instance, the right-wing had a stunning victory, but they still lacked around 7 seats to reach the 61 seat majority; hence the need to incorporate the ultra-religious parties into the coalition government. Without them, there would be no government, and for this reason they are commonly referred to as the 'swivel vote', a term used to denote their relatively large amount of power.

The ultra-religious parties will typically join either a right-wing or left-wing government, just as long as they can receive more funding for their educational institutions and maintain the control of key ministries in the government, particularly the Ministry of Interior; a position they have held for most of the last 30 years.

The Ministry of Interior is responsible in Israel for the administration of many basic civil rights, which affect the life of each citizen from the time they are born to the time they die; namely the registration of birth, the granting of citizenship, the registration of addresses and voting zones, the recognition of religious conversions, the allocation of funds to religious institutions, the licensing of firearms, the recognition of marriages, the administration of burial rights and the registration of deaths.

To complicate matters further, even though Israel's Declaration of Independence, its code of laws and its court precedents uphold the right of freedom of religion, many of the civil rights in Israel are administrated based solely upon religious affiliation. Such rights would include the granting of citizenship, the recognition of religious conversions, the allocation of funds to religious institutions, the recognition of marriages, and the administration of burial rights. One can see why the ultra-religious parties prefer to control this portfolio.

Simply by profiling any citizen as belonging to a certain religion, their representatives can grant or deny such a citizen basic civil rights. Thus the controversial question of 'who is a Jew' goes beyond theological discourse in Israel and has very profound implications in the life of each Israeli citizen. By maintaining their position in the Ministry of Interior, the ultra-religious parties have effectively maintained a monopoly in Israel over deciding who is a Jew for every practical purpose.

Without going into extensive detail, it is sufficient to say that this reality does not just affect the civil rights of minority religious streams in Israel. If we take the issue of marriage as case in point, there are some 350,000 Israeli citizens who are prevented from getting married in Israel, because they do not fall into the orthodox definition of being Jewish (i.e. strictly by maternal heritage), and they do not fall into the definition of any other religion either (e.g. one who has a Jewish father and a Christian mother). For this reason, around 11,000 Israeli citizens per year fly overseas, particularly to Cyprus, to get married, so that after they return, their own government will recognize their marriage.

Unconventional Security Threats

It is reasonable to say that in recent times Israel's, and indeed most of the western world's, security threats have become unconventional in every sense of the word. From sophisticated identity theft, to suicide bombings, to abuse of freedom of speech, freedom of press and freedom of religion for militant purposes, to intentional targeting of civilian populations, to plain-clothed soldiers hiding in houses of prayer and hospitals, to smuggling massive amounts of weapons on commercial freighters, the radical Islamic expansionist movement has made a gross mockery of conventional rules of engagement.

The major difference between Israel and much of the western world, however, is

a difference of proximity. This nation of approximately 6,000,000 Jews is surrounded by some 300,000,000 Moslems, millions of which reside within its own borders. This situation has obviously not helped to diffuse or moderate Israel's already existing siege mentality.

Sophisticated warfare requires sophisticated defence mechanisms, and Israel, for pragmatic reasons, is far ahead of the international community at adapting to this new reality. Through the use of very advanced intelligence tactics and administrative cross-referencing, Israel is able to carefully monitor suspects posing a security threat and to prevent them from reeking havoc in the Israeli society.

Unfortunately, no advanced system of profiling, monitoring and prevention, no matter how sophisticated, can be on target 100% of the time, and a small percentage of innocent civilians are bound to suffer the consequences from time to time. This is an inconvenience that we all bear due to the dubious methods practiced by Islamic terrorists in our modern societies.

Case in Point

An excellent illustration of civil rights problems caused by the convergence of the aforesaid phenomena is the issue of the Ministry of Interior's Denial of Service Regulation (DSR). The DSR, which was condemned by the Supreme Court in 2004 and is still in practice to this day, was created to protect Israel from security threats both from within and from outside its borders.

If, for instance, an Arab woman who is a resident of East Jerusalem marries a Jordanian citizen who is suspected by Israel's security forces of being a terrorist, the Ministry of Defence can notify the Ministry of Interior with regards to its suspicions. According to the DSR, the Ministry of Interior must mark the file of the aforesaid citizen and deny her services, until such a time as the file is cleared by the legal department of the Ministry of Interior in collaboration with the Ministry of Defence.

This method, in theory, can prevent suspected terrorists from infiltrating Israel by obtaining citizenship through marriage. Unfortunately, the Jerusalem Institute of Justice has handled many cases where the DSR has been used against innocent citizens in Israel over the past few years, simply because of their religious affiliation.

In most cases, so called 'anti-missionary organizations' have written letters to clerks in the Ministry of Interior, who were appointed by the ultra-religious factions in control of that office, accusing certain Messianic Jewish citizens of being a 'threat to the existence of the Jewish state', because of missionary activity. Regardless of the fact that no Messianic Jew in the history of the State of Israel has ever been indicted, tried, or convicted of illegal missionary activity (which in Israel consists either of actively proselytizing a minor under 18 years of age, or bribing someone to change their religion), and regardless of the fact that such clerks are not authorized to apply the DSR based notifications from non-government sources, the inevitable result always occurs.

Numerous Messianic Jewish citizens have been denied basic services from the Ministry of Interior, ranging from denial of entrance into the country, to refusing to register a newborn child, to refusing to renew a passport, to refusing to grant citizenship to a spouse (and unfortunately, the list goes on and on), because their file was marked with a denotation prescribed for terrorists.

The clerks in the Ministry of Interior, like the vast majority of the Israeli society, usually suffer from a siege mentality, and they see their position as an opportunity to protect the nation of Israel from 'the others'. No matter how well-intentioned they may be, they are susceptible to propaganda from ultra-religious extremists which create phobias by magnifying perceived threats to the existence of the Jewish people. These same clerks report to representatives of the ultra-religious parties which appointed them to their positions, and which consistently look for ways to favour citizens who fit into their narrow, warped definition of who is a Jew and to deny basic rights to those who don't fit into it. To complicate matters, these same ultra-orthodox parties have at their disposal very sophisticated systems that were created to profile, monitor and prevent infiltration of radical Islamic terrorists into Israel.

Civil Rights Advocacy

The good news, as mentioned in the beginning of this article, is that Israel is a strong democracy. We have an excellent independent court system which upholds the rule of law, and free and independent media. This means that the Jerusalem Institute of Justice, and other civil rights advocacy groups in Israel, have all of the tools necessary to achieve justice in cases of discrimination. Indeed, thanks to

the tools that are available to us, we have successfully handled over 350 cases of discrimination over the past 5 years, including 15 victories in the High Court of Justice. We have combated the unequal application immigration laws, prevented revocation of citizenship and residency rights, safeguarded freedom of worship, and prevented unlawful termination of employment based on religious affiliation.

Our goal is to make Israel an even stronger democracy. There is a war raging between western democracy, which values human life and dignity, and radical Islamic fundamentalism, which thrives on oppression and terror. Israel stands at the forefront of this war and, no matter where you live, her success as the only democracy in the Middle East will have profound effects on the peace and security of you and your children

For more information about the Jerusalem Institute of Justice, civil rights in Israel, and how you can help strengthen Israel's democracy, please visit us at: www.jjj.org.il.

If you, or anyone you know, are facing a civil rights problem in Israel, you are welcome to turn to the Jerusalem Institute of Justice for help at: counsel@jjj.org.il.

Caley Myers, who works as a partner at a law firm in Israel, serves as General Counsel to over 60 non-profit organizations in Israel focusing upon education, humanitarian needs, social justice and civil rights. Myers currently serves as Founder and Chief Counsel of the Jerusalem Institute of Justice, a non-profit organization which advances civil rights, freedom of religion, the protection of refugees and victims of human trafficking, and carries out significant humanitarian projects on behalf of the weakest sectors of the Israeli society. He also serves as the Co-Founder of the Israel Now initiative, a movement which mobilizes Judeo-Christian partners around the world to advance the public relations of Israel, and moral clarity in the international community with regards to issues in the Middle East.

How Advocacy for Human Rights Lifts up the People of Kagera in Tanzania

By Anthea Bethge

In Tanzania the North Western diocese of the Evangelical Lutheran Church has been involved in advocacy work since 2004 in order to combat human rights violations. Local coordinators and facilitators are being selected and trained to work in their communities. This local advocacy has two faces. On the one hand they send messengers out to inform about human rights, local leaders are involved and the whole community mobilized. On the other hand human rights assistants are trained and supervised to intervene in situations of violent conflict.

Understanding the Context of Our Advocacy

It happened in a hair saloon in Bukoba. A young women customer was talking about the difficulty she had in defending her plot which she had inherited from her grandfather. When leaving her last words were: I will go to the ELCT Human Rights people. They will teach them.

Bukoba is the capital town in Kagera, one of the regions in Tanzania, situated in the Northwestern most corner of the country between Lake Victoria and Rwanda. It is a very rural region with over 90% of the population, including fishermen and business women, engaged in subsistence farming. Our Northwestern Diocese (NWD) of the Evangelical Lutheran Church in Tanzania (ELCT) has 49 parishes and 250 congregations constituting a church presence in 103 political wards. We 170,000 Lutherans form some 10% of the population, thus being the third largest religious group after the Catholics and the Muslims.

In 2004 the NWD has set up a new desk for Conflict Transformation and Human Rights within its head quarters in Bukoba town. Over the years this desk has developed and implemented an advocacy strategy to combat Human Rights violations in the community. This advocacy is local, because the reasons for the violence in the families and villages are also local with perpetrators, victims and possible mediators coming from the same place, having grown up with the same set of values and respecting the same traditional sources of local authority.

The dominant tribe of Kagera is the Haya. They speak their Haya language and children learn the national language Swahili at school. Secondary and tertiary education is taught in English, which is also widely used in court and in administration, making access difficult for many. The Haya society gives very distinct roles and chores to boys and girls, husbands and wives. Age hierarchy is the most important form of domination, followed by gender hierarchy. Females are generally less valued than their male peers. Marriage is always patrilocal with the wife moving into her husband's family where traditionally she has to remain inside hardly uttering a word for a prolonged period of time – till she got used to the customs of that family and has become visibly pregnant.

Although Tanzania has a modern constitution respecting equal Human Rights and although there are modern institutions promoting and defending these rights, the traditional practice is much stronger. Traditional ways of conflict resolution are highly efficient compared to court procedures.

Getting the Message Right

The key to every advocacy effort is to concentrate on a single issue and to have a short message or short messages going with it; something you can print on a T-Shirt and everybody would understand. Our single issue is: Let's overcome violence! This is a true representation of what we want to do. We want to promote a collective effort to not just reduce but ideally overcome all Human Rights abuses. The collective effort is important. We are part of it, but best results come from other people identifying themselves with this issue and working for it, not for us.

It was in the far outback of Kyamulaile that a widow had been chased off her matrimonial land. Her rights to own a house and land, her right to food security were violated. As a consequence she would live in misery, not being able to provide to her orphaned children that care they would need for survival. She came to the Human Rights desk and the respective district coordinator went to her place – an adventure of its kind, because she was still learning how to drive a motorcycle and the road became worse and worse the further she went. Having arrived she told the ward executive officer: Let's overcome violence! This person has already received some training from the Human Rights desk; he was not a stranger to us. In a joint effort they convinced the clan to grant the widow and her children all their rights. Two weeks later the same district coordinator got a letter calling her

to another village in that same Kyamulaile ward. Again a widow was in danger of being chased away. Our coordinator was preparing for a journey to Dar-es-Salaam and had no time available. So she just rang the ward executive officer and told him of the situation. Back from Dar-es-Salaam two weeks later she found a letter from that widow who thanked her for the successful intervention.

What a wonderful success of advocacy when those in authority are not just listening to us or passing resolutions but put it into practice: He overcame violence!

I have no witness, but I suppose the ward executive officer was wearing one of our T-shirts saying Justice lifts up the nation. We chose this message, because it is true. It is also biblical which fits us as a Lutheran Human Rights desk. It is attractive. To lift up has only positive associations. And most importantly it speaks for itself.

When I went to see the magistrate in charge of the district court in Bukoba he did not greet me but instead looked at my T-shirt and read aloud Justice lifts up the nation. He obviously was not sure whether I had come to him as an ally or as a critic. The case I brought before him was corruption in a primary court. He listened and wrote a serious disciplinary letter to the magistrate in question, very helpful indeed.

I also seriously advice all our people never to enter a police station without wearing this slogan. It functions like a silent warning to whoever might have plans of shameful actions like taking bribes and acting accordingly. But when we work within the traditional Haya structures, we prefer to wear the T-shirt saying Blessed are the peacemakers. We are often the first to dare any intervention when Human Rights have been violated. As usual everywhere in the world, the first to break the silence are regarded to be troublemakers. So our slogan, again biblical of course, makes clear that our aim is peace, not punishment, and our means are mediation and reconciliation. Actually, the Swahili word for peacemakers means mediators.

Giving Two Feet to the Message

There is a saying that letters which do not come on two feet are not read. This is surely true for Kagera with its oral tradition. So just as important as our message itself is the messenger. The person wearing the T-shirt as an identification and

explanation of his or her work will be the living message. So it is very important to choose the right people.

We in the Human Rights desk have nine Human Rights coordinators, four women and five men, one in every district. In every parish we have two Human Rights assistants, a man and a woman. Gender balance matters. It also is a message, saying that we need men and women together to combat violence in our communities.

We are making sure that these voluntary positions are filled by selection through that meeting which involves most people in the respective area. As these are positions within the church, we use district synods and parish conventions to discuss the task, identify the qualified person and introduce him or her to the assembly for approval. In fact, we are not present at these meetings, but let the local leaders to their task.

The selected persons usually have a standing history of defending victims of Human Rights abuses. We just polish their skills in seminars and trainings and supervise their work. Many of them thank us for being given this opportunity, and the new respect that came with it. Before they were laughed at when they stood up and defended victims' rights. Now – after having been given a position, an identity card, a church mandate – their advice is sought for.

Apart from our own structure of 110 Human Rights coordinators and assistants, we train 400 facilitators every year, people who we believe to be good promoters of the year's topic. They are not supposed to intervene in situations of violent conflict, but to mobilize communities so that violence is prevented and conflicts solved peacefully. Our facilitators come from all sectors of society, all religious affiliations and often have a position in the local administration or government.

But of course it may happen that a person is selected who actually is not well respecting Human Rights. As a church we have to expect that, because we know that we are always at the same time saved and sinners. Up to now we have two distinct ways of dealing with such a situation. As we monitor the work, the issue would come up and be discussed in a supervision meeting. Already one Human Rights assistant left her position, because she saw that her attitudes and behaviour did not fit with ours. But we prefer the other way much closer to our teachings: to repent and change and continue to work for Human Rights. This preferred pro-

cess depends on loving relationships and transparent monitoring – a huge task, but worthwhile. The hope it thrives on has yielded us unexpected fruits.

It was a parish pastor who pointed out to me that a certain facilitator we had trained to work with young couples to overcome domestic violence himself was living in a violent marriage. But to the pastor's great astonishment, the facilitator after having started to teach others changed his personal behaviour as if he was listening to himself. He became a personal witness of that change we wanted to promote. He became a very successful change agent among youths.

Providing and Conquering Spaces for Advocacy

After every training the facilitators who have just been trained will take the message out into the public. We ask them to plan where they want to go, when, whom to invite and how they want to present the message. Our support is only food and teaching material.

This autonomous planning close to the local realities has provided many spaces for our message. When we planned to take a seminar to 180 congregations in 2007, almost 400 seminars were run by our facilitators inside and outside these congregations. Our facilitators know who of the local leaders is most open to our message and will voluntarily host a seminar in his or her premises.

Some weeks ago the facilitators of Kanyangereko parish, among them the Muslim councillor, planned their seminar so early that we could not send the money for food on time. They were not discouraged and the councillor-facilitator just provided the money from her own pocket in order to make the seminar happen on the preferred early date. She was reimbursed later.

Last year we aimed at having a seminars in all 103 political wards, 101 were actually held. This is surely due to the fact that we invited all ward executive officers to join the ranks of facilitators. This mobilizing campaign had another step, reaching out to as many hamlets as possible resulting in 2000 meetings held in a total of 2400 hamlets. So beginning with the most convinced political leaders did not prevent us from later working and depending on the vast majority of them.

A Muslim facilitator, a teacher, was worried in which context he could possibly spread the message. We suggested his Muslim congregation or his political party

or his fellow teachers. He liked the last two options, but could not imagine a Human Rights seminar in the mosque. When we closed the seminar on a Friday he went home to his mosque for prayer and brought greetings from the seminar, as usual in this culture. The imam's response was a simple question opening the door wide: On which date will we have the seminar here in the mosque? Our facilitators, Muslims and Christians, did go and by now have held more than 50 seminars in mosques.

We also like very much to be invited into events run by others. Be it the public gatherings organized by Bukoba municipality on the international women's day and on AIDS day, be it a wedding with 400 guests or a smaller kitchen party, be it an evangelization event, we offer to teach or preach Human Rights. Indeed a kitchen party is the event to talk about prevention of domestic violence, because the main reason of the whole event is to give advice to the future bride on how to build up a loving family.

Also funerals make a good context for our teachings, not only in cases of violent death. What will happen to the widow? Will the orphans' rights be respected by the brothers of the deceased? According to tradition men will keep watch over night at the place of the deceased. Long hours for reflecting questions among peers such as why men tend to be more violent than women.

After some years of experience in telling the message to a public who longs to hear it, we are making strategic decisions of what spaces to prepare for the message and its implementation. On the political level our Human Rights coordinators and assistants need to be invited as members to the Ward Development Councils, in some places it has already happened. This is the local decision making board for community based initiatives. We started by giving the message to these boards, now we expect to be invited to regularly help design joint Human Rights interventions.

In church we can do even better. The women's department chose Let's break the silence about violence! as the 2009 motto for the biannual women's celebrations all through the diocese, involving thousands of women in artistic activities taking the message from the local congregations to the Cathedral and to the regional leaders invited to this big event. The women's department did not need us for this event; so many women all over the diocese have already digested our message

and taken part in the mobilizing. But we were grateful to be given the very precious opportunity to let two female Human Rights assistants give witness to their work, one to an heroic act of bravery, the other to a persistent and professional accompaniment of a victim.

Listening to the Response

I believe that local, community based advocacy cannot be very successful when the messenger already knows in detail how Human Rights violations should be prevented. I clearly doubt the relevance of signing perfect petitions for promoting local change, a change into which the majority of the population needs to be involved. So we need to send out our message and then listen for response, a response we do not know before.

The first we need to listen to are the victims of Human Rights violations. Do they feel included into the message? Does it give them consolation? Are they encouraged to join the struggle?

One female facilitator had the courage to test the message at home with her violent husband. He used to come home late, drunk, and beat her up. The facilitator did not confront her husband in person, that would have just made things worse. But she also did not hide the message. She just put a poster on the table, a picture of a drunken man coming home late and using abusive language, one of our teaching materials. Three weeks later she reported with a big smile on her face that her husband had stopped drinking and was home early respecting his wife and enjoying time with his children.

The next to receive the message is the perpetrator. We prefer not to label people as victims or perpetrators – we actually want them to get out of these roles. But in the process of understanding a situation of violence, there should be no confusion about who was violent and who suffered violence. So when we send the message to a perpetrator we open up wide space also for him or her to join the struggle. Indeed the very best agent for making a teacher stop sexually abusing his pupils is the teacher himself. If he as a response to the message decides to stop the violence, our work is almost done. So the message will be inviting and forgiving, even in cases of severe criminal offenses. The official legal system is too weak and too corrupt to depend on for justice.

Community violence happens within the community, people witness it and are forced to position themselves towards it. All too many run away and hide, wanting not to have anything to do with it. These people are no good partners in active intervention, you would have to carry them. But they certainly can influence the public perception of violence.

When one of our district coordinators chaired a village meeting with the only agenda of returning the inheritance rights to a young widow, things first went very slowly. But then more and more people joined the public meeting and participated in carrying the goods and ushering the cattle. In the end more than 140 people were present. The coordinator said: From today onward the next young widows of this place will be safe. Nobody will want turn against the whole village.

The message, which is not just a slogan, but a whole intervention, will also speak to the peacemakers, ourselves and others. We are very thankful that Jesus calls us peacemakers blessed. We may not be successful, we may not be strong, we may not be respected - all that we have experienced and it might discourage us and others. But we are blessed, a hope and an insurance onto which we can build all life, all our relations, the whole community.

Finally we will listen to our leaders responding to our message. The important response is not those nice words when opening our seminars. The important response is that significant and unique leadership contribution preventing or overcoming violence.

One day we had scheduled a mediation session at the Cathedral to make peace between a high ranking rich politician and his poor neighbour. The rich wanted to grab the poor's land, had got her arrested by the police and wanted her to be locked up. We got her out for bail and mobilised important people in town to help with the mediation, informing also the police chief. When the rich politician refused to come to the Cathedral, as he was a Muslim, the police chief stepped in and offered his premises: Same time, same people, my office. The mediation meeting was successful.

Observing and Reporting

What is true in quantum physics is also true in Human Rights advocacy: observation changes the process. This is why violence tends to hide behind thick walls,

be it walls of stone or walls of silence. Observation becomes especially change relevant if the observer is highly visible (take a blond Scandinavian girl with you) or audible, like a live-reporter talking about what he or she witnesses. So team observation is a good idea sharing with anybody around opinions about the event.

This method is well suited for preventing Human Rights violations committed during police or court procedures, as date, time and place are known beforehand. Unfortunately this method is not sustainable. Once the observers have gone, the process can turn around again. So either we have to be very patient and wait till the very end of the process. Or we will find that one committed superior who is ready to listen to us and will make his subordinates accountable, all the time. Within the legal system this is especially difficult because of the magistrates' constitutional immunity in how they handle a case.

But you remember that magistrate in charge of Bukoba district court who wrote a serious disciplinary letter, very helpful indeed. We still have to do the same trick with the chairperson of the land and housing tribunal in Bukoba district to discipline his corrupt and uncooperative court clerks. They refuse to provide a copy of a judgement to an old man, obviously hoping that he will be dead soon. They might be bribed by heirs of the party which lost the case four years ago. If the chairperson of the tribunal does not react to our complaint, the next step leads us to the ministry in Dar-es-Salaam. That is more that 1000 km outside our diocese and also there no letter is read which does not come on two feet – a clear limit to our local advocacy efforts.

Reconciliation – an Energy for Change

For the Human Rights desk local advocacy has two faces. On the one hand side we train and send out hundreds of messengers, we involve local leaders, we open up and conquer spaces for the message. We inform, educate and thus prevent Human Rights violations. This all is part of what we call mobilizing. On the other hand side our trained and supervised Human Rights assistants are called to and intervene in situations of violent conflict.

I believe that by getting the methods right, the interventions indeed have the strongest impact on societal change. This is because an intervention is not just a message, it is an exemplary way of how change can be implemented. So we need to go public, involve as many people as possible into our interventions, listen to

them and give them space to contribute. What looks like a sure method to lose control over the process is indeed the best way to reach our goal: a reconciled togetherness where justice and peace flourish.

When a young widow had been welcomed again into the clan of her father-in-law there were shouts of joy all around. We had come to his house with everybody we could think of to involve. The village executive officer was in tears. The local magistrate who had failed to set up justice in his court had the brilliant idea that now the widow should hand out the drinks, a role reserved to daughters and daughters-in-law. The Catholic priest praised God and thanked the old man and the Human Rights desk for the successful reconciliation. Neighbours and relatives shared in the feast that evening when they slaughtered a goat. The widow and her children stayed over. Some months later when the inheritance issues had been approved by court we helped the widow to open bank accounts for herself and her children in order to make sure that the pension money (her late husband was a teacher) would reach her without delay.

Reconciliation is an excellent method to promote change in society. Reconciliation can bring about reforms and even revolutions. Reconciliation is the method to make those same old violent people and those same old corrupt structures completely new. Reconciliation provides that joyful and self-confident energy which is needed for massive changes.

Reconciliation with oneself, with one's neighbour and enemy, with God Himself is the prime source of giving something completely new a chance. The option of reconciliation provides a vision of that new society: Then justice will dwell in the wilderness, and righteousness abide in the fruitful field. The effect of righteousness will be peace, and the result of righteousness, quietness and trust forever. My people will abide in a peaceful habitation, in secure dwellings, and in quiet resting places (Isaiah 32, 17-18).

Dr. Anthea Bethge was born in 1966 and is married to a pastor. Since 1997 she has been working as an expert peace consultant. In 2004 she was called to the ELCT/NWD in order to set up their Human Rights desk. She is a German missionary, a co-worker of UEM (United Evangelical Mission). Before coming to Bukoba she was consulting ecumenical and interreligious peace initiatives in the Balkans and in Germany.

Når græsrodde vokser sig stærke – erfaringer fra det nordlige Bangladesh

Af Betty Thøgersen

I det nordvestlige hjørne af Bangladesh har Danmission, tidligere Dansk Santalmission, i de sidste 20 år været med til at udvikle en lokal udviklingsorganisation, SUPOTH, som også er begyndt at engagere sig i fortalervirksomhed. 773 selvhjælpsgrupper med 13.500 medlemmer er blevet dannet. Fortalervirksomheden har bl.a. rettet sig mod tvangsgiftermål af unge piger og mod annekteringen af de fattiges jordlodder. Erfaringen fra SUPOTH viser, at bæredygtigheden i fortalervirksomheden afhænger af ejerskab gennem deltagelse, networking med det øvrige lokalsamfund samt et godt fælles værdigrundlag.

Der skal ikke ledes længe efter succeshistorierne, når man spørger til SUPOTH's erfaringer med fortalervirksomhed. SUPOTH¹ er en lokal udviklingsorganisation, der arbejder med fattigdomsbekæmpelse i det nordvestlige hjørne af Bangladesh. Såvel de ansatte udviklingsmedarbejdere som repræsentanter fra SUPOTH's målgrupper er ivrige efter at give eksempler på den positive forandring, de har været med til at skabe i lokalsamfundene. Historierne handler om, at fattige, uuddannede og underprivilegerede landsbyboere udvikler selvagtelse og bliver udrustede til selv at være forandringsagenter. De handler om en gradvis ændring af de sociale magtstrukturer og om eksemplets magt, når succeshistorier giver inspiration til handling imod social uretfærdighed.

SUPOTH's historie

SUPOTH's egen historie går 20 år tilbage og har sin oprindelse som et projekt af Bangladesh lutherske kirkes mission². Projektet blev skabt i et samarbejde mellem danske missionærer fra Dansk Santalmission (i dag Danmission) og den kristne amerikansk-canadiske udviklingsorganisation Christian Reformed World Relief Committee. Formålet var at forbedre levevilkårene for de fattigste jordløse i det område af Nordbangladesh, hvor den lutherske kirke var til stede. Lige fra starten benyttede initiativtagerne en anerkendende tilgang, som tager udgangspunkt i de fattiges egne drømme om et godt liv og et bedre samfund.

Grundtesen er, at selv de fattigste, hvilket i SUPOTH's målestok vil sige dem, som ejer under en halv tønde land og tjener mindre end en dollar om dagen, rummer et potentiale og nogle resurser, som kan skabe bæredygtig social forandring. Begreberneafhængighed og self-reliance, som på dansk betyder både selv-tillid og selv-beroenhed, går således igen i SUPOTH's missionsformulering og formålsparagraf. Begreberne skal dog ikke læses ud fra en snæver individ-orienteret selvhjælpsforståelse, da gruppedannelse og organisering af folk i en tre-delt gruppestruktur udgør selve nerven i SUPOTH's strategi.

I 1991 fik SUPOTH formelt nedsat sin egen bestyrelse, hvorefter den indledende femårige projektfase startede med økonomisk støtte fra Danida. I 1992 blev den nuværende øverste leder, økonomen Dayal Chandra Paul, ansat som projektleder. I 2000 blev SUPOTH registreret som selvstændig lokal NGO. Indeværende fase (2006-10) er også finansieret af Danida via Danmission og Dansk Missionsråds Udviklingsafdeling, men arbejdsområdet er vokset betragteligt og strækker sig i dag over seks ud af 16 distrikter i det nordlige Bangladesh, dvs. et geografisk område med en befolkning på over 12 mio. mennesker. Indsatsen retter sig mod 225 landsbyer, og der er dannet 773 selvhjælpsgrupper med i alt ca. 13.500 medlemmer. Organisatorisk har SUPOTH gennemgået en udvikling fra at være et pioner projektinitiativ inden for selvhjælps-tilgangen til i dag at være en slags folkelig bevægelse qua dens opbygning af lokale civilsamfundsorganisationer. At SUPOTH er leder af NGO-netværket 'Selvhjælpsforum' i det nordlige Bangladesh vidner om anerkendelse i det lokale bistanndsmiljø af organisationens succes med en alternativ model til mikrokredit, som Bangladesh jo ellers er kendt for.

Ud over selve gruppedannelsen er de centrale komponenter i strategien opsparringsbaseret lånevirkosomhed og igangsættelse af indkomstskabende aktiviteter kombineret med basal uddannelse, primær sundhed, undervisning i rettigheder, herunder kvinders rettigheder, og fortalervirkosomhed. Og hvilke problemfelter retter disse indsatser sig så imod?

Problemfelter i Bangladesh

En helt grundlæggende social-økonomisk skævhed er det forhold, at næsten 67% af befolkningen i SUPOTH's landbrugsdominerede arbejdsområde ikke ejer jord eller kapital, og at 90% af jorden ejes af blot 15% af befolkningen. Adgang til landbrugsjord er under øget pres i et overbefolket land som Bangladesh med ca.

150 mio. indbyggere på et areal, der knapt nok er 3½ gange så stort som Danmark. Der er udbredt mangel på beskæftigelsesmuligheder, især for kvinder, og de sæsonbestemte daglejerjobs i landbruget hos rige jordejere giver typisk utilstrækkeligt med indtægter til at brødføde en familie. De mest sårbare grupper er lavkaste hinduer og etniske minoritetsgrupper, *Adibashis*. SUPOTH's arbejdsområde har én af landets største koncentrationer af *Adibashis*. Rige og magtfulde personers ulovlige annektering af de fattiges jord, herunder også det statsejede ingenmandsland (*Khas land*), som i henhold til landets grundlov skal fordeles blandt jordløse med *Adibashis* som første prioritet, er en udbredt årsag til, at SUPOTH's målgrupper er havnet i fattigdomsfælden. Dertil kommer så analfabetisme, som findes blandt 90% af *Adibashis*, og som befordrer udnyttelse og manipulation.

Endelig er der en kulturelt og religiøst betinget kønsproblematik, som kommer til udtryk i udbredt diskrimination, vold, social og økonomisk uretfærdighed mod piger og kvinder i Bangladesh. Traditionen for medgift lever i bedste velgående, og det samme gør tendensen til at bortgifte piger som teenage- eller barnebrude, selvom lovgivningen reelt forbyder det. Familiemæssige stridigheder om medgift kan resultere i så alvorlige forbrydelser og overgreb mod kvinder som mord, vold, ildspåsættelse og syreangreb. Andre katastrofale konsekvenser for fattige familier er, når de tvinges til at sælge deres ejendom eller gældsætte sig hos lånehajer for at skaffe penge til medgiften. Kvinder er også meget udsatte for at blive forladt eller smidt ud af deres ægtemænd, hvis der efterfølgende opstår utilfredshed med medgiften. Dette resulterer så i en række andre sociale og økonomiske problemer for kvinden og hendes forældre.

Succes-historier

Disse analytiske og statistiske beskrivelser af fattigdommens håbløse vilkår for millioner af mennesker bliver imidlertid sat i et nærværende og opløftende perspektiv gennem historierne om konkrete indsatser. Tag for eksempel historien om 13-årige Aloka Hembrom, der er af santal etnisk baggrund og fra landsbyen Kochua. Hun er sammen med 15 andre unge piger medlem af én ud af de otte teenage-grupper, som SUPOTH's feltkontor i Tanore har organiseret. Forældrene har ikke råd til at lade hende fortsætte i skolen og arrangerer i stedet hendes ægteskab med naboens søn. SUPOTH's udviklingsarbejdere i felten hører om sagen og tager den op direkte med forældre, værger, stammeledere og andre

landsbyledere. I starten var de langt fra lydhøre og forsvarede deres kulturelle skikke og praksis. Men efter lang tids vedholdende og tålmodig rådgivning og dialog med SUPOTH-medarbejderne beslutter forældrene omsider at udsætte ægteskabet, til børnene når myndighedsalderen. Dette eksempel har efterfølgende dannet rollemodel for hele landsbyen. I mange andre tilfælde er det ungdomsgrupperne selv, der tager enkeltsager op og forhindrer for tidlige ægteskaber. Det tager ungdomsgrupperne ca. 3-4 år at opnå den nødvendige styrke som gruppe. Ud over fortalervirksomhed omkring enkeltsager laver de oplysningsarbejde gennem opførelse af skuespil i landsbyerne. Drama er en meget velegnet formidlingsform til at behandle følsomme emner. Alle i landsbyen, ung som gammel, samles om dramaopførelsen, der på én gang er underholdende og rører tilskuerne dybt, uden at pege fingre.

En anden succeshistorie handler om en muslimsk kvinde ved navn Moiful fra Birganj, hvor den første selvhjælpsgruppe blev dannet tilbage i 1994. Hendes mand, en fattig daglejer, var meget voldelig og bankede hende ofte. Alligevel fik hun lov at melde sig til kvindernes opsparingsgruppe. Det er en udfordring at få muslimske kvinder fra meget konservative områder engageret i indkomstskabende virksomhed, da kvinderne typisk ikke får lov af deres mænd til at færdes uden for hjemmets grænser. Men Moiful var stærk og fik et lån gennem gruppen til at starte et lille papirvaresalg på det lokale marked. Gennem SUPOTH's business-program fik hun et større lån og udvidede med en egentlig butik. Samtidig opmuntrede og hjalp hun andre kvinder til også at starte forretning. I dag er hun økonomisk selvstændig og har sin mand og søn ansat. Hun har sågar købt en varevogn til sin mand. Han har for længst selv meldt sig i en SUPOTH-gruppe og har lagt hustruvolden bag sig. Datteren er i gang med en videregående uddannelse. Igen et eksempel på en rollemodel for det omgivende samfund, men også på, at myndiggørelse, eller empowerment, af kvinder hænger tæt sammen med, at de får muligheder for at skabe en indkomst og bidrage til at styrke familiens økonomi. Derudover styrker det deres selv-tillid og giver dem tilfredsstillelse at kunne hjælpe andre.

Den største motivationsfaktor for gruppedannelsen er da også opsparringen. Det gælder for både mændenes og kvindernes vedkommende, som organiseres hver for sig. Udsigten til at opnå basale læse-, skrive- og regnefærdigheder efter otte måneders undervisning på deltid er bestemt også tiltrækkende. Men efterhånden opstår der en erkendelse hos gruppemedlemmerne af vigtigheden af projektets

øvrige aktiviteter, der giver dem viden og oplysning om bl.a. rettigheder. ”Først tænkte vi mest på vores kortsigtede behov”, er en typisk refleksion, ”men nu tænker vi mere langsigtet”. Kombinationen af indtægter og oplysning udgør et stærkt fundament for at skabe langsigtede forandringer.

Organisering af grupper

SUPOTH arbejder med en organisering af grupperne på tre niveauer:

- Opsparings- eller selvhjælpsgrupper på landsbyniveau: 10-15 personer af samme køn danner grupper på tværs af religiøse og etniske skel. I en landsby dækkes normalt ca. 65% af indbyggerne gennem dannelse af 4-5 grupper. Efter et introduktionsforløb med ugentlige møder gennem en tre måneder starter den fælles opsparing. Det enkelte medlem bidrager typisk med 5 Taka, svarende til knapt 40 ører, om ugen, i nogle tilfælde kun 2 Taka. Det tager to år at opbygge en gruppe ift. regelmæssig opsparing og bogføring sideløbende med den øvrige undervisning og oplysning.
- Unions på ’centralt’ niveau: består af to valgte repræsentanter fra ca. 10 selvhjælpsgrupper på tværs af 3-4 landsbyer. Selvhjælpsgrupperne betaler 20 Taka om måneden til Union gruppen. Medlemmerne får oplæring i ledelse, økonomistyring og networking, samt fortsat udvikling af deres tekniske kapacitet, så de bliver i stand til at undervise i de emner, de selv har modtaget undervisning. Dermed bliver de udrustet til gradvist at overtage ansvar fra SUPOTH’s medarbejdere for at støtte opsparingsgrupperne på landsbyniveau. De udvikler i fællesskab de succeskriterier, de vil måles på inden for hvert af ansvarsområderne, så de kan bedømme deres fremskridt.
- Sammenslutninger, eller Thana Federations på underdistriktsniveau: hver af ca. 10 Union grupper i et underdistrikt vælger tre repræsentanter til at sidde i sammenslutningen for en tre-årig periode. Også på dette niveau får de træning i lederskab og i at oplære og supervisere nye selvhjælpsgrupper. Desuden får de træning i at starte små og mellemstore virksomheder op på andelsbasis, hvor fortjenesten deles mellem alle gruppemedlemmerne. Som grundlag for fortalervirksomhed er der stort fokus på netværkstræning og interaktion med lokale myndigheder. Sammenslutningerne kan opnå registrering som selvstændige lokale organisationer efter tre år. De vurderer selv deres parathed

hertil. Til dato er seks sammenslutninger ud af i alt 14 registreret som selvstændige organisationer, og tre mere er undervejs. Tilknytningen til SUPOTH formaliseres herefter med en samarbejdsaftale som partnere.

Kampen for land

SUPOTH's strategi sigter på, at der sker en kontinuerlig gruppedannelse, lederudvikling, erfaringsudveksling og gensidig læring grupperne imellem. Sammenslutningerne på underdistriktsniveau repræsenterer 600-1000 fattige, som ikke tidligere havde nogen form for stemme eller styrke. Nu råder de over egen kapital og ledelse og er dermed synlige enheder i civilsamfundet, som de lokale politikere har respekt for, fordi de kan flytte stemmer. Og mange af repræsentanterne er efterhånden også selv blevet valgt ind i de lokale regeringsstrukturer. De har lært at mægle, at netværke og danne alliancer med andre lokale ledere og magthavere for at kunne intervenere imod social uretfærdighed og kræve deres lovmæssige rettigheder fra sag til sag.

De siger, sammenslutningerne handler på, vedrører ofte retten til annekteret land. Et eksempel fra Birganj Sammenslutningen fortæller, at hindu flertallet i området var blevet frataget et stykke *Khas* jord, der bl.a. tjente som kirkegård, af nogle rige muslimske mænd. Sammenslutningen var klar over, at der blev begået en uretfærdighed mod hinduerne, som var de retmæssige ejere af jorden. Derfor indledte de en proces med det formål at vinde jorden tilbage. De kommunikerede ihærdigt med den lokale embedsmand for at indhente information om jordstykket. Samtidig netværkede de med andre lokale ledere, der havde sympati for deres sag og kunne være stærke allierede i kampen for rettighederne til jorden.

Deres endelige gennembrud skete, da et medlem af hindusamfundet blev valgt ind i parlamentet. Straks rettede de henvendelse til ham om deres sag, og han brugte sin indflydelse ved at støtte sammenslutningens plan om at starte et plantningsprojekt på den omstridte jord. I kraft af hans tilstedeværelse, sammen med hundredvis af andre støtter ved åbningen af projektet, blev det umuligt for muslimerne at gennemføre annekteringen. Denne succes gav sammenslutningen blod på tanden, og de begyndte at planlægge lignende aktioner for at kræve frataget jord tilbage. Bl.a. lykkedes det dem at få lokale embedsmænd fra regeringens skov- og landbrugsdepartementer til at donere 1500 frøplanter, som kraftigt cementerede deres rettigheder til den pågældende jord.

På spørgsmålet, om en sådan ændring af magtbalancen ikke frister til nye magtmisbrug for egen vinding, svarer SUPOTH's leder Dayal Paul, at et værn mod dette er, at de ledere, der opnår stor politisk indflydelse gennem gruppestrukturerne, stadig står til ansvar over for medlemmerne af deres sammenslutning. Det bidrager til at sikre, at de loyalt repræsenterer deres lokalområde.

Som eksemplet ovenfor viser, spiller områdets religiøse sammensætning også en vigtig rolle for den tilgang, SUPOTH arbejder ud fra. Der er et muslimsk flertal på omkring 80%, et hinduistisk mindretal på 14%, hvoraf størstedelen er lavkaste, og ca. 6% er stammefolk. De kristne udgør dermed under 1% af befolkningen i indsatsområdet.

Bæredygtighed i fortalervirksomheden

”Der er tre ting, der er vigtige for at sikre bæredygtighed i fortalervirksomhed: ejerskab, som sikres gennem deltagelse; networking, fordi man ikke kan sikre sine rettigheder uden at netværke med det øvrige lokalsamfund; og et ordentligt værdigrundlag”, forklarer Dayal Paul.

SUPOTH arbejder med at skabe og genskabe kollektive værdier så som tilgivelse, anti-korruption og fælles ansvarlighed. Når vi arbejder i områder, hvor der både er hinduer, muslimer, kristne og stammefolk er det først og fremmest vigtigt at skabe tillid mellem de religiøse grupper. Og det gør vi bl.a. gennem en række værdi-workshops, der løber over et år, hvor vi bruger eksempler fra både Bibelens fortællinger og de andre religioners hellige skrifter for at fokusere på lighederne og fællesnævnerne.

Gennem en nærmere uddybning af værdiaspektet kommer Dayal Paul ind på udviklingshistorien i Bangladesh:

Efter uafhængigheden i 1971 fik vi en masse hjælp fra missionsorganisationer og NGO'er. Missionens tilgang var undervisning, prædiken og medicin (teaching, preaching and medicine). Der blev skabt en tradition for velgørenhed og levering af serviceydelser, som var med til at skabe øget afhængighed af hjælp udefra op gennem firserne, også selv om den deltagerorienterede tilgang vandt indpas. I halvfemserne blev mikrokredit så set som løsningen, og nu arbejdes der mere med partnerskab mellem den private og den offentlige sektor. Men det er stadig afgørende for bæredygtigheden at fremme den kol-

lektive bevidsthed om medansvar og vigtigheden af selv at bidrage med egne resurser. Og det kræver fokus på værdiskabelse.

Strategien for, hvordan SUPOTH's folkelige græsrodsbevægelse kan vokse sig endnu stærkere er, at de nuværende 14 sammenslutninger danner tre regionale koalitioner, som agerer på distriktsniveau. Koalitionerne er åbne for, at andre lokale græsrodsorganisationer kan tilslutte sig, men SUPOTH har lederskabet. Idéen er, at koalitionerne arbejder med retslige og politiske spørgsmål, hvor de selv definerer deres mærkesager. Der bliver oprettet informationskontorer, hvor der samles succeshistorier om 'best practice'. Og de mange gode eksempler på vellykkede indsatser med fortalervirksomhed tjener til inspiration for andre sammenslutninger. Gennem en sådan organiseret læring hjælper de stærke og erfarne sammenslutninger de mindre stærke eller erfarne. Dayal Paul lægger ikke skjul på, at han håber på i en ny projektfase at fokusere på at styrke *Adibashi*'ernes rettigheder.

Noter

1. "Scheme for Underprivileged People to Develop Themselves". SUPOTH betyder 'den rette vej' på bangla.
2. Bangladesh Lutheran Mission – Danish (BLM-D) blev stiftet i 1978 af Dansk Santalmision.

Betty Thøgersen, født 1967, uddannet cand.mag. i Engelsk og Internationale Studier. Ansat i Danmission i 2004, siden 2006 som leder af programmet for fattigdomsbekæmpelse. Tidligere ansættelser hos bl.a. Det Økumeniske Fællesråd som ulandskonsulent samt hos den katolske nødhjælps- og udviklingsorganisation Caritas Australien med bopæl i Sydney (1997-2000).

Fortalervirksomhed i et netværkssamfund: Et casestudie af Bedsteforældre for Asyl

Af Peter Fischer-Nielsen

Bedsteforældre for Asyl er et eksempel på, hvordan fortalervirksomhed påvirkes af udviklingen af netværkssamfundet. Bedsteforældre for Asyl opstod i 2007 som et løst netværk af en række enkeltpersoner i protest med behandlingen af asylansøgere. Internettet udgør her en koordinerende instans i netværkets arbejde, og medierne bruges til at eksponere netværkets aktiviteter og holdninger. Netværkssamfundet åbner nye muligheder for den spontane ad hoc fortalervirksomhed, men indebærer også udfordringer mht. at fastholde deltagernes engagement over tid.

Den 16. oktober 2007 dukker Bedsteforældre for Asyl for første gang op i de danske landsdækkende dagblade. Det sker med en kronik af filminstruktøren Elisabeth Rygaard i Politiken, hvori hun om Sandholmlejren skriver: ”Enhver menneskelig anstændighed byder, at denne lejr må bringes til ophør straks, og at de 600 i årevis indespærrede mennesker, familier og børn skal have frihed og hjælp til at bosætte sig, arbejde og leve i landet som andre medborgere.” Denne enkle målsætning bliver omdrejningspunktet for bedsteforældrenes forskellige aktioner foran flygtningelejre, på gaderne, i medierne og til debatmøder. I det følgende vil jeg vise, hvordan bedsteforældrenes engagement kan betragtes som et bud på moderne fortalervirksomhed baseret på netværkstanken i modsætning til traditionel fortalervirksomhed eksempelvis inden for rammerne af en NGO. Empirisk er artiklen baseret på en artikelsøgning i Infomedia, netværkets hjemmeside www.bedsteforaeldreforasyl.dk og en måneds modtagelse af nyhedsmails fra netværket.¹

Fra formelle organisationer til løse netværk

At vi i dag befinder os i et netværkssamfund, har ikke mindst den spanskfødte sociolog Manuel Castells argumenteret for. Han beskriver, hvordan individet i dag har færre stærke bånd, men til gengæld indgår i langt flere netværk, som det selv vælger ud fra egne interesser og værdier (Castells 2001:127). Sociale bevægelser i en sådan tid har ifølge Castells tre karakteristika: De er for det første

mobiliseret omkring kulturelle værdier og mening frem for eksempelvis klasse, tradition, geografisk kontekst eller etnicitet. For det andet er de løse, spontane ad hoc-bevægelser modsat tidligere tiders permanente, strukturerede og formelle organisationer. Og endelig, for det tredje, er global tænkning i stigende grad en del af de sociale bevægelseres dagsorden, hvor pointen er, at verden kun kan reddes via en global indsats, der dog må være forankret i lokale nedslagspunkter. Medierne har ikke skabt netværkssamfundet, men de – og ikke mindst internettet – er medvirkende årsag til, at denne form for social organisering er blevet den mest udbredte og på mange måder mest effektive i dag. Den nye kommunikationsteknologi giver netværket muligheder for at koordinere sine aktiviteter på måder, der tilgodeser dets fleksible og løse struktur (Castells 2001:140-143).

Udviklingen mod et netværkssamfund rammer en række traditionelle organisationer som for eksempel kirken, de politiske partier, fagforeninger og NGO'er. Organisationerne kan ikke længere tage deltagernes engagement for givet, men må i stigende grad motivere folk til at være med, arbejde på at gøre strukturen i organisationen mere netværksagtig og frem for alt inddrage medierne i deres virke.

Fortalervirksomhed i et netværkssamfund

Fortalervirksomhed er blot et af de fænomener, der forandres i et netværkssamfund. Dansk Missionsråds Udviklingsafdeling godkendte i 2009 en politik omkring fortalervirksomhed. I den defineres fortalervirksomhed som strategisk handling for at påvirke politiske processer med henblik på at etablere bæredygtig forandring til fordel for de fattige og marginaliserede (Dansk Missionsråds Udviklingsafdeling 2009:6). Denne aktivitet er ofte blevet ført ud i livet af NGO'er, der med udgangspunkt i en traditionelt struktureret organisation via forskellige former for aktivitet har søgt at påvirke de politiske beslutningstagere på nationalt og globalt plan. På nogle områder har fortalervirksomhed gode muligheder i netværkssamfundet, hvor den konkrete sag er i højsædet. Folk ønsker at bakke op om en sag, som de kan identificere sig med, og fortalervirksomhed er typisk ofte centreret omkring konkrete problemstillinger, som det er umiddelbart let at samle opbakning til.

Til gengæld er den klassiske NGO på mange måder også udfordret af netværkssamfundet: Tunge og formelle strukturer og hierarkier kan gøre det vanskeligt at handle hurtigt, folk ønsker ikke at tegne et forpligtende medlemskab af en organisation, og medierne rapporterer ikke længere loyalt, hvad organisationerne ønsker

at få ud, men sætter i højere grad selv den nyhedsdagsorden, som organisationerne må tilpasse og underordne sig (Hjarvard 2008:14). Derfor ser man også flere fortalernetværk skyde frem, som ikke udspringer af en NGO, men som er etableret af enkeltindivider eller grupper, der via internettet og mobiltelefonen i løbet af kort tid kan koordinere aktioner og indsatser, der blandt andet via yderligere medieeksponering kan få betydning for politiske processer. NGO'er ophører ikke med at eksistere, men må i stigende grad forklæde sig som netværk for at samle folkelig interesse: Man sælger ikke forpligtende medlemskaber, men snarere værtdier, varer og oplevelser, som det enkelte individ kan bruge her og nu.

Bedsteforældre for Asyl som fortalervirksomhed

Ved at besøge Bedsteforældre for Asyls hjemmeside får man et godt billede af, hvad det er for en type bevægelse. Under menupunktet Hvem er vi? fremgår det, at der i forhold til målsætningen er tale om helt traditionel fortalervirksomhed: ”Vi har ét mål: At få ændret Danmarks asylpolitik, så de afviste flygtninge, der ikke kan rejse hjem, ikke i årevis skal leve i usikkerhed og udsigtsløshed. I stedet skal de have mulighed for et almindeligt liv blandt os andre med ret til at uddanne sig og arbejde.” Vejen til målsætningen er imidlertid bevidst netværksorienteret. Deltagerne er ikke en homogen flok, men fremstilles som enkeltpersoner i bedsteforældrealderen, der ”taler med den vægt, som alder, erfaring og det lange perspektiv giver.” Det eneste, der binder disse individualister sammen, er udover alderen enighed om målet. Det understreges, at bevægelsen kan rumme alle, idet man er uafhængig af politiske grupperinger og andre NGO'er. Endelig peger den korte præsentation af netværket også på de konkrete aktioner, som ligger som basis for netværkets virke: Primært er det de stilfærdige aktioner hver søndag eftermiddag foran asylcentrene Sandholm, Avnstrup og Kongelunden. Men derudover nævnes også andre aktionsformer: optræden på gader med uddeling af løbesedler, læserbreve, foredrag og deltagelse i debattmøder.

Internettet som koordinerende instans

Bedsteforældrenes mailingliste udgør en vigtig koordinerende instans i netværkets arbejde. Mellem den 20. oktober og den 19. november 2009 blev der i alt skrevet 28 mails på listen, eller knap 1 om dagen. Maillisten tjener forskellige formål: For det første sendes der dagsordener og referater ud før og efter aktionerne ved Sandholmlejligheden, og dermed kommer aftalerne og informationerne

længere ud end til de 50-100 personer, der er mødt fysisk op ved lejren. For det andet bruges mailinglisten til løbende at komme med supplerende oplysninger om netværkets aktiviteter, som for eksempel status på projekter og orientering om nye kronikker forfattet af netværkets medlemmer. For det tredje videregiver mailinglisten informationer fra andre aktionsgrupper, der er beslægtede med Bedsteforældre for Asyl, eller som er udsprunget af netværket. Det drejer sig eksempelvis om Kirkeasyl, Kvinder i Sort og Sange fra Broen. Endelig, for det fjerde, sendes der også mere direkte opfordringer ud via mailinglisten som disse to mails med overskrifterne: ”Efterlysning af bolig i Gribskov kommune til burmesisk kvinde” (27. oktober) og ”Kørelighed fra københavnsområdet til Aulum nær Herning” (16. november). I begge tilfælde er det en flygtning, som netværket har haft kontakt med, der søges hjælp til. Man opfordres også (28. oktober) til at indsende læserbreve til Jyllands-Posten i forbindelse med en kronik om Bedsteforældre for Asyl, og da nogle irakere 3. november skal sendes ud af landet, videregives en opfordring til at møde op for at aktionere mod udvisningen.

Medierne som eksponerende instans

Medierne spiller en vigtig rolle i forhold til at eksponere bedsteforældrenes aktiviteter over for offentligheden. I journalisten og aktivisten Else Lidegaards beskrivelse af netværkets historie fremgår det tydeligt, at man fra start har været meget opmærksom på mediernes betydning. Efter en af de første aktioner, der fandt sted den 21. oktober 2007, opsummeres succesens således: ”Og medierne var der! DR1 lavede en lille reportage, der blev sendt som sidste indslag i tv-avisen 18.30 og TV2 News var der igen og siger, de har 50.000 seere + afleverer materiale til TV2 Nyhederne. Også flere aviser var til stede. Næste dag var vi på forsiden af Politiken, og interview med Kis Kapel indeni” (Lidegaard 2008:5). Og forud for aktionen den 4. november samme år udsendes der en pressemeddelelse med blandt andet denne appel: ”Special guests er I fra medierne, der bliver gode billeder at hente. På gensyn” (Lidegaard 2008:9).

Ifølge Infomedia er der i alt skrevet 158 artikler i de landsdækkende dagblade af eller om Bedsteforældre for Asyl frem til 23. november 2009. En hurtig gennemgang viser, at bedsteforældrene løbende har haft held med at få publiceret en række læserbreve og kronikker, mens der kun har været få kritiske røster vendt imod dem. Først med sagen om besættelsen af Brorsons Kirke i sommeren 2009 kommer der en målrettet kritik af netværket i avisernes debatspalter, hvor bedstefor-

ældrene sammen med andre aktionsgrupper bliver beskyldt for udemokratisk sindelag, selvgodhed og civil ulydighed. Det skarpeste indlæg står Søren Krarup for i Kristeligt Dagblad den 24. juni. Han skriver blandt andet:

Jeg har lyst til at sige til disse Bedsteforældre for Asyl, som sender mig håndskrevne breve for at minde mig om mit menneskelige ansvar: I skulle virkelig skamme jer! I er i enhver forstand falske og forlorne! For når I nu ved, hvordan sagen ligger, og hvad sagens virkelighed er, så er der om jeres optræden ikke andet at sige, end at I forfølger en personlig forfængelighed og selvretfærdighed.

Selvom der er flere kritiske røster mod netværket i denne periode end nogensinde før, er det dog fortsat sympatisørernes debatindlæg, der fylder mest i aviserne.

En bedre fortalervirksomhed?

Bedsteforældre for Asyl er et eksempel på fortalervirksomhed i et moderne netværkssamfund, hvor individer gerne vil bakke op om meningsfulde enkeltsager, men ikke ønsker at tegne et livslangt abonnement på en bestemt ideologi eller partipolitik. Ligeledes illustrerer bedsteforældrene vigtigheden af at benytte medierne til at styrke og koordinere netværket indadtil og eksponere sagen udadtil. Kerneaktiviteterne foregår fortsat i en konkret fysisk virkelighed foran asylcentrene, men uden mailinglisten og medieomtalen ville Bedsteforældre for Asyl aldrig kunne have opnået samme indflydelse på samfundsdebatten.²

Til sidst kan man spørge, hvor stor betydning netværkstendenserne vil få for fortalervirksomhed som sådan. Den nye informationsteknologi giver enkeltpersoner såvel som organisationer mulighed for lettere at tilgodese befolkningens ønske om et individuelt, konkret og uforpligtende engagement. Det kan føre til hurtige og virkningsfulde kampagner, særligt hvis man formår at skabe medieopmærksomhed omkring dem. Omvendt kan det vise sig vanskeligt at bevare interessen for en sag eller skabe opbakning til visse sager, der ikke umiddelbart har offentlighedens interesse. Derfor er der også to samtidige bevægelser på spil: I den klassiske NGO vil man forsøge at blive mere netværksagtig og integrere styrkerne fra denne mere tidssvarende organisationsform, mens netværk som for eksempel Bedsteforældre for Asyl med tiden vil organisere sig mere formelt for dermed at kunne drage nytte af den klassiske organisationsforms stabile struktur.

Noter

1. Jeg har hverken deltaget i netværkets aktioner eller talt med nogen af netværkets deltagere, så artiklen er alene baseret på tekstlæsning med de begrænsninger, som det naturligt vil indebære. Artiklen er ikke skrevet med en bestemt holdning for eller imod Bedsteforældre for Asyl, men alene ud fra et ønske om at vise, hvordan netværkets arbejde kan eksemplificere nye tendenser inden for fortalervirksomhed.
2. Hvor stor en betydning netværket faktisk har haft, er naturligvis vanskeligt at måle, og et svar er under alle omstændigheder uden for denne artikels rækkevidde.

Litteratur

Castells, Manuel

2001 *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business, and Society*. Oxford University Press.

Dansk Missionsråds Udviklingsafdeling

2009 "DMCDD Advocacy Policy". Hentet 20. november 2009 fra <http://dmru.org>.

Hjarvard, Stig

2008 *En verden af medier: Medialiseringen politik, sprog, religion og leg*. Samfundslitteratur, Frederiksberg.

Krarup, Søren

2009 "Bedraget i Brorsons Kirke. Bedsteforældrene er falske og forlorne." *Kristeligt Dagblad*, 24. juni 2009.

Lidegaard, Else

2008 Uden titel. Beretning om de første måneder af Bedsteforældre for Asyl's historie. Hentet 23. november 2009 fra <http://www.bedsteforaldreforasyl.dk/?historie>.

Rygaard, Elisabeth

2007 "Sandholmlejren. Når det er farligt at blive afvist." *Politiken*, 16. oktober 2007.

Peter Fischer-Nielsen, f. 1976, er ved at afslutte sin erhvervs-PhD om folkekirkelig kommunikation på nettet. Projektet udføres på Det Teologiske Fakultet, Århus Universitet, i samarbejde med Areopagos og Kristeligt Dagblad. Er uddannet religionssociolog fra Københavns Universitet. Er debatredaktør på religion.dk og kristendom.dk og tidligere leder af Kristent Informations- og Videnscenter om Islam og Kristendom (KIVIK).

Indignation og forsoning

Af Leif Bork Hansen

Med udgangspunkt i politiets arrestation af flygtninge i Brorsons kirke rejser forfatteren spørgsmålet, om der er en lov, der er højere end statens love, og om statens forhold til kirken. I spørgsmålet om forholdet mellem de to regimenter afviser Søren Kierkegaard adskillelsen mellem det personlige og det politiske. Her er der tale om to scener, som et menneske samtidigt skal spille på. Hvis ikke-voldelige, civile ulydighedsaktioner betragtes som yderligtgående, så må også Jesus anses for at have været yderligtgående – nemlig i kærlighed, sandhed og godhed. I kampen for retfærdighed at blive befriet fra hadet og det onde forudsætter, at man ikke holder fast ved, hvad samfundet har bestemt mennesket til at være, men, "at leve, som om Gud var til", og "at leve, som om forsoning er mulig".

Natten til torsdag den 13. august 2009 gik politiet ind i Brorsons kirke for at tage de irakiske flygtninge med magt. Da irakerne hørte, at politiet var der, løb de op i selve kirkerummet og samledes under den torturerede og korsfæstede Jesus, hvorfra der udgår et: "Lad jer forsone". Det var et surrealistisk syn den nat at nærme sig Brorsons kirke omringet af talstærkt politi. Ikke engang i Østtyskland i DDR-tiden gik politiet ind og fjernede mennesker, der havde søgt tilflugt i en kirke.

En lov, der er større end statens love?

Den nat blev jeg atter konfronteret med spørgsmålet: Har vi kun med hinanden at gøre på statens præmisser? Har vi kun den betydning, som staten giver os – og kan tage fra os igen? Findes der for os samfundsborgere ikke nogen lov, der er større end statens love?

I Hitler-Tyskland fik jøder frataget deres tyske statsborgerskab. De fleste af disse statsløse mennesker omkom senere i koncentrationslejrene. Den jødiske politiske tænker Hannah Arendt (1906-75) flygtede allerede i 1933 efter Rigsdagsbranden fra Tyskland. Hun erfarede, at et menneske uden statsborgerskab ingen rettigheder har. Netop der, hvor menneskerettighederne skulle hjælpe, hvor der kun var det nøgne liv tilbage, betød de ingenting. Hannah Arendt spørger: Har I glemt, hvad det vil sige at være et menneske? Har mennesket kun den betydning, som

staten giver det, og kan fratage det igen? Har det nøgne menneske ingen betydning? (Arendt 1943). 50 år efter at Hannah Arendt stillede disse spørgsmål, erklærer den italienske retsfilosof Giorgio Agamben (f. 1942), at de spørgsmål er lige så vigtige i dag (Agamben 2000:15-26). Spørgsmålene gælder også for de flygtninge, der har måttet opholde sig i flygtningecentre i Danmark i to, fire, seks, otte, ti eller endnu flere år: Har vi danskere glemt, hvad det vil sige at være et menneske, siden vi kan behandle dem på en sådan måde?

Der har aldrig tidligere for alvor været sat spørgsmål ved, at den evangelisk-lutherske kirke i Danmark er tæt forbundet med staten. Den grundlovgivende forsamling var godt klar over, at det kunne blive et problem, som man opfordrede til, at man skulle finde en løsning på. Men først nu, efter at vores samfund har ændret sig grundlæggende ved at gå fra et homogent til et multietnisk samfund, bliver det påtrængende at få løst dette problem. Allerede i 1937 gjorde den tyske præst Martin Niemöller (1892-1984) i en prædiken opmærksom på, hvor farligt det kan være at sammenblende evangelium og nationalitet: "Vi må for Himlens skyld ikke gøre et tysk evangelium ud af evangeliet; vi må for Himlens skyld ikke gøre en tysk kirke ud af Kristi kirke; vi må for Himlens skyld ikke gøre tyske kristne ud af evangeliske kristne!" (Niemöller 1939:176). Og vi kan i dag tilføje: "Vi må for Himlens skyld ikke gøre et dansk evangelium ud af evangeliet!" Den svenske Luther-forsker Gustaf Wingren (1910-2000) har i øvrigt gjort opmærksom på, at ikke en eneste af Jesu handlinger var nationale (Wingren 1974:90).

Den personlige og den politiske scene

I sin bog *Himlen bliver mørkere* fra 1956 skrev Trevor Huddleston (1913-98, engelsk anglikansk præst) om forholdene under apartheidstyret i Sydafrika. Her siger han med henvisning til de gammeltestamentlige profeter:

Det morer mig altid at høre diskussioner om det ældgamle problem om forholdet mellem religion og politik og prøve at forestille mig, hvordan sådanne diskussioner ville være blevet opfattet af mænd som Jeremias, Amos, Esajas og Ezekiel. De anvendte jo vitterligt halvdelen af deres tid på at få den kendsgerning gjort indlysende for deres samtid, at Gud er direkte interesseret i, hvorledes samfundets organisation er, hvorledes rigdommen er fordelt, hvorledes det ene menneske opfører sig over for det andet. Kort sagt i politik (Huddleston 1956:228).

Det er netop sammenhængen mellem kristendommen og politik, vi har haft problemer med i vor protestantiske kirke, fordi Luther talte om adskillelsen af det åndelige og verdslige regimente. Men én af forudsætningerne for Luthers udsagn var, at begge regimenter var indstiftet af Gud.

Søren Kierkegaard (1813-55) afviser adskillelsen mellem det personlige og det historisk-politiske. Han taler om de to scener, som et menneske samtidigt skal spille på. I *Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift* fra 1846 skriver Søren Kierkegaard om Guds to teatre – det personligt eksistentielle teater, som den enkelte spiller på for Gud, og så det kongelige verdenshistoriske teater, hvor alene Gud selv kan være tilskueren. To teatre, som det enkelte menneske samtidigt har til opgave at optræde på. Kierkegaard siger:

En Konge har vel stundom et kongeligt Theater alene for sig selv, men denne Forskjel, der udelukker Undersaatterne, er tilfældig. Anderledes naar vi tale om Gud og om det kongelige Theater, han har for sig selv. Altsaa Individets ethiske Udvikling, det er det lille Privat-Theater, hvor Gud vel er Tilskuer, men hvor Individet leilighedsviis ogsaa selv er det, skjønt han væsentligen skal være Skuespilleren, der dog ikke bedrager, men aabenbarer, som al ethisk Udvikling er at blive aabenbar for Gud. Men Verdenshistorien det er den kongelige Skueplads for Gud, hvor han ikke tilfældigen men væsentligen er den eneste Tilskuer, fordi han er den eneste, der kan være det. Til dette Theater staaer Adgang ikke aaben for nogen eksisterende Aand. Vil han indbilde sig at være Tilskuer der, da glemmer han blot, at han jo selv skal være Skuespiller paa det lille Theater, overladende til hiin kongelige Tilskuer og Digter, hvorledes denne vil benytte ham i det kongelige Drama, Drama Dramatum.

Det er altså ifølge Kierkegaard den enkeltes opgave samtidig at spille på to scener: Både på det etiske lille privatteater og på den verdenshistoriske scene. Ifølge Kierkegaard er det kun Gud selv, der kan være betragter til den verdenshistoriske scene!

Den ungarske politiske tænker Agnes Heller (f. 1929) gør i sit værk fra 2002 *The Time is out of Joint* opmærksom på, at det netop er denne konflikt med at spille på de to scener, der går igennem alle personer i Shakespeares dramaer. Dette kan anskueliggøres ud fra Shakespeares drama Hamlet: Ét er om Hamlet lever op til sin fars og andres forventninger til ham som “The prince of Denmark,” altså på den historisk, politiske scene, noget andet er om Hamlet samtidig selv, på den

personlige scene, når til at blive Hamlet, blive sig selv. Den politiske og den eksistentielle Hamlet kan ikke skilles ad.

Den civile ulydighed

Martin Luther King (1929-68) blev af sine præstekolleger bebrejdet for, at de demonstrationer han havde arrangeret mod raceadskilleelseslovene i Birmingham var både "ukloge og ubetimelige." I et brev fra fængslet i Birmingham dateret den 16. april 1963 forsvarede han disse ikke-voldelige, civile ulydighedsaktioner, men han var skuffet over at blive klassificeret som yderliggående. Efterhånden som han tænkte over det, blev han dog mere og mere tilfreds med den betegnelse:

Var Jesus ikke yderliggående i kærlighed: "Elsk jeres fjender, velsign dem, som forbander jer, gør godt imod dem, der hader jer og bed for dem, som forfølger jer." Var Amos ikke yderliggående i retfærdighed: "Nej, ret skal vælde frem som vand, retfærd som svulmende bæk." Var Paulus ikke yderliggående i det kristne evangelium: "Jeg bærer Jesu sårmerker på mit legeme." Var Martin Luther ikke yderliggående: "Her står jeg, jeg kan ikke andet, så hjælpe mig Gud." Og John Bunyan: "Jeg vil hellere blive i fængsel til mine dages ende end gøre et slagteri af min samvittighed." Og Abraham Lincoln: "Denne nation kan ikke overleve halvt slave, halvt fri." Og Thomas Jefferson: "Vi anser disse sandheder for at være selvindlysende, at alle mennesker er skabt lige - - -"

Martin Luther King tilføjer:

Derfor er spørgsmålet ikke, om vi skal være yderliggående, men om hvordan vi skal være det. Skal vi være yderliggående i bevarelse af uretfærdigheden eller i udbredelsen af retfærdigheden? I det dramatiske optrin på Golgata blev tre mænd korsfæstede for den samme forbrydelse – at være yderliggående. De to var yderliggående i umoraliskhed... Den tredje var yderliggående i kærlighed, sandhed og godhed.

Men alle tre, der hang på korsene, var altså lovbrudere (King 1965:86-87).

Indignationen og forsoningen

James Baldwin (1924-87, afroamerikansk forfatter) betegner romanen *Onkel*

Toms hytte fra 1853, der handler om forholdet mellem de hvide og afroamerikanerne, som “enhvers protestroman,” men han finder alligevel, at bogen er en meget “dårlig roman,” da den ikke gør andet end at bevise, at slaveriet var forkasteligt: “Onkel Toms hytte er – som sine mangfoldige hårdkogte efterkommere – et katalog af voldshandlinger.” James Baldwin nævner som et eksempel på en af disse hårdkogte efterkommere Richard Wrights roman *Søn af de sorte*.

Jeg selv var påbegyndt læsningen af *Søn af de sorte*, før jeg læste James Baldwins kritik af den. Jeg var ikke blevet bevidst om, hvorfor jeg måtte tvinge mig til at fortsætte læsningen, men det skyldtes det totalt desillusionerede had, der uafbrudt slår én i synet under læsningen. James Baldwin skriver om hovedpersonen i romanen:

I *Søn af de sorte* står Bigger Thomas på et gadehjørne i Chicago og ser på de flyvemaskiner, der med hvide mænd om bord jager mod solen, og: Gud forbande mig! siger han, mens bitterheden bobler frem som blod, da han mindes en million nedværdigelser, det forfærdende, rottebefængte hus, de ydmygende understøttelser, de sammenbidte, hensigtsløse, hæslige spektakler og hader det alt sammen – ja, for hadet ulmer som svovlild på disse sider. Hele Biggers liv beherskes og bestemmes af hans had og hans frygt. Og senere driver hans frygt ham til at myrde, hans had tvinger ham til at voldtage, og han dør, får vi at vide, efter gennem disse voldshandlinger for første gang at være nået frem til en slags liv, efter for første gang at have indløst sin mandighed.

Dette uddyber James Baldwin yderligere ved at pege på, at problemet ikke udelukkende ligger i de forfærdelige sociale forhold:

For Biggers tragedie er ikke, at han er kold eller sort eller sulten, ja, ikke engang at han er amerikansk neger, men at han har accepteret en teologi, der nægter ham liv, og at han indrømmer muligheden for, at han er umenneskelig, og derfor føler sig tvunget til at kæmpe for sin menneskelighed i overensstemmelse med de brutale kriterier, der blev ham skænket ved hans fødsel.

James Baldwin var kun 24 år, da han skrev dette i sit essay *Enhvers protestroman*. Han slutter sit essay med at erklære:

Protestromanens bankerot ligger i dens forkastelse af livet, menneskeskabnin-

gen, i benægtelsen af menneskets skønhed, gru, styrke, i dens stivnakkede påstand om, at det er dens klassificering alene, der er virkelig og ikke kan overskrides.

Det er ikke den etniske og sociale klassificering, der udelukkende bestemmer et menneske. Det ville netop være fortvivlelse og friste den enkelte til et desillusio-neret, uforsonligt had, som det beskrives i *Søn af de sorte*. Men James Baldwins kritik førte til et brud mellem ham og Richard Wright, idet sidstnævnte følte at Baldwin med sin kritik forrådte den afroamerikanske sag.

James Baldwin skriver, hvordan raseriet, udløst af de uomgængelige etnisk, sociale vilkår, der er givet med fødslen, bliver til en fælde for mennesket, og står i vejen for at mennesket kan blive konfronteret med sit ukendte selv bag alle sociale grupperinger:

Nu som dengang bliver vi, først i det ydre, så i det indre, bundet af vore egne klassificeringer. Og man undslipper dem ikke ved at rase bittert mod den fælde – snarere er det, som om netop raseriet var det eneste der manglede, for at fælden endelig skulle klappe sammen om os. Vi får ganske vist vor form igen i og imod dette virkelighedens bur, der blev vort ved fødslen, og alligevel er det netop gennem vor afhængighed af denne virkelighed, at vi bliver allerdybest forrådt. Samfundet holdes sammen af vort behov; vi binder det sammen med fabler, myter, tvang, fordi vi frygter, at uden disse ting ville vi blive hvirvlet ud i det tomme, hvor samfundets fundament er skjult, som jorden før Ordet blev talt. Mod dette tomrum – os selv – er det samfundets funktion at beskytte os; men det er kun dette tomrum, vort ukendte selv, der evigt kræver en ny skabelse, som kan frelse os – 'fra det onde, der er i verden'.

At blive befriet fra hadet og det onde forudsætter, at mennesket ikke bare fortvivlet holder fast ved, hvad samfundet har forudbestemt det til at være. For "det er kun dette tomrum, vort ukendte selv, der evigt kræver en ny skabelse, som kan frelse os - 'fra det onde, der er i verden'." Og således blive til som menneske ved også i den anden at se en anden end den samfundet har forudbestemt det til at være (Baldwin 1967:163-172).

Den ungarske nobelpristager Imre Kertész har sagt: "For mig er det afgørende ikke, om Gud findes eller ikke, men om vi lever, som om Gud var til." Ikke at

spørge om Gud er til, men at leve som om Gud var til. Ikke at spørge, om forsoning er mulig, men at leve, som om forsoning er mulig.

Litteraturliste

Agamben, Giorgio

2000 "Beyond Human Rights". *I Means Without End. Notes on Politics*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press. S. 15-26.

Arendt, Hannah Arendt

1943 "We Refugees". I *Menorah Journal*.

Baldwin, James

1967 "Enhvers protestroman". I *Ingen kender mit navn*. Essays. København: Steen Hasselbalchs Forlag. S. 163-172.

Niemöller, Martin

1939 *Sidste Prædikener*. København: Gyldendal.

Huddleston, Trevor

1956 *Himlen bliver mørkere – et kristent syn på racehad*. København: Det Danske Forlag.

King, Martin Luther

1965 "Brev fra fængslet i Birmingham". I *Vi kan ikke vente*. København: Jespersen & Pios Forlag. S. 86-87.

Wingren, Gustaf

1974 *Credo. Den kristna tros- och livsåskådningen*. Lund: Gleerup.

Wright, Richard

1940 *Søn af de sorte*. København: Gyldendal.

Leif Bork Hansen, født i 1942 i Lønborg præstegård. Cand. teol. fra Københavns Universitet 1969, ansat som sognepræst i Græse-Sigerslevvester 1969 – 1971, herefter i Skævinge - Ll. Lyngby og fra 1983 i Kgs. Lyngby. Har siden ungdommen beskæftiget sig med Søren Kierkegaard, som har været en daglig inspiration. Har skrevet en lang række artikler og bøger især om Søren Kierkegaard. Om Leif Borch Hansen og civil ulydighed kan der læses mere i bogen Carsten Lunding, "Ikke kun om søndagen: Om Leif Bork Hansen-sagen, civil ulydighed og demokrati" (Akademisk forlag 2000).

Mund og mæle til marginaliserede

- Advocacy i kirke og mission

Den brasilianske katolske biskop Helder Camara er kendt for at have sagt, at "When I feed the poor, they call me a saint. When I ask why the poor have no food they call me a communist." Nødhjælp og diakoni for fattige og nødstedte møder ofte bred opbakning, men når der stilles spørgsmål til, hvorfor de marginaliserede grupper lider, og når kirke og mission begynder at tale deres sag og hjælper dem til at tale deres egen sag, risikerer 'fortalerne' at blive beskyldt for at politisere.

I de senere år er der kommet mere fokus på den udfordring det er, også i kirke og mission at være med til at tale de fattiges, mindretallets og andre marginaliserede gruppers sag. I dette nummer af Ny Mission sættes der med udgangspunkt i Dansk Missionsråds Udviklingsafdelings nye advocacy-politik fokus på fortalerens effektivitet, dens bibelske og teologiske begrundelse og dens mange forskellige udfordringer rundt om i verden og i Danmark.

Ny Mission er en skriftserie, der udgives af Dansk Missionsråd, og udkommer med to numre om året.

Tidligere udgivelser i serien

1. Kulturkristendom og kirke – 1999
2. Gudstjeneste og mission – 2001
3. Globalisering og mission – 2001
4. Samarbejde i mission – 2003
5. Mission og etik – 2003
6. Kirke i mission – 2004
7. Religionsteologi - 2004
8. Missionær i det 21. århundrede - 2005
9. Mission og dialog – 2005
10. Mission og penge – 2006
11. Anerkendelse og mission – efter Muhammedkrisen - 2006
12. Diakoni og udvikling i kirke og mission- 2007
13. "The Next Christendom"- udfordringer fra syd - 2007
14. Teologisk (ud)dannelse i en missional kirke – 2008
15. Evangelisering – missionens fokus – 2008
16. Klimakrisen – hvad ved vi, hvad tror vi, og hvad gør vi? – 2009
17. Edinburgh 1910 – 100 år efter: Fra autoritet til autencitet i mission? – 2009

Planlagte numre i serien

19. Pentekostalisme – 2010

Abonnement på Ny Mission eller enkeltnumre kan bestilles hos

Dansk Missionsråd
Peter Bangsvej 1D
2000 Frederiksberg
Telefon 3916 2777
Fax 3940 1954
E-mail: dmr@dmr.org

